Täysistunto

Keskiviikko 10.2.2016 klo 14.00—17.41

Täysistunto alkoi klo 14.00. Täysistunto päättyi klo 17.41.

Puhetta johtivat puhemies Maria Lohela (14.00—16.31) ja toinen varapuhemies Paula Risikko (16.31—17.41).

1. Nimenhuuto

Nimenhuutoraportti Liite 1A

Toimitettiin nimenhuuto.

2. Valtiovarainvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 5/2016 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi valtiovarainvaliokunnan jäseneksi ed. Mats Nylundin ja varajäseneksi ed. Joakim Strandin.

3. Maa- ja metsätalousvaliokunnan täydennysvaali

Vaali VAA 6/2016 vp

Vaaleja

Eduskunta valitsi maa- ja metsätalousvaliokunnan jäseneksi ed. Mats Nylundin.

4. Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali

Vaali VAA 4/2016 vp

Vaaleja

Puhemies Maria Lohela: Päiväjärjestyksen 4. asiana on Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan vaali.

Totean, että vaali on yksimielinen ja että eduskunta valitsee valtuuskunnan jäseniksi ja varajäseniksi seuraavat edustajat:

Jäseniksi

1. Paavo Arhinmäki vas
2. Juho Eerola ps
3. Simon Elo ps
4. Maarit Feldt-Ranta sd
5. Carl Haglund r
6. Petri Honkonen kesk
7. Laura Huhtasaari ps
8. Arja Juvonen ps
9. Johanna Karimäki vihr
10. Susanna Koski kok
11. Hanna Kosonen kesk
12. Katri Kulmuni kesk
13. Mikko Kärnä kesk
14. Arto Pirttilahti kesk
15. Wille Rydman kok
16. Ville Skinnari sd
17. Erkki Tuomioja sd
18. Juhana Vartiainen kok

Varajäseniksi

1. Li Andersson vas
2. Hanna Halmeenpää vihr
3. Anna-Maja Henriksson r
4. Antti Häkkänen kok
5. Ari Jalonen ps
6. Suna Kymäläinen sd
7. Jaana Laitinen-Pesola kok
8. Mika Lintilä kesk
9. Anne Louhelainen ps
10. Eeva-Maria Maijala kesk
11. Krista Mikkonen vihr
12. Ulla Parviainen kesk
13. Joona Räsänen sd
14. Saara-Sofia Sirén kok
15. Martti Talja kesk
16. Ville Tavio ps
17. Harry Wallin sd
18. Sinuhe Wallinheimo kok

Eduskunta valitsi Pohjoismaiden neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsenet ja varajäsenet.

5. Hallituksen esitys eduskunnalle eräiksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi

Hallituksen esitys HE 65/2015 vp
Valiokunnan mietintö LaVM 7/2015 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 5. asia. Käsittelyn pohjana on lakivaliokunnan mietintö LaVM 7/2015 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä ja käydään yleiskeskustelu.

Totean keskustelun osalta, että lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Tolvanen käyttää ensimmäisen puheenvuoron, esittelee mietinnön, sitten käydään puhujalistalta muutama puheenvuoro, ja mikäli sitten debattia on, voidaan jatkaa sillä. — Edustaja Tolvanen, olkaa hyvä.

Keskustelu

14.02 **Kari Tolvanen kok** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! (Hälinää — Puhemies koputtaa) Tässä hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi avioliittolakia, rekisteröidystä parisuhteesta annettua lakia, väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annettua lakia, transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annettua lakia, uskonnonvapauslakia ja hedelmöityshoidosta annettua lakia. Nämä ehdotetut muutokset ovat seurausta jo vahvistetusta lainmuutoksesta joulukuusta 2014. Tällä lainmuutoksella saatettiin avioliittolain säännökset voimaan sukupuolineutraaliin muotoon. Nämä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti jo vahvistetun avioliittolain muutoksen kanssa eli 1. päivänä maaliskuuta vuonna 2017. Haluan korostaa, että esitys ei sisällä muutoksia sosiaaliturvaetuuksia tai sosiaali- ja terveyspalveluita koskevaan lainsäädäntöön. Niissä tarvittavat muutokset valmistellaan erikseen.

Jo aikoinaan kansalaisaloitteen eduskuntakäsittelyssä, myös valiokuntatyössä, ilmeni, että avioliittolain muuttamisella sukupuolineutraaliksi on muuhun lainsäädäntöön heijastevaikutuksia, jotka on selvitettävä. Tämän vuoksi eduskunta antoi avioliittolain hyväksyessään lausuman, jossa se edellytti, että hallitus ryhtyy viivytyksettä valmistelemaan esityksen tasa-arvoisen avioliittolain edellyttämistä muutoksista (Hälinää — Puhemies koputtaa) niihin tarvittaviin lakeihin ja antaa esityksen eduskunnan käsiteltäväksi vuoden 2015 loppuun mennessä. Näin sitten tapahtui.

Hallituksen esityksessä on todella kyse edellä mainitun eduskunnan lausuman toteuttamisesta. Siinä ehdotetaan avioliittolain muutoksesta johtuvia välttämättömiä tarkistuksia äsken mainitsemiini lakeihin. Lakivaliokunta on nimenomaan pitäytynyt vain ja ainoastaan näissä laeissa, ja tästä äsken mainitsemastani muutoksesta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön, jota valmistellaan erikseen, työ on vielä kesken, ja lakivaliokunta piti tärkeänä, että myös tämä lakipaketti tuodaan eduskunnalle ja valmistellaan asianmukaisesti. Valiokunnan saaman selvityksen ja tekemän työn mukaan valiokunta puoltaa tätä hallituksen esitystä, lakiesitysten hyväksymistä muutamin pienin muutoksin, muutosesityksin ja -ehdotuksin. Tosin tämä päätös ei ollut yksimielinen, kuten myöhemmin kuulemme.

Haluan nyt käydä pikaisesti läpi näitä tiettyjä lakeja, joita muutettiin. Ensinnäkin rekisteröidyn parisuhteen muuttaminen avioliitoksi. (Hälinää)

Puhemies Maria Lohela: Edustaja Tolvanen, odotatteko hetken. — Arvoisat edustajat, voitaisiinko nyt kaikki rauhoittua kuuntelemaan tätä edustaja Tolvasen puhetta? (Eduskunnasta: Hyvä puhe!)

Kiitos, arvoisa puhemies! — Tämä rekisteröidyn parisuhteen muuttaminen avioliitoksi: Tähän esitetään lisättäväksi uutta säännöstä, jonka mukaan puolisot voisivat yhteisellä maistraatille tehtävällä ilmoituksella muuttaa rekisteröidyn parisuhteen avioliitoksi. Tämä siis ei tulisi voimaan automaattisesti vaan ilmoituksella, ja tämä on täysin perusteltua. Haluamme korostaa sitä mietinnössämme, että parien välinen oikeussuhde jatkuu keskeytyksettä. Se ei siis pääty vaan se jatkuu, ja tämä on erittäin tärkeä muun muassa erilaisten perhe-etuuksien kannalta. Sen muutosesityksen halusimme lakivaliokunnassa tehdä, että annettaisiin viranomaisille mahdollisuus tutkia avioliiton esteet jo ennen avioliittolain muutoksen voimaantuloa. Tällä vältämme ruuhkia tässä asiassa.

Sitten siirrymme parisuhteen rekisteröinnistä luopumiseen. Esityksen mukaan samaa sukupuolta olevilla pareilla on avioliittolain muutoksen jälkeen mahdollisuus avioliiton solmimiseen mutta parisuhdetta ei voida enää rekisteröidä. Siis parisuhteen rekisteröinnistä näin ollen luovutaan, ja valiokunta pitää ratkaisua perusteltuna. Mutta haluan korostaa, että tämä ei rekisteröityjä parisuhteita, jotka ovat voimassa silloin, kun tämä uusi laki tulee voimaan, muuta millään tavalla.

Sitten väestötietojärjestelmään on tietoihin tehtävä joitain muutoksia, kun rekisteröity parisuhde muutetaan avioliitoksi. Näillä on tärkeä merkitys muun muassa perheoikeudellista asemaa ja perheoikeudellisia suhteita selvitettäessä. Tässä on ollut ongelmia joidenkin tahojen mukaan yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan kannalta, mutta lakivaliokunta valtiosääntöoikeudellisen lausunnon jälkeen tällaisia ongelmia ei löytänyt.

Lapsen uskonnollisen aseman määräytyminen: Nykyisen lain mukaan, mikäli huoltajat eivät pääse sopimukseen lapsen uskonnollisesta asemasta, äiti päättää siitä. Tätä esitetään nyt muutettavaksi siten, että huoltajat yhdessä päättävät lapsen asemasta ja lapsen uskosta, aina yhdessä.

Sukupuolen vahvistamiseen liittyvä asia: Laista ehdotetaan nyt poistettavaksi niin sanottu naimattomuusedellytys, jonka mukaan sukupuolen vahvistamista pyytävä henkilö ei saa olla avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa. Lisäksi lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännös avioliiton muuttamisesta rekisteröidyksi parisuhteeksi sukupuolen vahvistamistilanteessa poistetaan. Valiokunnalla ei ole huomauttamista näihin ehdotuksiin. Kun avioliittolain muutoksen myötä avioliitto on mahdollinen myös samaa sukupuolta oleville, ei avioliittoa tai rekisteröityä parisuhdetta ole enää tarpeen pitää sukupuolen vahvistamisen esteenä.

Sitten vielä hedelmöityshoitolain soveltamisala: Avioliitto-käsitteen muuttumisen vuoksi hallituksen esityksessä ehdotetaan teknistä muutosta hedelmöityshoitolaissa olevaan hoitoa saavan määritelmään, jotta lain soveltaminen ei kaventuisi nykyisestään. Valiokunnalla ei ole huomauttamista tähänkään asiaan.

Tässä oli aika paljon vaatimuksia, että tätä hedelmöityshoitolakia avattaisiin enemmän, mutta se ei suoranaisesti liittynyt näihin avioliittolain muutosesityksiin, joten me emme

sitä avanneet, koska kyse on laaja-alaisesta kysymyksestä, joka vaatii erillistä ja laajaa arviointia.

Arvoisa puhemies! Lakivaliokunta siis mietinnössään puoltaa tämän hallituksen esityksen hyväksymistä vähäisin muutosesityksin, mutta tämä päätös ei ollut yksimielinen, vaan mietintöön sisältyy hylkäysesityksen sisältävä vastalause.

14.11 **Antero Laukkanen kd:** Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin kiitos lakivaliokunnan puheenjohtajalle ja kaikille lakivaliokunnan jäsenille siitä, että vaikka meillä oli hyvin huomattavia erilaisia näkemyksiä tästä esityksestä, niin kuitenkin pystyimme erittäin hyvään ja toisiamme kunnioittavaan keskusteluun.

Eduskunta päätti viime kaudella muuttaa niukalla enemmistöllä avioliittolakia siten, että siitä tulisi sukupuolineutraali. Päätöstä perusteltiin yhdenvertaisuudella ja tasa-arvolla. Päätös oli erityisen hankala, koska sellainen yleistys, että jotenkin kaikki ihmissuhteet olisivat yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia, ei tule koskaan käytännössä toteutumaan. Vai voiko yksikään kansanedustaja täällä vakavasti väittää, että hänen kaikki ihmissuhteensa ovat yhdenvertaisia? Näin arvelinkin. (Paavo Arhinmäki: Voi väittää!) — Näin arvelinkin. (Naurua) — Juuri tästä syystä lainsäätäjä on lähtenyt siitä, että miehen ja naisen avioliitolla on erityinen asema, tehtävä ja vastuu yhteiskuntaa koossa pitävänä instituutiona. Väitänkin, että viime eduskunta ei aivan loppuun asti miettinyt ja harkinnut, mitä avioliiton muuttamisesta seuraa. Nyt olemme tässä tilanteessa, jossa edessämme on valtaisa määrä lainmuutoksia, jotka itse asiassa murentavat yhteiskunnan toimivuutta ja vastuujakoa. Eduskunnan onkin syytä vakavasti harkita avioliiton palauttamista miehen ja naisen väliseksi liitoksi, kun kansalaisaloite tästä avioliittolain muuttamisesta tulee kevään aikana päätettäväksi.

Arvoisa puhemies! Suomalaiset oikeusoppineet ovat olleet huolissaan eduskunnan säätämien lakien valmistelun huolellisuudesta ja tasosta, eivätkä syyttä. Viime kaudella eduskunta teki lainsäädännön puutteellisuudessa pohjakosketuksen, kun se hyväksyi kansalaisaloitteen pohjalta tehdyn sukupuolineutraalin avioliittolain ilman minkäänlaista poikkihallinnollista käsittelyä ja muun muassa lapsivaikutuksien arviointi jäi kokonaan tekemättä. Tämä käsillä oleva esitys jatkaa samaa linjaa ja on huonosta lainsäädännöstä ja valmistelusta malliesimerkki. Tämä hallituksen esitys on kuin soutuvene, joka on täynnä reikiä, jotka kaikki näkevät mutta silti haluavat laittaa tämän veneen vesille, vaikka tietävät, että vene uppoaa takuuvarmasti. Lakivaliokunta kuuli 28:aa asiantuntijaa ja lausunnonantajaa, jotka lähes kaikki näkivät tässä esityksessä puutteita. Missään tapauksessa lakivaliokunnan ei olisi tullut hyväksyä tällaista esitystä, joka on näin huonoa lainvalmistelua. Esitys on valmisteltu kiireellä viime kesän aikana, niin etteivät esimerkiksi eduskuntaryhmät tienneet valmistelusta eikä heiltä myöskään pyydetty asiasta lausuntoa. Tällaista menettelyä ei voi pitää hyväksyttävänä. Lakivaliokunta on täysin tarpeettomasti laskenut tässä lainsäädäntötasoa hyväksymällä tämän hallituksen esityksen.

Tämä esitys liittyy edellisen eduskunnan kansalaisaloitteen pohjalta hyväksymän avioliittolain muutoksen edellyttämiin liitännäislakimuutoksiin. Kristillisdemokraatit eivät ole kannattaneet avioliiton muuttamista sukupuolineutraaliksi. Hallitus esittää tässä muutoksia kuuteen eri lakiin, ja pidämme näitä liitännäislakeja erittäin ongelmallisina ja esitämme niiden hylkäämistä. Tämä esitys ei millään muotoa täytä hyvän hallinnon kriteereitä, ja sitä on tarpeettomasti kiirehditty.

Esityksessä yhtä yhteiskunnan keskeisintä lainsäädännöllistä instituutiota, avioliittoa, ja perheoikeutta sekä lasten oikeuksia koskevia muutoksia käsitellään teknisenä muutokse-

na. Hyvät kansanedustajat, miten näin merkittäviä osia yhteiskuntamme perusasioista voidaan käsitellä vain teknisinä muutoksina? Onko niin, että avioliitto on vain tekninen osa elämää? Toivottavasti ei koskaan.

Tämä lakiesitys vaikuttaa kaikkiaan yli sataan muuhun lakiin ja asetukseen. Myös tässä on jätetty huomiotta erilaisten arvioiden tekeminen. Tässä on muun muassa jätetty huomiotta edellisen kauden lakivaliokunnan lausunto, joka totesi näin: "Aloitteessa ehdotettujen muutosten toteuttaminen edellyttäisi siten tällaisten taloudellisten ja mahdollisten muiden vaikutusten huolellista selvittämistä ja arvioimista sekä tarvittavien määrärahojen varaamista kyseiseen tarkoitukseen budjettikäsittelyn yhteydessä. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota myös siihen, että ennen näin merkittävien perheoikeudellisten lainsäädäntömuutosten toteuttamista tulisi laatia lapsivaikutusten arviointi. Asia nousi esille valiokunnan asiantuntijakuulemisissa. Lapsivaikutusten arviointi perustuu lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaiseen vaatimukseen asettaa lapsen etu ensisijaiseksi kaikissa lapsiin kohdistuvissa päätöksenteoissa. Myös oikeusministeriö suosittaa arvioinnin tekemistä ohjeissaan."

Vaikka kansalaisaloitteen kyseessä olleeseen lainvalmisteluun liittyvä kehnous on selitettävissä ja ymmärrettävissä, ei samaa voi enää todeta niin sanotuissa täydentävissä lakiesityksissä. Ei ole perusteltua eikä hyväksyttävää, että lainvalmistelussa luovutaan pyrkimyksestä laadullisesti korkeatasoiseen valmisteluun, poikkihallinnollisesta yhteistyöstä ja laajasta lausunto- ja kuulemismenettelystä niin ministeriöissä kuin valiokunnassa. Voisi pikemminkin edellyttää, että kansalaisaloitteen puutteita ja virheitä pyrittäisiin nyt korjaamaan ja paikkaamaan. Näin ei kuitenkaan ole tehty.

Esityksestä puuttuvat eri hallinnonalaan liittyvät vaikutusten poikkihallinnolliset arvioinnit: perintökaari, perheoikeus, sosiaaliturvamuutokset sekä taloudelliset vaikutukset. Esityksen muutokset ovat osin historiallisesti ja kulttuurisesti merkittäviä ja koskettavat myös perusoikeuksia ja vaatisivat siksi asianmukaisesti järjestettyä laajaa lausuntokierrosta sekä vaikutusarviointia.

Arvoisa puhemies! Esityksessä arvioidaan, että maistraatin työmäärä voi lisääntyneiden siviilivihkimisten myötä hetkellisesti kasvaa, mutta suurempaan kasvuun ei uskota. Esitys jättää huomiotta sen, että kristilliset kirkot, jotka suorittavat suurimman osan avioliittoon vihkimisistä, eivät ole vielä muodostaneet kantaa uuteen tilanteeseen. On mahdollista, että avioliittokäsityksen eriytymisen seurauksena osa kirkkokunnista luopuu vihkimisoikeudesta. Tämä lisäisi maistraattien kuluja merkittävästi. Arvio maistraattien kasvavista kuluista voidaan tehdä uskottavasti vasta, kun kirkkokuntien päätökset ovat tiedossa.

Arvoisa rouva puhemies! Kun avioliittoinstituutio murretaan, niin koko yhteiskunta haavoittuu tavalla, jonka seuraukset ovat mittavat. Tämä asia ei ole mikään tekninen muutosasia vaan meidän kaikkien tulevaisuuteen vaikuttava asia.

Arvoisa rouva puhemies! Yhdyn lakivaliokunnan mietinnössä olevaan eriävään mielipiteeseen ja hylkäysesitykseen ja jätän sen tässä ohessa tiedoksi.

14.21 **Mika Niikko ps:** Arvoisa puhemies! Viime eduskunnan enemmistö teki päätöksen avioliittolain muuttamisesta väärien mielikuvien perusteella. Avioliittolain muutosta vaadittiin ja markkinoitiin ihmis- ja tasa-arvokysymyksenä, jota se ei ole vähimmässäkään määrin. Eduskunnan mielistellessä yhtä vähemmistöä se murentaa yhteiskunnan perusarvot. Kuka voi väittää, että miehen ja naisen muodostama perhe ei ole yhteiskunnan perusrakennuspalikka? (Kari Uotila: Aika moni!)

Avioliitto on tasa-arvoinen ainoastaan silloin, kun siinä on 50 prosenttia miestä ja 50 prosenttia naista. Se on ihmissivilisaation perusta, jonka murentaminen johtaa väistämättä vahingollisiin seurauksiin yhteiskunnassa. Avioliitto on valtiota vanhempi instituutio. Se ei ole keksitty. Luoja ja luonto sen ovat asettaneet.

Arvoisa puhemies! Hävettää tämän hallituksen puolesta. Meillä on pitkästä aikaa konservatiivinen, kristillisiä arvoja kunnioittava hallitus, mutta tässä ollaan. Hallitus on jäänyt edellisen eduskunnan ja hallituksen panttivangiksi. Tahtoa vapautumiseen ei ole. Voimattomuus ja ryhti puuttuvat. Hävettää. Mitään muuta en voi siitä sanoa.

Hallituksen esityksessä on muutoksia, joihin eduskunnan tekemä päätös sukupuolineutraalista avioliittolaista ei lainkaan edes velvoittanut. Eduskunta ei käskenyt poistaa sitoutumista avioliiton yhteydestä. Vaikka en hyväksy samaa sukupuolta oleville pareille avioliiton statusta, en voi myöskään ymmärtää sitä, että käsillä oleva lakiehdotus avaisi ohituskaistan avioliittoon rekisteröidyssä parisuhteessa eläville. Perustelut sille, että avioliitto ei edellyttäisi vihkimistä, ovat huonot.

Toiseksi ehdotetaan poistettavaksi naimattomuusvaatimus sukupuolenmuutostilanteessa. Tähänkään eduskunta ei velvoittanut. Jatkossa siis voi olla olemassa Matti, joka lupaa ottaa vaimoksensa Liisan mutta voisi jonain päivänä huomata, että hänellä on Liisa-niminen aviomies. Tähän kun vielä lisätään mahdollisuus adoptoida lapsia, on yhteiskunnan perusta, avioliiton ja perheen käsitteet, lopullisesti rikottu.

Arvoisa puhemies! Esityksessä on myös muutos uskonnonvapauslakiin, josta valiokunta itse toteaa, että muutos menee "avioliittolain muutoksen edellyttämää pidemmälle". Lakivaliokunnan olisi kuulunut pyytää lausunto asiasta perustuslakivaliokunnalta, jolle tällaiset asiat kuuluvat. Tämä muutos tarvitsisi kunnon puntaroinnin. Huonoa lainvalmistelussa on myös esimerkiksi se, että lapsi- ja talousvaikutusten arviointi jäi tekemättä.

Vielä tärkeämpää kuin se, mitä esityksessä on, on se, mitä sieltä puuttuu. Eräitä tarpeellisia muutostarpeita ei pohdita sanallakaan. Tärkeä huomioitava on adoptiolaki. Jopa kansalaisaloitteessa, jonka perusteella sukupuolineutraali avioliittolaki säädettiin, sanotaan: "Useat sellaiset valtiot ja järjestöt, joista tai joiden kautta Suomeen yleensä adoptoidaan lapsia, eivät anna lasta samaa sukupuolta olevien parien adoptoitavaksi." Eipä siis pitäisi olla kenellekään yllätys, että Venäjä on jo lopettanut lasten antamisen adoptioon Suomeen. Tämä voi tietää perheen menettämistä vaikkapa venäläiselle katulapselle, jonka suomalainen pariskunta haluaisi pelastaa. Mikään ei olisi estänyt tekemästä adoptiolakiin säännöstä — eikä estä vieläkään tekemästä sellaista säännöstä — jossa maa tai järjestö voi niin halutessaan antaa lapsia adoptioon vain heteropareille. Tämä olisi inhimillistä. Tämä olisi mielestäni kaikkien helppo hyväksyä. Tällä vältettäisiin kielteiset, hyvin tiedossa olevat sivuvaikutukset, joita lakimuutos muuten toisi adoptioihin.

Arvoisa puhemies! Lapsiasiainvaikutuksista on myös todettava se, että kasvatuskysymyksissä niitä tulisi uudelleen tarkastella. Kun esimerkiksi Norjassa hyväksyttiin samaa sukupuolta olevien avioliitot vuonna 2009, alettiin muun muassa päiväkotien opetusmateriaaleissa ja saduissa tavoitella muutosta lasten käsityksiin omasta sukupuolestaan. Tämä ei valitettavasti kaikille vanhemmille käy. Kasvatuksen päiväkodeissa ja kouluissa tulee myös ottaa huomioon vanhempien vakaumus ja vanhempien käsitys.

Arvoisa puhemies ja hyvät kollegat! Tämä kurssi voidaan edelleen muuttaa. Suunnanmuutos ei kuitenkaan tapahdu nykyisellä esityksellä, joka jatkaa sillä huolimattomalla lainvalmistelulinjalla, jota tässä asiassa on liian kauan nähty.

14.27 **Emma Kari vihr:** Arvoisa puhemies! Tässä kohtaa on aika hyvä hetki kiittää pääministeri Sipilää ja hallitusta siitä, että nämä lait korjataan ja tässä kunnioitetaan demokratiaa ja sitä päätöksentekotapaa, joka meillä täällä on, ja huomioidaan ihmisoikeudet. Se, että tasa-arvoinen avioliittolaki tulee vuoden kuluttua voimaan, on iloinen, iso ja onnellinen asia todella monelle suomalaiselle parille ja perheelle. Se, että tämä asia tässä kohtaa — tämän pitkän prosessin, kaikkien näitten keskusteluitten jälkeen — torpattaisiin, olisi monelle suomalaiselle todella julmaa ja todella kohtuutonta.

Arvoisa puhemies! Tasa-arvoinen avioliitto ja nyt tehtävät korjaukset ovat osa sitä muutosta, joka lisää ihmisten välistä yhdenvertaisuutta Suomessa. Tämä muutos auttaa kaikkia niitä nuoria, jotka pelkäävät, jotka ovat epävarmoja ja jotka eivät uskalla olla omia itsejään. Se auttaa kaikkia niitä pareja, jotka haluavat tasa-arvoisen mahdollisuuden rakentaa perhettä ja tunnustaa oman rakkauden lain edessä. Ja tämä on asia, joka ei ole keneltäkään pois, se ei ole yhdeltäkään meistä pois.

Arvoisa puhemies! Se on ihan totta, mitä tässä aikaisemmin sanottiin: näiden lakien korjaamisessa ei ole kyse pelkästään seksuaalivähemmistöjen oikeuksista, vaan tässä on kyse isosti myös lasten oikeuksista. Ja kun tehdään lapsia koskevia päätöksiä, niin meidän kaikkien pitäisi pystyä aina laittamaan lapsen etu meidän omien poliittisten erimielisyyksiemme edelle.

Edustaja Laukkanen on täysin oikeassa siinä, että kun me lakivaliokunnassa kuulimme asiantuntijoita, todella moni asiantuntija otti tämän lasten edun esille ja totesi, että näidenkään muutosten jälkeen lapsen etu ei vielä toteudu ja suomalaiset lapset eivät ole kaikki yhdenvertaisessa asemassa. Mutta päinvastoin kuin mitä edustaja Laukkanen esittää, heidän johtopäätöksensä oli aika lailla toinen. Tämän takia valiokunta mietinnössään toteaa, että näitten lakien lisäksi pitäisi esimerkiksi muuttaa hedelmöityshoitolakia, jota tässä esityspaketissa ei korjata. Kun hedelmöityshoitolaki ei mahdollista naispareille hoidon saamista parina, se jättää vastasyntyneen lapsen ilman lainsuojaa. Toisen äidin on aina käytävä läpi adoptioprosessi sen jälkeen, kun lapsi on syntynyt, ja tämä prosessi voi olla hyvinkin pitkä. Suomessa syntyy lähes joka toinen päivä lapsi, jolla olisi syntymästä lähtien toinen vanhempi, mutta meidän lainsäädäntö ei tunnusta tämän toisen vanhemman olemassaoloa. Ja tämä tarkoittaa, että jos tätä vastasyntynyttä vauvaa kohtaisi semmoinen tragedia, että esimerkiksi äiti kuolisi synnytyksessä, niin meidän lakimme silmissä tämä lapsi olisi orpo, vaikka hänellä on toinen äiti. Tai jos vauvan vanhemmat eroavat, niin lapsella ei ole oikeutta toiseen vanhempaan, ei siihen perintöön, eikä tällä vanhemmalla myöskään ole sitä elatusvelvollisuutta. Eli kyse on isosti lapsen oikeuksista. Tämä ei ole oikein. Ja minä olen samaa mieltä edustaja Laukkasen kanssa, että meidän pitäisi vielä miettiä tätä asiaa tältä osalta, lasten oikeuksien kannalta.

Mutta iloinen uutinen on se, että tämä on asia, joka on todella helppo korjata. Lakivaliokunta kannatti hedelmöityshoitolain päivittämistä, jotta se täyttäisi ne kansainväliset lastenoikeussopimukset, joihinka Suomikin on sitoutunut. Me olemme sitoutuneet siihen, että lasten oikeuksiin, lasten asemaan eivät koskaan saa vaikuttaa vanhempien ominaisuudet, ei vanhempien sukupuoli eikä mikään muukaan.

Hyvä uutinen on myös se, että ministeriössä on valmis äitiyslaki, joka hoitaisi tämän asian ja turvaisi naispareille syntyneitten lasten aseman Suomessa. Ja paraikaa myös kerätään nimiä kansalaisaloitteeseen, jotta äitiyslaki saataisiin vihdoin eduskunnan käsittelyyn. Minä ainakin toivon, että ministeriö ottaa tämän asian vakavissaan ja varmistaa tule-

vissa toimissaan sen, että me takaamme lasten yhdenvertaisten oikeuksien toteutumisen ja äitiyslaki saadaan säädettyä. — Kiitos.

Puhemies Maria Lohela: Mikäli nyt on halua käydä debattia, niin pyydän ilmoittautumaan.

14.31 **Antero Laukkanen kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Emma Kari viittasi monta kertaa käsitykseeni lapsen oikeudesta. Jotta ei jäisi väärinkäsitystä, niin se näkökulma, josta katson tätä, on se, että lapsella on aina oikeus isään ja äitiin, ei se, että lapsella on aina oikeus äitiin ja äitiin tai isään ja isään. Haluan tämän tässä selkeyden vuoksi korjata, että tässä ajattelemme lasten oikeuksista hieman eri tavalla.

14.32 **Kari Tolvanen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tosiaankin tässä lakivaliokunnan mietinnössä toteutetaan edellisen eduskunnan tahtoa. Joulukuussa 2014 itse kutkin täällä olleet äänestivät sen puolesta, ketkä äänestivät, ja osa vastaan. Kunnioitan kaikkien näiden mielipiteitä, ja minun mielestäni demokratiaa pitää kunnioittaa ja noudattaa. Nythän ilmeisesti tänne taloon tulee niin sanottu Aito avioliitto -kansalaisaloite, joka on niin sanottu vasta-aloite. Silloin jossain muodossa varmaan talo, eduskunta, joutuu käsittelemään, mitä asiassa näin laajemmin ottaen tehdään.

Mutta se, mitä lakivaliokunta on tehnyt, on tehty huolella, se on tehty niissä rajoissa, joita eduskunta ja hallitus ovat edellyttäneet. Minun mielestäni, kun tämä pääasia viime kaudella päätettiin, nämä lainmuutokset, joita tässä on käsitelty ja mietinnössä esitelty, ovat välttämättömiä kaikkien edun kannalta.

14.33 **Mika Niikko ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllähän me voimme vaikka kuinka paljon saivarrella, mikä on lapsen parasta, mutta kyllä aivan luonnollinen lähestymistapa ainakin itselläni on se, että lapselle paras kasvuympäristö on, jos suinkin mahdollista, isän ja äidin muodostama perhe. Adoptiotilanteessa meidän tulisi turvata lapselle mahdollisimman samankaltainen kasvuympäristö kuin se, josta hänet on vaikka aikaisemmin adoptoitu. On luonnollista, jos vanhempien äkillisen poismenon johdosta ei ole muita henkilöitä adoptoimaan lapsia kuin joku ulkopuolinen taho, ettei ole sukulaisia. En voi ymmärtää sitä tilannetta, että sosiaaliviranomainen sen jälkeen rupeaa pohtimaan sitä, ovatko kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä yhtä hyviä kasvattamaan niitä lapsia kuin isä ja äiti, jotka tulisivat uudeksi isäksi ja äidiksi heille, kaksi eri sukupuolta olevaa henkilöä. En tällä väheksy mitenkään samaa sukupuolta olevia henkilöitä, mutta se on luonnollinen valinta, että lapsi kaipaa isää ja äitiä, ja varsinkin traumaattisessa tilassa olevalle lapselle pitää luoda mahdollisimman luonnollinen kasvuympäristö. Tätä ei saisi poistaa.

14.34 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässähän on monella tavalla historiallinen hetki. Tämä on ensimmäinen kansalaisaloitteen kautta tullut laki, joka, nyt voi sanoa, viimeistellään näine liitelakeineen. Arvostan valiokunnan puheenjohtajan suhtautumista tähän: hän totesi, että demokratia on puhunut ja nyt meidän velvollisuutemme on tämän hallituksen esityksen pohjalta viedä tämä lainsäädäntö loppuun. En voi kuvitella, miten kukaan voi ajatella niin, että se olisi pois keneltäkään meistä muista, jos mies- tai naisparit saavat mennä keskenään naimisiin.

Mutta, arvoisa puhemies, tässä tulee kyllä nyt mielenkiintoinen tilanne. Ilmiselvästi on niin, että kyseessä on hallituksen esitys, jonka perussuomalaiset ministerit, muun muassa Timo Soini, ovat hallituksessa hyväksyneet. Ministeri Lindström on tämän esitellyt, mutta hallituksen rintama ei riitä viemään tätä lakia eteenpäin täällä eduskunnassa, vaan nyt on tilanne se, että hallitus joutuu nojautumaan tässä asiassa oppositioon. Me tuemme tätä eduskunnan lakivaliokunnan mietintöä.

14.35 **Paavo Arhinmäki vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Poliittinen päätös tasa-arvoisesta avioliittolaista tehtiin viime eduskuntakaudella, ja haluan antaa kiitoksen ja arvostukseni hallitukselle siitä, että nyt tehdään nämä tekniset muutokset lakiin, mitä vaatii se demokraattisesti tehty päätös. Edustaja Laukkanen sanoi puheenvuorossaan, että tämä ei ole tekniikkaa. Kyllä siinä vaiheessa, kun päätös on tehty, tällähän vain täydennetään sitä viime kaudella tehtyä päätöstä.

Täällä on sanottu, että lapsella pitää olla oikeus isään ja äitiin. Minun mielestäni lapsella pitää olla oikeus turvallisiin vanhempiin tai vanhempaan. Itse asiassa meillä on tänä päivänäkin suuri joukko lapsia, joilla on vain yksi vanhempi tai on samaa sukupuolta olevat vanhemmat. Sen vuoksi haluaisin ja toivoisin, että täällä pidättäydytään arvostelemasta tai arvioimasta, ketkä ovat parempia tai huonompia vanhempia. Annetaan arvostus kaikille lapsille.

14.36 **Ville Niinistö vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tosiaan hyvä, että hallitus ja lakivaliokunta sittemmin ovat saaneet nämä tekniset muutokset nyt eteenpäin hyväksyttäviksi, jotta viime eduskunnan ja kansalaisaloitteen kautta hyväksytyksi tullut eduskunnan tahto tulee nyt laiksi kokonaisuudessaan.

Mutta tässä esityksessä on kuitenkin puutteita. Hallitus on jättänyt tästä pois tämän äitiyslain ja translakien muuttamisen tai tekemisen. Jos ajatellaan ihmisoikeusnäkökulmasta, niin on surullista, että tässä keskustelussa edelleen yritetään pakottaa suomalaista todellisuutta sellaiseksi, mitä se ei ole. Meillä on perheitä ja lapsia, jotka elävät sateenkaariperheissä jo nyt, ja täällä annetaan ymmärtää, että näiden lasten oikeus heidän omiin tosiasiallisiin vanhempiinsa olisi heikompi kuin toisenlaisten perheitten lasten oikeus omiin tosiasiallisiin vanhempiinsa. Näin ollen näkisin, että äitiyslain muutos on tosi tärkeää, koska onhan se tärkeää, että lapsen vanhemmat voivat olla sitä myös lain edessä automaattisesti yhtä nopeasti riippumatta heidän sukupuolestaan. Olen iloinen, että (Puhemies koputtaa) lakivaliokunta tämän nosti esille. Hallituksen pitäisi tuoda tästä myös esitys.

14.38 **Peter Östman kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On ollut jo monta kuukautta tiedossa, että lähiaikana eduskuntaan saapuu uusi kansalaisaloite nimeltään Aito avioliitto. Kansalaisaloitteessa vedotaan siihen, että avioliitto edelleen saisi säilyä miehen ja naisen välisenä liittona. Haluaisin kysyä lakivaliokunnan puheenjohtajalta, miksi hallitus nyt näin kiireellä tuo nämä liitännäislait tähän eduskuntakäsittelyyn, koska se herättää epäilystä siitä, että nyt yritetään tällä tavalla sitten vesittää tämän uuden kansalaisaloitteen mahdollisuutta kunnon käsittelyyn.

14.38 **Kari Tolvanen kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvoisa edustaja Östman, ihan hallituksen puolesta en pysty vastaamaan mutta lakivaliokunnan puolesta vastaan kyllä, että viime syksynä, kun tätä hallituksen esitystä käsittelimme, tämä kansa-

laisaloite, niin sanottu Aito avioliitto, ei vielä ollut valmis, ja käsittääkseni se ei ole vieläkään saapunut tähän taloon. Eli se ei ollut silloin vielä valmis, ja sitä ei voitu missään tapauksessa yhdistää tähän käsittelyyn. Täytyy muistaa, kuinka eduskunta velvoitti toimimaan näissä asioissa ripeästi ja nopeasti, ja lakivaliokunta on näin toiminut.

Ja haluan vielä huomauttaa, että nythän näissä hallituksen esityksissä näiden lakien voimaantulo on vähän yli vuoden kuluttua eli 1. päivä maaliskuuta 2017. Jos sitten jotain muutoksia tapahtuu siihen peruslainsäädäntöön kansalaisaloitteen myötä, niin toki se silloin vaikuttaa myös näihin lakeihin — jos tällaista tapahtuu.

14.39 **Eva Biaudet r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin kiitän hallitusta siitä, että se on mielestäni ansiokkaasti valmistellut nämä tekniset lainmuutokset, ja valiokunta suurelta enemmistöltään onkin hyväksynyt ne. Samoin itse asiassa valiokunnan suuri enemmistö on tunnistanut, että täällä on vielä puutteita, joita pitää selvittää. Muun muassa "transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muutostarpeiden kokonaistarkastelu on kuitenkin aiheellista", sanoo valiokunta, sekä tästä äitiyslaista, että tämä tilanne tällaisenaan ei ole lasten oikeuksien näkökulmasta ihanteellinen.

Voin omasta kokemuksestani sanoa, että kun saa lapsen — olen itse adoptoinut kolme lasta, ja suomalainen järjestelmä on ollut sellainen, että kestää kuusi kuukautta, ennen kuin se on juridinen se oikeus — niin se on suunnaton se huoli, miten lapselle käy, jos minä kuolisin, jos puolisoni kuolisi, mitä tapahtuu. Itse joudumme sitten yksityisoikeudellisiin järjestelmiin, jotka ainakin taloudellisesti voisivat turvata lapsen tulevaisuuden. Siinä mielessä olen kovin (Puhemies koputtaa) iloinen, jos hallituksesta nopeasti (Puhemies: Aika!) tulisi tämä esitys tänne eduskuntaan.

14.41 **Mikko Kärnä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni tässä nyt ollaan perustavanlaatuisten ihmisoikeuskysymysten äärellä. Siinä mielessä hivenen myös ihmettelen edustaja Lindtmanin puheenvuoroa, että aletaan tällaista politiikkaa nyt tekemään tällä asialla.

Edustaja Niikolle haluaisin todeta, että täällä salissa totta kai voidaan esittää mielipiteitä, meillä jokaisella on sellainen. Mutta viime kesänä saimme tuolta Coloradon yliopistosta tällaisen erittäin laajan tutkimuksen, jossa oli tutkittu 19 000 tieteellistä artikkelia, ja tutkijat ovat täysin yksimielisiä siinä, että perinteisissä perheissä tai sateenkaariperheissä kasvaneet lapset eivät eroa toisistaan millään tavalla.

14.41 **Pentti Oinonen ps** (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Taas ollaan tämän saman asian kimpussa, jonka kimpussa on oltu jo useamman vuoden ajan — ikävä kyllä. Käytin noin seitsemän vuotta sitten puheenvuoron niin sanotusta, silloin kutsutusta homolaista salissa, ja puheenvuorostani nousi tavaton valtakunnallinen älämölö, jonka vuoksi jouduin käymään nykyisen tasavallan presidentin luona selittelemässä kantaani. Kysyin silloin, siis kysyin silloin näin, en syyttänyt ketään: tuleeko aika vielä, jolloin joku menee naimisiin rakastamansa hauvelin kanssa? Siis kysyin, en syyttänyt ketään. Siitä jotkut vetivät herneen nenään ja väittivät, että olin syyttänyt jotakin määrättyä ryhmää. Jo silloin puheenvuorossani toin esille huoleni siitä, että mitäs, kun (Puhemies: Aika on nyt täynnä!) homolaki hyväksytään, ja sanoin, että kun antaa pahalle pikkusormen... [Puhemies antoi puheenvuoron seuraavalle puhujalle.]

14.42 **Aino-Kaisa Pekonen vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin yhdyn tässä kiittäjien joukkoon. Kiitän hallitusta ja pääministeriä siitä, että tämä asia etenee, kuten viime kaudella täällä eduskunnassa demokraattisesti päätimme.

Toisin kuin Laukkanen, uskallan epäillä, että viime kaudella päätös oli erittäin loppuun asti harkittu ja hyvin käsitelty. Itse lakivaliokunnan jäsenenä, käsittelimme lakivaliokunnassa asiaa neljän kuukauden ajan ja kuulimme noin 60 asiantuntijaa ja lisäksi saimme paljon kirjallisia lausuntoja, joten päätös kyllä on tehty hyvin asiantuntijalausuntoihin nojaten.

Minä jotenkin ajattelin, että tämä asia olisi ollut täällä jo loppuun käsitelty, mutta näin ei näköjään ole, vaan jatkamme edelleen tätä asian käsittelyä täällä. Tässä kun on puhuttu tästä uudesta Aidosta avioliitosta, mikä sitten aito avioliitto ikinä onkaan, niin voin ajatella, että tämän asian käsittely jatkuu täällä myös tämän kauden ajan.

14.44 **Sari Essayah kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä monissa puheenvuoroissa on menty edellisen eduskunnan selän taakse ja todettu, että nyt noudatetaan vain edellisen eduskunnan tahtotilaa. Kuitenkin eduskunta on myös usein ilmaissut sen, että lapsivaikutusten arviointi tulee sisällyttää kaikkiin lapsiin kohdistuviin lainsäädäntöhankkeisiin, ja lapsiasiainvaltuutettu viime kaudella lakivaliokunnassa totesi, että jos kansalaisaloite etenee lainvalmisteluun, on valmistelussa tehtävä nimenomainen lapsivaikutusten arviointi. Ja tässä liitännäislakien yhteydessä olisi ollut erinomainen mahdollisuus tämä tehdä. Ikävä kyllä, sitä ei tehty, ja siinä mielessä pidän sitä todellakin harmillisena, kun on muistettava, että tällä on suoranainen vaikutus adoptiolainsäädäntöön ja nimenomaan sitä kautta, että avioliittolain muutoksen myötä tulee olemaan useita maita, jotka tulevat kieltämään adoption Suomeen, mikä vaikeuttaa kaikkien parien adoptiomahdollisuutta.

14.45 **Outi Mäkelä kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Nämä esitykset lakien korjaamiseksi ja viimeistelemiseksi ovat hyviä, ja valiokunnan mietintö on hyvä ja perusteltu. Kuten tässä keskustelussakin on tullut ilmi, niin on kuitenkin vielä puutteita, joita näiden lakien osalta on syytä jatkossa korjata. Olisin toivonut, että tässä yhteydessä olisi korjattu edes yksi pieni epäkohta, josta tein syyskauden alussa aloitteen. Kyse oli siis siitä, että transseksuaalin sukupuolen vahvistamista koskevan lain nimi olisi muutettu vastaamaan paremmin korrektia kieltä. Nimihän on pohjaisin käännössanasta "transsexual", ja siinä englannin kielessä sexual-sana käytännössä on väärä. Oikea olisi transsukupuolinen, joka vastaisi paremmin tätä nykykäytäntöä, ja tämä olisi voitu helposti tämän uudistuksen yhteydessä korjata. Olisinkin kysynyt valiokunnan puheenjohtajalta, oliko tämä edes keskusteluissa esillä.

14.46 **Pekka Haavisto vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Viime kaudella kansalaisaloite ja sen läpivienti täällä eduskunnassa vahvisti monen suomalaisen uskoa demokratiaan, ja nyt täytyy kiittää hallitusta ja myöskin valiokuntaa hyvin tehdystä työstä, että tämä asia viedään nyt asiallisesti loppuun.

Edustaja Laukkanen täällä mainitsi, että kysymys ei ole vain teknisistä muutoksista, vaan kyse on perusoikeuksista. Oikeastaan ajattelen siinä mielessä samalla tavalla, että tämä yhteiskunta perustuu pitkiin parisuhteisiin, joskus elämän kestäviin parisuhteisiin, ne perustuvat rakkauteen. Ollaan todella yhteiskunnan peruselementtien kanssa tekemisissä,

ja tätä yhteiskunnan perustaa tämä lainsäädäntö nyt omalta osaltaan vahvistaa. Edustaja Laukkanen myöskin mainitsi sen, että kirkkokunnat tulevat aikanaan käsittelemään tämän asian omassa prosessissaan. Annan kaiken arvon kirkkokunnille ja tälle prosessille, mutta minusta on myöskin tärkeää, että kirkkokunnat aikanaan ottavat sitten kantaa näihin lakimuutoksiin.

14.47 **Antero Laukkanen kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin edustaja Arhinmäelle, että on hirveän vaikea pitää teknisenä muutoksena sellaista, että kun esimerkiksi mies ja nainen ovat olleet 20 vuotta naimisissa ja mies tai nainen päättää muuttaa sukupuoltaan, niin nyt tämän uuden lain myötä hänen ei tarvitse asiasta keskustella puolison kanssa, hän voi sen toteuttaa omin päin. Tässä yhteydessä tämä muutos on niin iso ja merkittävä, että kun aikaisemmin on edellytetty, että se päätös pitää tehdä yhdessä, niin nyt sitä ei tarvitse tehdä yhdessä. Tähän lakiin tuli myös vaatimus siitä, että jos näin tapahtuu, niin sitten viranomaisen on ilmoitettava tälle puolisolle. Se herätti valiokunnassa hieman hilpeyttä, että jos joku vaihtaa sukupuolta parisuhteessa, niin ilmeisesti se on havaittavissa, mutta jos näin ei olisi, niin sitten viranomaisen on erikseen ilmoitettava. Se lukee täällä tekstissä, ei sitä tarvitse taivastella. Kyllä tätä asiaa siellä valiokunnassa (Puhemies koputtaa) käsiteltiin.

14.48 **Paavo Arhinmäki vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pidän erittäin tärkeänä ja periaatteellisesti oikeana sitä, että täysi-ikäisellä ihmisellä on oikeus itse päättää mahdollisesta sukupuolen korjaamisesta, että siitä ei aviopuoliso päätä ihmisen itsensä puolesta.

14.49 **Ari Torniainen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Omasta puolestani kiitän lämpimästi lakivaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Tolvasta asian esittelystä — nimenomaan asiallisesta esittelystä.

Kun edellinen eduskunta viime kaudella äänesti tasa-arvoisesta avioliittolaista, siitä kansalaisaloitteesta, niin me kaikki kyllä tiesimme, että se äänestystulos tulee vaikuttamaan erittäin moneen lakiin, siitä on seurauksia moneen lakiin. Olin silloin itse henkilökohtaisesti sitä mieltä, että avioliitto on miehen ja naisen välinen liitto, ja olen edelleen samaa mieltä, mutta kunnioitan sitä päätöstä, mikä silloin äänestystulos oli. Ja oma mielipiteeni on, että hallitus ja lakivaliokunta ovat nyt noudattaneet ja kunnioittaneet edellisen eduskunnan äänestyspäätöstä ja tällä tiellä mennään.

14.49 **Sari Multala kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta on erittäin raikasta saada olla välillä ihan samaa mieltä opposition kanssa. (Eduskunnasta: Tervetuloa!) Haluan myös yhtyä näihin näkemyksiin tästä transsukupuolen vahvistamisesta ja toisaalta puoltaa sitä ilmoitusmenettelyä. En viitsi käyttää esimerkkeihin tässä nyt aikaa, mutta kyllä edelleen sillä on mielestäni ihan perustellut syyt, että siitä se ilmoitus lähtee. Mutta en missään nimessä pidä perusteltuna enää kysyä lupaa. Se on ehdottomasti tämän lain liitännäislaki, joka tulee toteuttaa.

Haluaisin myös korjata hiukan käsitystä Laukkasen esittämistä arvioista ja 28 asiantuntijasta, jotka esittivät puutteita lain valmistelussa. Ne puutteet liittyivät lakivaliokunnan kuulemisissa nimenomaan siihen, että tämä ei ole ikään kuin riittävästi yhdenvertaisuusnä-

kökulmat huomioon ottava liittyen esimerkiksi juuri tähän transsukupuolisuuslakiin ja niin edelleen.

14.51 **Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä minusta kaiken oleellisen sanoi kyllä edustaja Torniainen tuossa vähän aikaa sitten — erittäin hyvä puheenvuoro. Oikeastaan toivoisi, että me kaikki suhtautuisimme vähän samalla tavalla riippumatta siitä, mikä se oma henkilökohtainen kanta on. Kyllähän tämän asian poliittinen päätös tehtiin viime kaudella, ja silloin varmasti kaikki tiesivät todella, että se tulee aiheuttamaan muutoksia myös muuhun lainsäädäntöön, ja nyt niitä muutoksia ollaan tässä tekemässä. Tarvitaan vielä muutamia muitakin muutoksia, jotka toivon mukaan tässä nopealla aikataululla tehdään, ja sitten tämä asia on viety maaliin. Itse ainakin lähden siitä, että täällä eduskunnassa kyllä — riippumatta nyt sitten omasta kannastani — tiettyjä niitä päätöksiä, mitä edellinen eduskunta on tehnyt, noudatetaan ja niiden mukaan mennään eteenpäin.

Sitten sanoisin tähän, kun täällä aina tätä porttiteoriaa kyllä viljellään jokaisesta asiasta, että sen teorian huonoin puoli, esimerkiksi edustaja Oinonen, on se, että se näyttää pätevän aina vain silloin, kun siitä on itselle hyötyä. Että vähän miettisin aina välillä, minkälaisia teorioita käyttää asioiden vastustamiseen. (Pentti Oinosen välihuuto)

14.52 **Stefan Wallin r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Eduskunta on keskustellut hyvinkin paljon avioliittokäsitteestä ja avioliittolaista viime vuosien aikana. Nytkin on aika paljon vanhan toistoa ilmassa. Tuntuu siltä, että on aika vähän uutta sanottavaa. Itse kiinnittäisin kuitenkin vielä huomiota tähän väitteeseen, että tämä tasa-arvoinen avioliittolaki murentaisi avioliittokäsitettä tai avioliittoinstituutiota. Minun mielestäni asia on tässä tasan päinvastoin. Jos yhä useampi sellainen pariskunta, joka tänään ei pääse avioliittolain piiriin, haluaa päästä sen piiriin ja pääsee sen piiriin tämän lainmuutoksen myötä, niin sehän vahvistaa avioliittoinstituutiota, koska yhä useampi pääsee sen piiriin. Elikkä ne, jotka pitävät avioliittoa tärkeänä instituutiona mutta eivät tänään pääse sen piiriin, tulevat pääsemään sen piiriin hyvinkin pian, purjehtimaan avioliiton satamaan. Toivotan lämmintä myötätuulta yhä useampaan purjeeseen.

14.53 **Sari Tanus kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä on paljon kiitelty tässä salissa, puheenvuorot ovat alkaneet kiitoksilla. Minä sanoisin tässä vaiheessa, että riippumatta omasta kannastani — poliittisesta tai uskonnollisesta tai yleensä suhtautumisesta sukupuolineutraaliin avioliittolakiin ja näihin käsittelyssä oleviin liitännäislakeihin — minä ihmettelen, että kansanedustajat eivät pysähdy siihen, mitä he — eli me, te — ovat viime kaudella ja jo aiemmin päättäneet, kuinka eduskunnassa toimitaan ja minkälaisia sääntöjä noudatetaan, vaan päinvastoin kansanedustajat jatkopäätöksissänsä toimivat vastoin omia aiempia säädöksiään. Minä puhun tässä nyt siitä, että eduskunta on peräänkuuluttanut, että kaikissa niissä lainsäädäntömuutoksissa tai asetusmuutoksissa, jotka tavalla tai toisella koskevat lapsia, tulee tehdä lapsivaikutusten arviointi. Sitä ei tehty silloin viime kaudella ennen sukupuolineutraalin avioliittolain hyväksymistä, ja nyt edelleen (Puhemies koputtaa) ollaan menossa samaa rataa. Eli kansanedustajat toimivat vastoin omia päätöksiään.

14.54 **Silvia Modig vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Déjà-vu Wikipedian mukaan: "Déjà-vu eli entiselämys tarkoittaa hämmentävää ja vahvaa tuttuuden tun-

netta jossakin tilanteessa. Henkilö tuntee varmasti kokeneensa nykyisen tilanteen jo aiemminkin, vaikka usein tietääkin sen mahdottomaksi." Tähän voisi lisätä: tai ei usko sen olevan totta.

Kiitos hallitukselle silloin niin kuin kiitos heille kuuluu. Minusta on hienoa, että ensimmäistä kansalaisaloitetta, joka hyväksyttiin, on kunnioitettu ja se on hallituksen toimesta tuotu meidän käsiteltäväksemme. Kiitos lakivaliokunnalle hyvästä työstä. Se täytyy sanoa, että aiempiin keskusteluihin verrattuna on muuttunut, että me keskustelemme asiallisesti. Me pysymme asiallisina ja kunnioittavina toisiamme kohtaan, ja se lienee jonkunlainen saavutus.

Tästä laista: Minä uskon, että lapsen etu on rakastavat ja turvallisen kodin tarjoavat vanhemmat. Toivottavasti lapsella olisi kaksi vanhempaa, mutta aivan yhtä arvokas ja hyvä koti on yksinhuoltajan tarjoama koti. Minä uskon, että tämä laki mennessään voimaan tulee tukemaan yhä useampia perheitä ja yhä useampia lapsia saamaan turvallisen ja tukevan perheen — tukevan, ei siis lihavan.

14.55 **Jyrki Kasvi vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä eduskunnassa puhutaan usein siitä, että lainsäädännön tulisi perustua tutkittuun tietoon. Kuten tässäkin keskustelussa on hyvin käynyt ilmi, kun tieto on vastaan omia ennakkoasenteita, niin silloin se tieto kyllä lentää romukoppaan.

Harvaa asiaa nimittäin on tutkittu niin paljon kuin vanhempien sukupuolen vaikutusta lapsen kehitykseen. Tieteellisissä vertaisarvioiduissa julkaisuissa julkaistujen tutkimusten mukaan vanhempien sukupuolella ei ole mitään vaikutusta lapsen kehitykseen paitsi ehkä se, että samaa sukupuolta olevien vanhempien kasvattamat lapset ovat hitusen, siis hitusen, suvaitsevaisempia kuin muut. (Naurua) Ehkä tämä on sitten niin pelottavaa.

Toiseksi, tämän esityksen vastustajien käsitys avioliitosta ja rakkaudesta on minulle kyllä täysin vieras. Aivan kuin sukupuoli määrittelisi avioliiton eikä puolisoiden rakkaus ja kunnioitus toisiaan kohtaan ja puolison sukupuolen vaihtuminen jotenkin nollaisi sen rakkauden ja kunnioituksen.

14.56 **Pauli Kiuru kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelun aikana on esitetty huolta siitä, että edustajilla ei olisi ollut aikaa tutustua vaikutuksiin. Tämä on hyvin sensitiivinen aihe, ja viime vaalikaudella, kun lakialoitteen kautta yritettiin tätä asiaa viedä, en allekirjoittanut sitä lakialoitetta. Perustelu oli se, että en ollut aivan varma siitä, miten suhtautua tähän lasten etuun. Siinä vaiheessa, kun kansalaisaloite tuli, olin ehtinyt siihen tutustua riittävästi omasta mielestäni, allekirjoitin aloitteen. Koen niin, että avioliittokäsitteen laajentaminen ei ole mitenkään esimerkiksi minulta itseltäni pois, joka olen lähes 30 vuotta ollut naimisissa.

Sitten tähän oppositio—hallitus-asetelmaan. Kansalaisaloitteissa on perinteisesti kunnioitettu edustajien omantunnonvapautta. Toivon, että tässä käy jatkossa niin emmekä pyri toistemme väliin asettamaan sellaista kiilaa, että nyt tässä rikottaisiin hallitusrintamaa. Mennään omantunnonvapauden kautta.

14.57 **Antti Kurvinen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Tässähän tämän koko keskustelun lähtökohta on se, että tässä salissa on hyväksytty yksi kansalaisaloite puolisentoista vuotta sitten. Tässä keskustelussa esille tulleet näkemykset, kun tiedetään, että vastakkainen kansalaisaloite on piakkoin todennäköisesti tulossa eduskunnan kä-

sittelyyn, kuvaavat näitä meidän perustuslakiimme tuodun kansalaisaloitejärjestelmän ongelmia. Itse perustuslakivaliokunnan jäsenenä toivon, että kansalaisaloite Suomessa muuttuu jollakin tavalla, ettei tämmöisiä kansanvallan ja ihan oikeusjärjestyksen peruskeskusteluja tarvitse käydä jokaisen kiistanalaisen kansalaisaloitteen kohdalla, koska tämähän on hieman outoa toimintaa. Me joudumme jokainen miettimään, sitooko meitä poliittisesti ja moraalisesti se hyväksytty kansalaisaloite vai ei ja voimmeko me ikään kuin vapaasti äänestää tässä vai pitäisikö sen aloitteen hyväksymistä kunnioittaa vai ei. Jotain tälle järjestelmälle pitää tehdä, aloitteen kirjoittajien lukumäärävaatimusta nostaa tai tehdä joku rauhoitusaika tälle järjestelmälle.

14.58 **Mika Niikko ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensimmäinen kerta, kun itse kuulen, että kansanedustajat betonoivat edellisen eduskunnan tekemiä lakeja, vaikka varsin hyvin tietävät sen, että kun hallitus vaihtuu, niin poliittinen linja ja lait muuttuvat. Tämä on ihan jatkuvaa. Neljän vuoden välein näin tapahtuu. Nytten tästä on tehty yhtäkkiä semmoinen autuaaksi tekevä ihme, että edellisen eduskunnan päätökset täytyy pitää. Tämä on ihan höpöhöpöhommaa.

Mutta mitä, edustaja Kasvi ja edustaja Kärnä, Mikko, mainitsitte näistä vastaavista lakimuutoksista, mitä on tehty, niin tosiasiassa, kun on tehty näitä vastaavia avioliittolakimuutoksia muissa maissa, ne ovat niin lyhyitä aikoja, että siellä ei ole kunnon tutkimuksia, ei varsinkaan adoptiosta. Siellä on tutkimuksia kyllä sateenkaariperheen lapsista, mutta muistakaa, että siellä on aina toinen biologinen vanhempi yleensä läsnä. Siinä mielessä pitkäaikaistutkimuksia ei ole olemassa lainkaan adoptiosta samaa sukupuolta olevien perheisiin, ja siinä mielessä tämä on niin uusi juttu, että me emme tiedä. (Eva Biaudet: Alkaa olla kyllä jo!) Tämä on itse asiassa yhteiskuntakokeilu, mihin me olemme ryhtymässä, jonka tuloksia me emme vielä näe. Me näemme ne vasta tulevaisuudessa. Siinä mielessä on vähän harhaanjohtavaa kertoa, että tässä ei ole mitään vaaratekijää tai riskiä.

15.00 **Mikko Kärnä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustaja Niikolle totean, että tässä tutkimuksessa ei ollut kyse siitä, että olisi tutkittu minkään lakimuutosten vaikutuksia, vaan oli kyse siitä, että oli tutkittu ja käyty läpi 19 000 tieteellisesti vertaisarvioitua tutkimusta, joissa oli todettu, että ei ole minkäänlaista eroa siinä, kasvaako lapsi heteroperheessä, sateenkaariperheessä vai kasvaako lapsi yksinhuoltajan kasvattamana.

Ja edustaja Kasville myös kiitokset erinomaisesta puheenvuorosta. Minä kyllä kysyn, että jos tämä ei teille riitä lapsivaikutusten arvioinniksi, niin mikä ihme sitten riittää.

15.00 **Anders Adlercreutz r** (vastauspuheenvuoro): Värderade talman! Tässä on paljon puhuttu lapsen oikeuksista, ja ihan niin kuin edustaja Kärnä tässä nosti esille, sitä ei tarvitse lähteä arvailemaan, se voi perustua ihan siitä tehtyihin tutkimuksiin.

Toinen tutkimus on tehty University of Melbournessa. Siinä haastateltiin isoa joukkoa samaa sukupuolta olevien vanhempien perheissä eläviä lapsia sekä muita lapsia, jotka elävät perheissä, joissa vanhemmat ovat eri sukupuolta. Siinä tutkittiin onnellisuutta, käsitystä itsestään, perheestään, terveyttä ja muuta. Ja melkein kaikilla mittareilla nämä olivat ihan samalla tasolla kuin muussa väestössä — paitsi esimerkiksi se, miten kokee oman perheensä vahvuuden ja yhtenäisyyden: kun sitä mitattiin, niin samaa sukupuolta olevien vanhempien perheissä elävillä lapsilla taso oli huomattavasti korkeampi, eli ne olivat vahvempia perheitä. Tämä lakimuutos vahvistaa perheitä sen mukaan.

15.01 **Sari Essayah kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä lapsiasiainvaltuutettu on todellakin viime kaudella todennut, että olisi tärkeää, että valmistelussa tehdään nimenomaan lapsivaikutusten arviointi. Tämä on suomalainen viranomainen, ja hän toteaa myös lausunnossaan, että myös oikeusministeriö suosittaa arvioinnin tekemistä ohjeissaan — siis henkilö, jonka toimenkuva on nimenomaan lasten aseman, oikeuksien huomioonottamisen varmistaminen lainsäädännössä, ja hän myöskin edistää YK:n lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen toteutumista Suomessa. Kun hän näin painavasti sanoo, niin täällä salissa kuitenkin mieluummin otetaan sitten amerikkalaisia tutkimuksia esille eikä lähdetä toteuttamaan sitä viranomaisen tahtotilaa, minkä hän on esittänyt.

Ja täytyy huomioida tämä adoptiokysymys. Todellakin tämä tulee sulkemaan Suomen monilta mailta adoptiomaana. Siinä mielessä myös tämä asia olisi ollut sellainen, jota olisi tullut tutkia: miten tämä tulee vaikuttamaan kaikkien, siis kaikkien, parien adoptiomahdollisuuksiin. Minusta (Puhemies koputtaa) on harmillista, että tämä on sivuutettu.

15.02 **Olli-Poika Parviainen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Essayah kiinnittää sinänsä oikeaan asiaan huomiota ollessaan huolissaan siitä, että moni maa ei ole tainnut hyväksyä enää Suomen politiikkaa tasa-arvoisen avioliittolain hyväksymisen jälkeen. Mutta vastakysymyksenä esittäisin: Voimmeko me jättää ihmisoikeudet toteuttamatta vain sen vuoksi, että jokin sellainen maa, joka käyttää esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä syntipukkina omiin ongelmiinsa, ei hyväksy meidän sääntöjämme? Eikö meidän päinvastoin pitäisi näyttää esimerkkiä ja pyrkiä kansainvälisen yhteisön kautta vaikuttamaan näihin maihin niin, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä ei maailmalla syrjittäisi? Kuitenkin kasvava määrä valtioita on ottanut askeleita tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kohtaan, ja esimerkiksi Venäjällä nämä niin sanotut homopropagandalait, jotka tulivat voimaan, ovat suhteellisen uusi ilmiö, ja ne voidaan toivottavasti jossain kohtaa sielläkin vielä perua.

15.03 **Sari Essayah kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Parviaiselle toteaisin, että emme me pysty vaikuttamaan toisten maitten lainsäädäntöön, he tekevät omat johtopäätöksensä ja oman lainsäädäntönsä, ja he ovat nyt kieltämässä sitten nämä adoptiot Suomeen. Sen tähden tulisi tutkia sitä, miten se vaikuttaa kaikkien parien adoptiomahdollisuuksiin. Meillä ei ole tällä hetkellä nyt minkäänlaista dataa käytettävissä siitä, miltä näyttää kaikkien suomalaisten parien tulevaisuus adoption suhteen. Sen tähden minusta tässä on sivuutettu tärkeä seikka, nämä lapsiasiavaikutukset on jätetty tutkimatta. Tätä on edellyttänyt edellisen eduskunnan asiantuntijakuulemisessa lapsiasiamies, ja siinä mielessä tuntuu harmilliselta, että täällä tietyissä asioissa kovastikin nyt painotetaan ja alleviivataan edellisen eduskunnan tahtotilaa mutta sitten tuntuu, että toisissa asioissa se sivuutetaan kokonaan.

15.04 **Eva Biaudet r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuten me kaikki tiedämme, adoptioissahan arvioidaan jokainen adoptio erikseen ja jokaisten vanhempien kyky aivan erikseen ihan heidän sukupuolisesta suuntautumisestaan riippumatta. Ja on varmaan monia heteropareja, jotka myöskään eivät välttämättä ole sitten sellaisia, jotka pystyvät...

Puhemies Maria Lohela: Edustaja Biaudet, pyydän, että puhutte mikrofoniin.

... saamaan tällaista adoptiolupaa.

Tietääkseni ja minun kokemukseni mukaan esimerkiksi Venäjältä tulevat adoptiot pienenivät jo aikoja sitten, paljon ennen kuin tämä lakiesitys oli. Ja se on tietenkin oma ongelmansa, joka edellyttää ehkä enemmän aktiviteettia myöskin Suomen viranomaisten taholta, että olisi enemmän adoptiopalveluita. Mutta tämä on yleismaailmallinen tilanne, joka minun mielestäni ei vain liity tähän yhteen kysymykseen ollenkaan.

15.05 **Li Andersson vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minäkin haluan yhtyä niihin kiitoksiin, mitä tässä on hallitukselle esitetty. Edustaja Niikkohan on siinä mielessä oikeassa, että kyllä tämä hallitus halutessaan olisi voinut yrittää jarruttaa tätä prosessia vielä tässä vaiheessa. Mutta sitä tämä hallitus, johon edustaja Niikon oma puoluekin kuuluu, onneksi ei halunnut tehdä. Ja me olemme siitä erittäin kiitollisia.

Samalla haluan painottaa tämän lainmuutoksen vastustajille myöskin sitä, että eihän tämä lakimuutos millään tavalla muuta tai vaikuta niihin merkityksiin, mitä kukin pariskunta ja perhe omalle avioliitolleen antaa, vaan tässä on ainoastaan kyse siitä, että muutetaan lainsäädännön määritelmä avioliitosta sellaiseksi, että se kohtelee kaikkia pariskuntia tasa-arvoisesti.

Olen myöskin erittäin kiitollinen siitä, että valiokunta on kiinnittänyt huomiota translain epäkohtiin. Toivon, että hallituksella riittää rohkeutta ja halua vielä korjata translakia myöskin niin, että tämä vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä poistetaan.

15.06 **Hanna Kosonen kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kertoisin tästä lapsiasiavaltuutetun Tuomas Kurttilan muista näkemyksistä. Hän on nimittäin vahvasti sitä mieltä, että tasa-arvoinen avioliittolaki on tärkeä hyväksyä. Hän on sanonut muun muassa, että "seksuaalivähemmistöihin kuuluvien lasten kannalta tasa-arvoinen avioliittolaki on viesti yhteiskunnan yhdenvertaisuudesta. Seksuaalivähemmistöön kuuluvan lapsen on saatava kokea olevansa täydellinen juuri sellaisena kuin hän on. Lapsille perheen perustaminen on tärkeä tulevaisuuden tavoite. Myös seksuaalivähemmistöön kuuluvan lapsen on pystyttävä unelmoimaan perheen perustamisesta, avioliitosta." Näin sanoo lapsiasiavaltuutettu Tuomas Kurttila.

En itse ollut täällä viime kaudella äänestämässä tämän tasa-arvoisen avioliittolain puolesta mutta iloitsin suuresti siitä lopputuloksesta. Pääministerimme on sanonut, että tästä asiasta on jo päätetty. Tässä salissa on hienosti sanottu, että rakkaus kuuluu kaikille, ja se pitää vahvasti paikkansa.

15.07 **Ilkka Kantola sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen todella iloinen siitä, että tuo kansalaisaloitteen mukainen laki tulee voimaan ja että siihen liittyvät liitännäislait nyt ovat täällä käsittelyssä asianmukaisesti ja kaikki muutokset saadaan voimaan.

Tästä huolimatta olen eri mieltä edustaja Kurvisen kanssa, joka vähän problematisoi sitä, että nyt on tehty aivan vastakkainen kansalaisaloite. Pitäisikö tämän tilanteen nyt johtaa perustuslain muutokseen kansalaisaloitteen joka vaatimusten tai käytäntöjen osalta? Ajattelen, että ei. Yhden tällaisen tapauksen johdosta ei pidä lähteä perustuslain muutosta harkitsemaan, vaan katsotaan nyt vähän useampi tilanne. Onhan tavallista, että uusi hallitus myös saattaa peruuttaa edellisen hallituksen tekemää lainsäädäntöä tai radikaalistikin muuttaa. Ei tässä ole mitään ihmeellistä. Minusta pitää kansalaisaloitteille antaa nyt jatkossakin reilusti tilaa.

15.08 **Peter Östman kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Yli 106 000 kansalaista oli ilmaissut jo 29. syyskuuta kantansa tämän aidon avioliiton puolesta. Eli silloin jo tiedettiin, että tämä uusi kansalaisaloite saapuu ajallaan tiettyjen proseduurien jälkeen taloon. Tästä huolimatta nykyhallitus perussuomalaisten oikeusministeri Jari Lindströmin toimesta toi 22. lokakuuta nämä liitännäislait eduskuntaan lähetekeskustelua varten. Ja sen jälkeen eduskunta lähetti nämä asiat lakivaliokuntakäsittelyyn. Eli edelleen haluaisin tietää, miksei voitu odottaa asian käsittelyn kanssa, kunnes tämä uusi kansalaisaloite olisi saapunut taloon.

Vielä ihmettelen tätä lapsivaikutusten arviointiasiaa. Tänä päivänä, tai jo monta vuotta, kun me olemme tehneet kunnassa tai täällä eduskunnassa asioita, jotka koskevat ympäristöasioita, ympäristövaikutusten arviointi on ollut aina sellainen must-asia. Miksei näin oleellisessa asiassa olisi voitu myöskin tehdä lapsivaikutusten arviointia?

15.09 **Mika Niikko ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Haluan vielä edustaja Kärnälle ja muutamalle muulle edustajalle mainita sen, että emme me täällä päätä sateenkaariperheen tai heteroperheen kasvatuksesta vaan adoptiosta, jossa homo ja transseksuaalinen henkilö pystyvät adoptoimaan perheen ulkopuolisen lapsen. Tämä on aivan eri asia, kun puhutaan tutkimuksesta siitä, miten lapsi on kasvatettu missäkin perheessä, koska näitä tutkimustuloksia ei ole pitkittäistutkimuksista, kun tämä on niin uutta ympäri maailmaa olemassa vielä — tai jos on, niin näyttäkää minulle sellainen, koska tämä on, niin kuin minä mainitsin aikaisemmin, yhteiskuntakokeilu myös Suomessa, ja me emme tiedä, mihin tämä tulee johtamaan, jos aukeaa tämä adoptioportti. Siinä mielessä itse en voi sitä hyväksyä, että aikuisen oikeus saada lapsi on tärkeämpi kuin lapsen oikeus saada vanhemmat.

Arvoisa puhemies! Toivon, että me voisimme tässä yhteydessä myös ottaa huomioon sen asian, minkä puheenvuorossanikin mainitsin, että mikään ei estä tekemästä adoptiolakiin semmoista säännöstä, jossa maa tai järjestö voisi niin halutessaan antaa (Puhemies koputtaa) lapsen adoptoitavaksi vain heteropareille, koska eihän tämä olisi keneltäkään pois.

15.10 **Mikko Kärnä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Niikon esittämiin väitteisiin on jo useasti vastattu. Kyllä, asiaa on tutkittu, me emme ole tekemässä mitään yhteiskunnallista kokeilua.

Haluaisin tässä todeta, että pidän tärkeänä sitä, että tässä keskustelussa me kunnioitamme toistemme näkemyksiä ja myös toistemme uskonnollisia näkemyksiä, niin minä teen. Nyt myös kirkkokuntien on tehtävä ne omat ratkaisunsa, ja myös niitä ratkaisuja on kunnioitettava. Mutta meidän on muistettava kuitenkin, mikä on tämä instituutio, jossa istumme. Tämä on Suomen eduskunta, ja me käytämme maallista lainsäädäntövaltaa, ja me menemme perustuslain mukaan, ja me menemme yhdenvertaisuuden mukaan. Tämä on erittäin pitkälti sellainen lakiesitys, joka on täysin välttämätöntä hyväksyä, mikäli perustuslain hengessä mennään.

Ja kyllä, yhdyn edellisiin puhujiin, rakkaus kuuluu kaikille.

15.11 **Silvia Modig vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Niikolle haluan todeta: Te sanoitte, että tämä on aivan uusi asia ja yhteiskunnallinen kokeilu. Ei ole. Siitä tässä juuri on kyse, meidän pitää ymmärtää, että perheet ovat moninaisia, ne ovat aina olleet. On varmaan ollut aikoja, jolloin ne ihmiset eivät ole uskaltaneet sanoa ääneen edustavansa seksuaalista vähemmistöä tai sanoa ääneen, että he ovat samaa sukupuolta ole-

va pari. Se, että nykyään uskalletaan tehdä niin, on hieno asia ja hyvä edistysaskel meidän yhteiskunnassamme. Ei tämä ole millään tavalla uusi asia. Sen takia tämä onkin niin tärkeätä meidän hyväksyä, että kaikki suomalaiset perheet ja kaikki ne lapset niissä perheissä ovat yhdenvertaisessa asemassa.

Aivan niin kuin edustaja Kärnä sanoi, tässä on kyse yhdenvertaisuudesta. Minä pidän itse tärkeänä, että uskonnolliset yhteisöt voivat edelleen päättää itse omasta arvopohjastaan nähden, miten he haluavat suhtautua, mimmoisia pariskuntia ja parisuhteita he haluavat siunata. Se on heidän vapautensa, mutta Suomen lain edessä kaikkien ihmisten on oltava yhdenvertaisia. (Mikko Kärnä: Juuri näin!)

15.12 **Sari Multala kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todella tässä on kyse siitä, että me tunnustamme myös ne perheet, jotka tähän mennessä eivät ole vielä olleet tunnustettuja lain edessä, ja ne avioliitot ja parisuhteet heidän näin halutessaan.

Täällä on viitattu monta kertaa ulkomaisen adoption hankaloitumiseen. Kuulimme muissa yhteyksissä juuri adoptioperheiden kanssa paljon työskenteleviä ihmisiä, ja heidän mukaansa suurin syy ulkomaisten adoptioiden vähentymiseen ei suinkaan ole tämä lainsäädäntö, vaan se, että lähtömaissa, adoptiomaissa, mistä lapset tulevat, olosuhteet ovat parantuneet niin merkittävästi, että lapsia ei enää tule adoptoitavaksi niin paljon Suomeen tai muihin Euroopan maihin.

15.13 **Antero Laukkanen kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä todettiin, että kyllä jokaisella ihmisellä on oikeus vaihtaa sukupuoltaan silloin, kun haluaa. Tietenkin on näin, mutta jos elää avioliittomaisessa suhteessa, niin kyllä se on vähän omituinen tilanne, jos yhtäkkiä näkee pelkästään jostain sairaalan leikkauslistalta, että siellä on puoliso vaihtamassa sukupuolta. Ei tässä nyt ole... (Välihuuto) — No, aivan oikein, mutta ei tässä nyt ole kysymys siitä, että saako joku luvan vai ei, vaan siitä kuuluisasta yhteiselämästä. (Välihuutoja) — Ei ole ollenkaan loppu, vaan meillä on niin suuri ja syvä erilainen käsitys siitä, mitä avioliitto ylipäätänsä on.

Sitten tähän lain muuttamiseen. Jokainen eduskunta vuorollaan muuttaa edellisen eduskunnan säätämiä lakeja. Tämä on käsittääkseni kai opposition ainoa toivo menestyä. En ymmärrä, mitä (Puhemies koputtaa) ihmettelemistä tässä on nyt... [Puhemies antoi puheenvuoron seuraavalle puhujalle.]

15.14 **Silvia Modig vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Laukkanen ei selvästikään tunne transsukupuolisia ihmisiä kohtaavia kysymyksiä. Ensinnäkään he eivät vaihda sukupuolta, vaan he korjaavat sukupuoltaan, koska kokevat sen toisen sukupuolen omaksensa. Tämä voisi olla semmoinen semanttinen sana, mitä voitaisiin käyttää ihan kunnioituksesta näitä ihmisiä kohtaan.

Toisekseen se, että pariskunnan toinen osapuoli näkee leikkaussalin listalta, että puoliso on korjaamassa sukupuolta. Se prosessi, arvoisa edustaja Laukkanen, on hyvin pitkä. Siihen kuuluu psykiatrista, psykologista tukea ja erilaisia keskusteluja. Sitä ei päätetä kauppareissulla käydessä, eli ei mitään huolta siitä. Ja tämä puhe siitä, että nyt tämä laki määrää, mistä pariskuntien pitää saada puhua — se saattaa olla hyvä, kyllä minullakin tulee pari aihetta mieleen, mistä meillä kotona ei enää tästä lähtien saa puhua.

15.15 **Antero Laukkanen kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! On ihan hyvä, että tunnelma vähän kevenee tässä. Kuten edellisestä edellisessä puheessani sanoin, niin prosessi on pitkä. Ehkä äskeinen sanavalintani oli enemmänkin tällainen kuvaava, että ei tulisi olla avioliitossa sellaista tilannetta, ettei näistä asioista voi puhua. Jos on vaikka kuusi lasta ja isä ilmoittaa, että hänellä on syntynyt tällainen sisäinen uusi sukupuoli ja hän haluaa nyt muuttaa omaa olemustaan, niin omituinen on se tilanne, että siitä ei enää tarvitse keskustella.

15.16 **Joona Räsänen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä välillä itsekin alkaa jo miettimään, onko todella niin, että suurimmat epäkohdat nyt liittyvät siihen, että jossain avioliitossa jompikumpi osapuolista kokee olevansa väärässä sukupuolessa ja haluaa sitä korjata ja sitten itse tekee sen päätöksen. Näinhän sen luonnollisesti pitääkin mennä. En ihan usko, että tässä kannattaa nyt lähteä tätä asiaa, edustaja Laukkanen, demonisoimaan.

Se, mikä tässä asiassa tulee yleensä ilmi, on juuri tämä lapsen oikeuksien arviointi ja lapsiasioiden vaikutukset. Kysyisin vähän näiden liitännäislakien vastustajilta, että nyt, kun nämä kansainväliset tutkimukset osoittavat, että näissä perhemuodoissa ja niissä kasvaneissa lapsissa ei ole eroja, ja nyt kun tämä sama luultavasti selviäisi täällä meillä Suomessa, niin muuttaisitteko te omaa suhtautumistanne. Onko tämä juuri nyt se, että sen jälkeen te olette sitä mieltä, että kyllä meillä voi olla yhdenvertainen avioliittolainsäädäntö? Toivon mukaan tähän nyt vastataan.

Sitten siihen, että jos nyt jossain maassa ei haluta adoptoida (Puhemies koputtaa) Suomeen, niin kuin tässä...

Puhemies Maria Lohela: Nyt on aika täynnä.

...edustaja Multala totesi, niin hyvä. Totean myös sen, että jos joku maa on...

Puhemies Maria Lohela: Edustaja Räsänen, aika täynnä. — Nyt täällä on pyydetyt puheenvuorot vielä edustajilta Multala, Niikko, Parviainen, Myllykoski, Tanus ja Essayah. Otetaan ne, ja sitten puhujalistaan.

15.17 **Sari Multala kok** (vastauspuheenvuoro): Puheenjohtaja! Todella kehottaisin edustaja Laukkasta tulemaan näihin tilaisuuksiin, kun meillä on mahdollisuus tutustua henkilöihin. Myös täällä eduskunnassa on ollut kutsuttuna ja kertomassa kokemuksistaan henkilöitä, jotka ovat korjanneet sukupuoltaan. Tässähän ei ole kyse mistään sellaisesta, että henkilö itse päättäisi näin, että nyt haluan vain siitä syystä, että haluan. Kyllä siihen liittyy nimenomaan tämä, että kokee todella syvästi olevansa syntynyt väärään sukupuoleen, ja se on tämän henkilön elämässä hyvin vaikuttava asia — ja suuresti myös sen vuoksi, että tätä ei ole meidän laissamme täysin tunnustettu ja se vaatii todella pitkäaikaisen prosessin. Tästä asiasta olisin itse toivonut vielä vahvempia kannanottoja meidän lausuntoomme. Lakivaliokunta ei tässä eikä monessa muussakaan kohtaa voinut astua sellaiselle tontille, joka ei meidän toimialaamme kuulu vaan kuuluu jollekin muulle hallinnonalalle.

15.18 **Mika Niikko ps** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä on useampaan kertaan vedottu siihen, että tässä on kysymys tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, että avioliitto kuuluu kaikille, jotka vain rakastavat, ja tämä on se perustelu. Aika huonoa perustelua kyllä lainsäätäjiltä tässä talossa, koska jokainen teistä tietää, että tämä on todettu perustuslakivaliokunnassa, lakivaliokunnassa, puhumattakaan ihmisoikeustuomioistuimista, että avioliittolaki nykyisellään ei ole syrjivä. Ja silti te kehtaatte täällä väittää, että se on syrjivä tai epätasa-arvoinen. Te voitte sanoa, että se on teidän mielipiteenne, mutta se ei ole lain mukaan näin, ja jos me lakeja säädämme, meidän tulee puhua meidän äänestäjillemme ja kansalaisille se, mikä on totta, eikä mitään mutukuvia.

Mutta itse asiaan. Edustaja Modig, nostit mielestäni hyvin esille tämän kirkollisen oikeuden jatkossakin vihkiä vain heteropareja, jos he haluavat näin tehdä. Tämä olisi suotavaa, mutta miten kävi Ruotsissa? Meni puoli vuotta, kun Ruotsin kirkko päätti ryhtyä vihkimään samaa sukupuolta olevia henkilöitä, ja minkä tähden? Meillä on Suomessa aivan sama keskustelu jo käynnissä. Koska kirkolla on veronkanto-oikeus, me tiedämme, (Puhemies koputtaa) mihin tämä johtaa. Se tulee muuttumaan myös siinä, että... [Puhemies antoi puheenvuoron seuraavalle puhujalle.]

15.20 **Olli-Poika Parviainen vihr** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puheenjohtaja! Jos kirkko päättää seurata valtiota jonkun käytännön uudistamisessa, se on edelleen kirkon asia. Se ei ole tämän salin asia. Meidän on siitä aika tarpeetonta keskustella, ja jos edustaja Niikko on aktiivinen seurakuntatoiminnassa, niin hän voi viedä sitä viestiään sitten sinne ja keskustella siellä.

Kiittäisin edustaja Modigia siitä, että hän nosti esiin nämä sukupuolen korjaamiseen liittyvät moninaiset kysymykset ja oikaisi näitä väärinkäsityksiä, joita täällä esitettiin. Haluan itsekin vielä muistuttaa, että sukupuolen korjaaminen on äärimmäisen pitkä, vaikea ja rohkeutta vaativa prosessi. Kuka ikinä siihen lähteekään, riippumatta siitä, mitä sinä tai minä tällaisesta tiedämme tai ajattelemme, meidän pitää kunnioittaa tällaista yksilön rohkeutta ja valmiutta lähteä tällaiseen vaativaan ja pitkälliseen prosessiin mukaan. Olen esimerkiksi melko läheltä seurannut tällaista prosessia. Ne eivät ole myöskään sille yksilölle itselleen mitään ihan helpoimmasta päästä. Hoidot ovat aika rankkoja.

Toivoisin myös, että me emme käytä täällä aikaamme siihen, miten joku perheenisä tai -äiti perustelee sitten lapsilleen tarpeensa vaikkapa sukupuolen korjaamiseen. Emme me muutenkaan täällä jokaista ruokapöytäkeskustelua etukäteen linjaa.

15.21 **Sari Essayah kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Täällä edustaja Kärnä aiemmin totesi, että nyt vain seurataan perustuslakia ja yhdenvertaisuuslainsäädäntöä. Meillä on täällä Suomessa ollut tähän saakka ja vielä hetken aikaa tilanne, jossa meillä on parisuhdelaki ja avioliittolaki rinnakkaisina. Tämä on tilanne suurimmassa osassa Euroopan unionin jäsenmaita. Meillä ei ole missään vaiheessa tullut tällaista esitystä, että olisi Suomen perustuslain tai yhdenvertaisuuslain vastainen tämä meidän tilanteemme, ei myöskään minkään kansainvälisen sopimuksen vastainen. Siinä mielessä tuntuu kummalliselta, miksi me emme Suomessa voisi jatkaa tällä linjalla, mikä suurimmassa osassa Euroopan unionin jäsenmaista on.

Vielä edustaja Kärnälle, että lainsäädäntö, se perustuslakikin, kyllä perustuu arvoille. Täällä me omista arvopohjistamme lähtien teemme lainsäädäntöä. Kaikessa meidän lainsäädännössämme näkyvät ne arvot, mitä me haluamme, että yhteiskunnassa on.

Sitten olisin vielä edustaja Räsäselle todennut, että kyllähän täällä indekseistä ja päiväkotien ryhmäkoostakin on pyydetty, että tehdään lapsivaikutusten arviointia. On aivan kummallista, että näin suuresta asiasta (Puhemies koputtaa) sitä ei sitten kuitenkaan haluta tehdä.

15.22 **Jari Myllykoski vas** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Pitkään kuunneltuani ajattelin, että käytän minäkin puheenvuoron. Täytyy sanoa, että edustaja Niikko taisi jo siinä ratkaistakin tämän kirkon ja valtion välisen asian. Muutetaan verotusta ja poistetaan verotusoikeus, sitäkö edustaja Niikko tässä halusi ehdottaa?

No, ihan on pakko sanoa, että vähän tässä on semmoista asenteellisuutta ja moralisoidaan. Minulle tämä on ollut henkilökohtaisesti vaikea prosessi, mutta kun olen perehtynyt tähän asiaan, niin kun tällä lailla kuitenkin niitten lasten oikeuksia siihen vanhempiensa perimiseen ja omaan asemaan yhteiskunnassa vahvistetaan, niin minä en voi kyseenalaistaa, että tämä mielestäni tuo heille perustuslaissa turvattuja asioita lähemmäksi ja turvaa enemmän sen lapsen tulevaisuutta. On toki sanottava, että nämä muutokset ovat välttämättömiä. (Puhemies koputtaa)

Yhdysvalloissa vuonna 74 vasta korkein oikeus myönsi mustaihoisia... [Puhemies antoi puheenvuoron seuraavalle puhujalle.]

15.23 **Sari Tanus kd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Lapsivaikutusten arvioinnista haluaisin edelleenkin jatkaa. Täällä on sanottu, että 19 000 olisi ollut n-määrä, mikä olisi tutkittu, mutta kun katsotaan näitä tutkimuksia oikeasti sillä tavalla, mitkä kestävät tieteellisen arvioinnin, niin ne eivät todellakaan kestä tieteellistä arviointia. Jos vain ajatellaan, kuinka iso osa niistä on esimerkiksi kyselytutkimuksia, niin jos meidän perheeseen lähetetään kysely, voivatko teidän perheessä lapset hyvin, niin kuinka moni meistä vastaisi, että ei kun hirveän huonosti, on tätä, tätä ja tuota ongelmaa? Ne todellakaan eivät ole päteviä vaan päinvastoin. Minä kysyisinkin: Minulle ei ole kukaan vastannut tähän mennessä vielä, minkä takia niitä lapsivaikutusten arviointeja ei tehty silloin ja minkä takia niitä ei voitaisi nyt tehdä. Koska eduskunta, te olette itse päättäneet, että näin kuuluisi lapsiin liittyvässä lainsäädännössä olla, niin minkä ihmeen takia niitä ei voida tehdä asianmukaisesti ennen kuin tätä lainsäädäntöä viedään eteenpäin? (Välihuutoja)

Puhemies Maria Lohela: Keskustelu jatkuu sitten puhujalistan mukaan, ensimmäisenä siinä nyt edustaja Essayah.

15.24 **Sari Essayah kd:** Arvoisa rouva puhemies! Aivan ensimmäisenä haluan kiittää tämän keskustelun sävyä. Tässä salissa on ollut asiallinen sävy tässä keskustelussa, vaikka tämä on varmasti tunteita herättävä asia, ja olemme olleet tästä rakentavalla tavalla eri mieltä. Haluan myös kiittää edustaja Antero Laukkasta, joka piti täällä hyvän, erinomaisen, rakentavan puheenvuoron. Hän esitteli siinä puheenvuorossaan tämän lakivaliokunnan mietintöön liittyvän eriävän mielipiteen, jossa esitetään näitten lakialoitteitten hylkäämistä. Toisessa käsittelyssä tämä varmasti tullaan tekemään, ja kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä on tämän hylkäämisen kannalla.

Edustaja Laukkanen toi hyvin esille sen, että tällainen suuri lainsäädäntöhanke, mikä nyt on käsillä, sukupuolineutraalin avioliittolain liitännäislakien käsittely, on todellakin kaikkea muuta kuin vain tällainen tekninen muutos. Näitten muutosten vaikutukset ulottuvat

koko yhteiskunnan alueelle, ja tiedossa on jo nyt tällä hetkellä, kuinka paljon muutoksia on tulossa muun muassa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön.

Esityksen valmistelu, niin kuin täällä on tuotu esille, ei täytä hyvän hallinnon kriteereitä. Siinä on tarpeettomasti kiirehditty, ja erityisesti, niin kuin täällä käytiin tätä keskustelua, valitettavaa on tämä lapsivaikutusten laiminlyönti. Lapsivaikutusten arviointi tulee sisällyttää kaikkeen lapsiin kohdistuvaan lainsäädäntöön. Näin eduskunta on edellyttänyt. Ja koska tämä arviointi jätettiin tekemättä siinä avioliittolain eduskuntakäsittelyssä viime kaudella, niin se olisi ollut tärkeä tehdä nyt liitännäislakien yhteydessä, jolloin tätä kantaa tähän adoptiolakiin olisi voitu muodostaa arvioinnissa saadun tiedon pohjalta. Täällä on nyt useaan kertaan jo kerrottu, mitä lapsiasiavaltuutettu on tässä asiassa viime kaudella todennut ja että hänelle on tärkeää, että tästä tehdään asianmukainen arviointi. Myöskin siinä omassa lausunnossaan hän on viitannut siihen, että myös oikeusministeriö suosittaa tuon arvioinnin tekemistä ohjeissaan. Siinä mielessä tämä on varmasti tämän lainsäädännön niitä suurimpia puutteita ja tietenkin tämä esille noussut asia, että millä tavalla tämän lainsäädännön muutos tulee sitten vaikuttamaan siihen, kuinka Suomessa kaikki parit pystyvät adoptoimaan ulkomailta, kun osa maista tulee sitten tämän jälkeen kieltämään adoption Suomeen.

Toinen asia, joka liittyy myöskin lapsiin, on tämä muutos uskonnonvapauslakiin. Sen mukaanhan äiti ei enää yksinään voi päättää lasten liittämisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan, mikäli nämä huoltajat ovat asiasta keskenään erimielisiä, vaan tarvittaisiin näitten huoltajien yhteinen näkemys. Tämä muutos koskee kaikkia maamme perheitä, ei ainoastaan kahden naisen tai kahden miehen muodostamia suhteita. Tässä on minun mielestäni hyvä nyt huomioida se, että kun edustaja Tolvanen sinällänsä ihan hyvin esitteli tätä lakivaliokunnan mietintöä, niin hän totesi, että tässä ollaan nyt noudattamassa edellisen eduskunnan tahtotilaa. Kuitenkin aivan selkeästi täällä mietinnössä sitten todetaan, että tämä uskonnonvapauslakiin ehdotettu muutos ei ole saadun selvityksen valossa avioliittolain muutoksen kannalta ehdottoman välttämätön. Se menee avioliittolain muutoksen edellyttämää muutosta pidemmälle, koska se koskee lapsen uskonnollisen aseman määräytymistä yleisesti lukuun ottamatta näitä tapauksia, joissa tuomioistuin on sitten päättänyt tehtävien jaosta vanhempien kesken lapsenhuollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain nojalla. Siinä mielessä on tietysti valitettavaa, että todellakin tässä puututaan sitten tähän, voisiko sanoa, lasten uskonnolliseen asemaan ja lähdetään muuttamaan sitä, koska kuitenkin on hyvin tärkeätä, että meillä on mahdollisuus ilmaista tämän lapsen kuuluminen kirkkokuntaan tai uskonnolliseen yhdyskuntaan siinä vaiheessa, kun lapsi syntyy ja sen jälkeen. Tietyllä tavalla voi sanoa, että tämä esitys myöskin lisää sellaista juurettomuutta ja uskonnottomuutta ja kaventaa myönteistä uskonnonvapautta.

Arvoisa puhemies! Kolmantena asiana ottaisin esille sen, mihin edustaja Laukkanenkin täällä jo viittasi, että tämä esitys jättää huomioimatta sen, että kristilliset kirkot, jotka suorittavat suurimman osan avioliittoon vihkimisistä, eivät ole vielä muodostaneet kantaa tähän uuteen tilanteeseen. On mahdollista, että tämän avioliittokäsityksen eriytymisen seurauksena osa kirkkokunnista saattaa luopua vihkimisoikeudestaan. Tämä tietysti sitten lisäisi maistraattien kuluja merkittävästi, ja arvio maistraattien kasvavista kuluista voidaan tehdä uskottavasti vasta, kun kirkkokuntien päätös on tiedossa.

Tässä on nyt hyvä vähän kansainvälisesti katsoa, mitä eri maissa on tehty siinä vaiheessa, kun on hyväksytty sukupuolineutraalia avioliittolakia, muun muassa Norjassa. Norjassa erikseen tämän lain hyväksymisen yhteydessä vielä alleviivattiin sitä, että jotta Norjan

kirkko voisi saada papeilleen samaa sukupuolta olevien parien vihkioikeuden, kirkolliskokouksen tulisi ensin päättää siitä ja siihen soveltuvasta liturgiasta. Elikkä Norjassa ihan selkeästi kirjattiin sinne lakiin, että ensin on oltava olemassa kirkon päätös tästä lainsäädännöstä. Tämä on minun mielestäni siinä mielessä tärkeä kirjaus, että täytyy miettiä sitäkin tilannetta, että Suomessa vihkimisoikeuden omaava kirkon työntekijä saattaa tällaisessa tilanteessa saada päähänsä sellaisen ajatuksen, että hän sitten vihkii nämä samaa sukupuolta olevat avioliittoon, ja jos kirkolla kuitenkaan ei ole tässä asiassa olemassa liturgiaa, niin on tärkeää ymmärtää se, että käsittääkseni tällainen vihkimys ei ole silloin laillinen. Tätä olisi voinut jollakin tavalla tässä lakivaliokunnan mietinnössä ehkä vielä enemmän alleviivata ja selkeyttää, jotta nyt tämän jälkeen ei tule tämäntyyppistä edes mahdollisuuttakaan tässä asiassa tehdä vääränlaisia tulkintoja. Perustuslakivaliokunnan mietinnössä todetaan, että tällä ei puututtaisi uskonnollisten yhteisöjen oppeihin ja tulkintoihin koskien esimerkiksi avioliittoon siunaamista. Avioliittoon vihkiminen on uskonnollisessa yhdyskunnassa osa uskonnon harjoittamisen oikeutta. On äärimmäisen tärkeää, että uskonnollisilla yhdyskunnilla säilyy täydellinen opillinen vapaus sen suhteen, mitä he katsovat avioliitoksi ja mitä he haluavat myöskin omissa seremonioissaan olla siunaamassa.

Myöskin Isossa-Britanniassa vastaavalla tavalla, kun siellä hyväksyttiin sukupuolineutraali avioliittolaki, erityisesti erikseen kirjattiin se, että tämä ei tule millään tavalla vaikuttamaan näitten kristillisten kirkkojen asemaan — tässä tapauksessa Englannin ja Walesin kirkkojen, joilla on vähän vastaavan tyyppinen asema kuin Suomessa on evankelisluterilaisella ja ortodoksisella kirkkokunnalla — että se ei tule vaikuttamaan näitten kirkkojen opillisiin ratkaisuihin. Ja jollakin tavalla olisi toivonut, että näitten liitännäislakien kohdalla — erityisesti, kun uskonnonvapauslakia mentiin avaamaan lapsen uskonnonvapauden mielestäni rajoittamisen, positiivisen uskonnonvapauden rajoittamisen, kohdalta — tätäkin asiaa olisi voitu kirjata vielä erikseen tuohon mietintöön.

Sitten ottaisin vielä esille neljäntenä, viimeisenä kohtana sen, että tässä esityksessä rekisteröity parisuhde jää virallisena parisuhteen muotona edelleen voimaan niitten osalta, jotka ovat parisuhteensa jo rekisteröineet. Uusia rekisteröintejä ei kuitenkaan enää tehtäisi. Lainsäädännössä on jo olemassa useita erilaisia parisuhteen muotoja, ja nyt tulee tätä myöten lisää. Tällainen lisäsekavuus tähän tilanteeseen tulee siitä, että ulkomailla rekisteröidyt parit voidaan rekisteröidä Suomessa, vaikka Suomessa ei ole enää kyseistä lainsäädäntöä. Kyllä tämä nyt herättää kysymyksen näistä yhdenvertaisuusasioista. Entä sitten, jos on sellaisia pareja, jotka katsovat, että he eivät halua avioliittoon vaan heille paras yhdessä olemisen muoto olisi tämä rekisteröity parisuhde? Tiedän jo tällä hetkellä sellaisia, jotka tällä hetkellä ovat rekisteröidyssä parisuhteessa ja jotka ovat sanoneet, että eivät tule muuttamaan rekisteröityä parisuhdettaan avioliitoksi, mutta entäs sitten ne henkilöt, jotka tällä hetkellä haluaisivat, että heilläkin olisi oikeus sitten rekisteröityyn parisuhteeseen, kun tämä lainsäädäntö aiotaan nyt siltä osin kumota?

Tässä on muutamia huomioita, jotka liittyvät nyt näiden lainsäädäntöesitysten eteenpäinviemiseen, ja niin kuin totesin, KD:n eduskuntaryhmä ei (Puhemies koputtaa) näitä kannata vaan tulee tosiaan esittämään niitten hylkäystä toisessa käsittelyssä.

15.35 **Sari Multala kok:** Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Essayah otti esiin monia näkökohtia, jotka kyllä lakivaliokunnan käsittelyssä tulivat esille mutta joita ei tässä välttämättä ole sen perusteellisemmin käsitelty.

Yksi näistä on tämä uskonnon vahvistaminen, ja siitä asiantuntijat olivat hiukan erimielisiä, mitä sen asian suhteen tulisi tehdä. Itse katson näin, että se päinvastoin ehkä lisää uskonnonvapautta — tässä tapauksessa tietysti lapsen uskonnollinen asema jää avoimeksi ja täten hänen itsensä päätettäväksi siinä vaiheessa, kun hänellä siitä on oikeus päättää. Se on mielestäni täysin selvä, vaikka emme ole tässä lausunnossa siihen varsinaisesti kantaa ottaneet, että edelleen uskonnollisilla ryhmillä on, kuten tähänkin asti, oikeus päättää, miten ne asiaan suhtautuvat. Sinällään näihin kustannusnäkökohtiin liittyen, mitkä taas sitten tietysti meitä kiinnostavat voimakkaasti, tällä hetkellähän ei ole niin, että samaa sukupuolta olevat parit voisivat rekisteröityyn parisuhteeseen päästä kirkon toimesta, joten siinä mielessä voisin ajatella näin, että nämä kustannukset eivät välttämättä kovin merkittävästi nousisi.

On kuitenkin hienoa havaita, että nämä välttämättömät muutokset lakeihin etenevät nyt eduskunnassa aikataulussa ja astuvat samanaikaisesti voimaan jo vahvistetun avioliittolain muutoksen kanssa ensi vuoden maaliskuussa. Olen saanut paljon palautetta siitä, että nämä lakimuutokset ovat monelle hyvin merkittäviä.

Lakivaliokunnassa kuulemamme asiantuntijat puolsivat nyt esitettyjen liitännäislakien hyväksymistä, jotta kansalaisaloitteen mukainen avioliittolaki saataisiin voimaan. Nyt ehdotettavissa lakimuutoksissa on tehty se, mitä voidaan pitää vähimmäisvaatimuksena avioliittolain muuttamiseksi sukupuolineutraaliksi.

Lakivaliokunta perustellusti puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä. Asiantuntijalausunnoista nousi kuitenkin huomioita ja muutosehdotuksia, joita otimme valiokunnan lausunnossa huomioon. Yksi muutosehdotuksemme liittyy siirtymäsäännöksen lisäykseen, joka mahdollistaa samaa sukupuolta olevien parien avioliiton esteiden tutkinnan jo ennen varsinaista lain voimaantuloa. Tällä lisäyksellä pyritään välttämään maistraattien ruuhkautuminen lain voimaantulemisen yhteydessä.

Samoista syistä ja turhan byrokratian välttämiseksi valiokunta myös päätyi tukemaan rekisteröidyn parisuhteen muuttamista avioliitoksi yksinkertaisella ilmoitusmenettelyllä. Tämä ilmoitusmenettely on herättänyt myös vastustusta. Kritiikin ydin takertuu muotoseikkaan, ettei parisuhteen rekisteröinnin kaava vastaisi avioliiton solmimisen kaavaa, ja näin ollen pelkkä ilmoitusmenettely olisi riittämätön. Ilmoitusmenettelyn kritisoijien huoli on kuitenkin siinä mielessä turha, että parisuhteen rekisteröinti noudattaa juridisesti samaa kaavaa kuin avioliiton solmiminen. Ennen rekisteröintiä toteutetaan esteiden tutkinta, ja rekisteröintitilaisuudessa pariskunta ja viranomainen vahvistavat parisuhteen rekisteröinnin. Nykyiset erot avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen välillä rajautuvat todistajiin ja käytettävään vihkikaavaan, joka myös on hyvin vapaasti päätettävissä, näin parin halutessa.

Arvoisa puhemies! Ulkomailla rekisteröityjen parisuhteiden ilmoitusmenettelystä asiantuntijat olivat erimielisiä. Näin ollen valiokunta päätyi kannattamaan hallituksen esitystä siten, että ulkomailla solmittujen parisuhteiden tapauksessa ilmoitusmenettely ei ole mahdollinen vaan parien on erikseen solmittava avioliitto uudestaan. Valiokunta kiinnittää kuitenkin muistiossa huomiota siihen, että esimerkiksi perhe-etuuksien säilyminen huomioidaan muutostilanteissa, kun myöhemmin avioliittolain muutosten edellyttämiä muutoksia valmistellaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lainsäädäntöön.

Valiokuntakäsittelyssä tuli ilmi myös tarve muutoksille, jotka eivät suoranaisesti liity avioliittolain sukupuolineutraaliksi muuttamiseen mutta jotka kaipaisivat pikaista päivittämistä. Asiantuntijakuulemisissa nousi esiin erityisesti lukuisia transseksuaalin sukupuolen

vahvistamisesta annettuun lakiin kohdistuvia muutostarpeita. Esimerkkinä mainitsen muun muassa translain kohdan lisääntymiskyvyttömyyden edellytyksestä eli ns. pakkosterilisoinnin, josta esimerkiksi kansainväliset eri ihmisoikeuselimet ovat antaneet Suomelle huomautuksia. Positiivinen asia sen sijaan on, että translaista ollaan nyt poistamassa naimattomuusvaatimus.

Toinen puute lainsäädännössämme liittyy naisparien asemaan. Avioliittostatuksen myötä ei tule mahdolliseksi hedelmöityshoidon hakeminen yhdessä parina, vaikka se itsenäisille naisille mahdollista nyt on ja täten myös sateenkaariperheille — mutta lain edessä tällöin toinen vanhempi ei ole vanhempi. Asia on ongelmallinen lapsen oikeuksien näkökulmasta erityisesti silloin, jos biologisen äidin kyky huolehtia lapsestaan jostain syystä heikkenee. Näidenkin lakimuutosten jälkeen tarvitaan perheensisäistä adoptiota.

Arvoisa puhemies! Toivon, että esitetyt huomiot ja puutteet otetaan huomioon sosiaali- ja terveysministeriön lainvalmistelussa joko näiden lakien yhteydessä tai erillisessä valmistelussa. Toisessa käsittelyssä tulen äänestämään näiden liitännäislakien hyväksymisen puolesta lakivaliokunnan mietinnön mukaisesti.

15.41 **Lea Mäkipää ps:** Arvoisa puhemies! Koska en ole lakivaliokunnan jäsen, niin puhun, minkä koen mielestäni oikeaksi.

Eduskunnassa hyväksyttiin kansalaisaloitteen pohjalta joulun alla avioliittolain muutos, jonka pohjalta myös samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat solmia avioliiton. Koska en henkilökohtaisesti kannattanut avioliiton muuttamista sukupuolineutraaliksi, esitän tai kannatan aikanaan myös avioliiton muutoksen edellyttämiä lakimuutoksia hylättäviksi. Lakivaliokunnan mietintöön jätetyssä vastalauseessa onkin lyhyesti perusteltu hylkäämisperusteet. Avioliittoa, perheoikeutta sekä lasten oikeuksia koskevia muutoksia on käsitelty teknisinä muutoksina, vaikka niiden vaikutukset ulottuvat koko yhteiskunnan alueelle ja liittyvät yli sataan muuhun lakiin ja asetukseen, eli näistä saamme sitten myöhemmin varmaan keskustella.

Jos mietintö nyt hyväksytään eduskunnassa, niin sen jälkeen ihmiset ovat eriarvoisessa asemassa avioliittostatuksen saamisen suhteen. Ihmiset ovat eriarvoisia avioliittolain edessä, jos jokaiselta avioliittoa haluavalta ei edellytetä samanlaista sitoutumista ja velvollisuutta koskien avioliiton solmimisen menettelyä. Rekisteröityä parisuhdetta solmittaessa osapuolten ei tarvitse luvata toiselle osapuolelle mitään koskien rakastamista myötä- ja vastoinkäymisissä, kuten pitää luvata avioliittoon vihittäessä. Rekisteröidyn parisuhteen osapuolet ainoastaan allekirjoittavat rekisteröintiä koskevan asiakirjan, eikä läsnä tarvitse olla vähintään kahta todistajaa, kuten pitää olla avioliittoon vihittäessä.

Mikä on sitten tämän avioliiton tarkoitus? Lainaan erästä kirjoitusta:

"Lainsäätäjän pitää pystyä näyttämään toteen, mikä on avioliittolain tarkoitus. Jokaisella säädöksellä täytyy olla järkevä tarkoitus. Avioliittolakiin ei ole kirjattu, mikä on sen tarkoitus. Muutoslakia joulun alla säädettäessä ei näytetty toteen, mikä on avioliittolain tarkoitus. Yhteiskunnan on viisasta tukea avioliittolain ja muun perhelainsäädännön avulla sellaisia kahden ihmisen muodostamia perheitä, joissa olevien ihmisten seksuaalisuuteen perustuvasta kahdenvälisestä suhteesta voi lähtökohtaisesti syntyä uusia ihmisiä yhteiskunnan parhaaksi ja lisääntymiseksi. Vain mies ja nainen keskenään voivat lisääntyä, saada yhdessä siis lapsia.

Mihin perustuen yhteiskunnan pitäisi tukea avioliittolain ja muun perhelainsäädännön avulla kaikkia erilaisia kahden ihmisen muodostamia parisuhteita samalla tavalla säätä-

mällä niille kaikille samat oikeudet ja velvoitteet lainsäädännössä? Yhteiskunnan ja lasten edun kannalta miehen ja naisen muodostama liitto ja parisuhde on luonteeltaan erilainen kuin samaa sukupuolta olevan kahden ihmisen muodostama liitto ja parisuhde. Yhteiskunnan ja lasten edun kannalta miehen ja naisen muodostama perhe on luonteeltaan olennaisesti erilainen kuin samaa sukupuolta olevien kahden ihmisen muodostama parisuhde. Mihin tarkoitukseen sellainen avioliittolaki on yhteiskunnan kannalta tarpeen, jonka mukaan avioliiton saa solmia keskenään kaksi samaa sukupuolta olevaa henkilöä?"

Perustuslain mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia. Onko eduskunta hyväksymässä tämän niin sanotun ohituskaistan avioliittoon?

Avioliittolain muutoksen tultua voimaan myös samaa sukupuolta olevat aviopuolisot voivat adoptoida yhdessä, kuten täällä on puhuttu. Tässäkin on jäänyt tekemättä lapsivaikutusten arviointi, joka mielestäni oli ainakin tässä asiassa erittäin tärkeätä tehdä. Sen jo tiedämme, että joukko maita tulee kieltämään adoptiot Suomeen.

Esitykseen on sisällytetty muutos uskonnonvapauslakiin. Äiti ei voi enää yksin päättää lapsen liittämisestä uskonnolliseen yhdyskuntaan, mikäli huoltajat ovat asiasta keskenään erimielisiä, vaan tarvitaan huoltajien yhteinen näkemys. Tämä koskee siis kaikkia perheitä. Jos sopimukseen ei päästä, lapsen kuuluminen uskonnolliseen yhdyskuntaan jää avoimeksi. En oikein ymmärrä tätä — onko tämä tarkoituskin? Meillä on siis uskonnonvapaus, mutta aina toivon, että suomalaisissa kodeissa ja kouluissa annetaan lapsille pienestä pitäen kristillistä kasvatusta, jota me myös aikuisena jatkamme. Ja miksi? Mihin voisimme itse kukin silloin luottaa ja panna toivomme, kun meillä itse kullakin on joskus vaikeuksia ja ylitsepääsemättömiä esteitä?

Ja aivan lopuksi: Täällä valiokunnan vastalauseessakin mainitaan, että asiantuntijat ovat nähneet, että tämä on liian kiireellä tehty. Aikanaan tulen myös kannattamaan tämän lakiesityksen hylkyä näillä pienillä perusteilla.

15.47 **Silvia Modig vas:** Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Mäkipää ehkä kuitenkin puheenvuorossaan vähätteli rekisteröityä parisuhdetta, mutta ei hätää, edustaja Mäkipää, sen takia me olemme muuttamassa sen nyt avioliitoksi.

Kiitos lakivaliokunnalle erittäin hyvästä työstä ja hyvästä mietinnöstä, joka tarjoaa jokaiseen näistä näkökulmista hyviä ajatuksia, ja kiitos — minä yhdyn edustaja Essayah'n sanoihin — kiitos siitä, että me olemme keskustelleet asiallisesti. Me olemme osanneet olla rakentavasti eri mieltä, ja se on arvokasta. Me olemme selvästi esimerkki siitä, että ihminen pystyy kehittymään halutessaan.

Mutta nyt tässä on puhuttu siitä, että joistain tuntuu, että nyt piiloudutaan edellisen eduskunnan taakse tai edellisen eduskunnan tekemän päätöksen taakse, ja minä itse näen sen aivan toisin, koska tämä ei ollut mikä tahansa hallituksen esitys vaan tässä on kyse ensimmäisestä kansalaisaloitteesta, jonka eduskunta on hyväksynyt. Minä itse pidän kansalaisaloitetta erittäin tervetulleena ja hyvänä tapana, joka parhaimmillaan voimistaa ja syventää meidän demokratiaamme, ja kun kansalaiset näkevät, että kansalaisaloitteella pystyy saamaan asioita eteenpäin, se varmasti vahvistaa kansalaisten uskoa meidän demokratiaamme. Tämä näkökulma tekee tästä mielestäni erilaisen kuin jonkun muun viime kaudella tehdyn esityksen.

Tässä on puhuttu paljon uskonnonvapauslaista, ja myös tässä valiokunnan mietintö tarjoaa minun mielestäni hyvää pohdintaa ja argumentointia. Ymmärrän, minkä takia valiokunta on nähnyt sen ongelmallisena. Itse minä ajattelen henkilökohtaisesti niin, että uskon-

nolliseen yhdyskuntaan tai yhteisöön kuuluminen on jokaisen ihmisen itse päätettävissä, minkä takia minusta lapsen kuuluu se itse päättää siinä vaiheessa, kun on siihen tarpeeksi vanha ja kykenevä. Minä itse näen, että tämä laki on lapsen etu, koska lapsen etu on rakastavat ja turvallisen kodin tarjoavat vanhemmat. Minä uskon, että tärkeintä... — Täällä on puhuttu siitä, että perhe on yhteiskunnan perusyksikkö ja koossa pitävä voima. Tällä lailla me nimenomaan tuemme kaikkia perheitä ja yhä useampi voi sitoutua parisuhteeseensa toivomallaan tavalla, perustaa perheen ja olla siten se perusyksikkö, jonka asemasta te nyt olette huolissanne. Minä näen aivan toisinpäin, minusta tämä nimenomaan tukee sitä ja tuo yhä useammat ihmiset sen mahdollisuuden eteen, että myös Suomen lain silmissä heidän perheensä on hyväksytty. Minä näen, että hyväksymällä tämän esityksen me tuemme nimenomaan kaikkia perheitä ja astumme askeleen eteenpäin tiellä kohti yhdenvertaisempaa yhteiskuntaa.

Mutta myös mietinnöstä ja tästä keskustelusta käy hyvin selvästi ilmi se, että tähän liittyen on myös muita lakeja, jotka laahaavat meillä jäljessä ja eivät kunnioita ihmisoikeuksia tarpeellisella tavalla. Näen, että translaki on uudistettava ja äitiyslaki on uudistettava. Transsukupuolisten ihmisten asema on ollut tässä keskustelussa esillä, ja on valitettavaa, miten vieras asia se vielä monille on ja miten huonosti koko kysymystä tunnetaan. Toivonkin ja kannustan kaikkia dialogiin ja tapaamaan ihmisiä ja kuulemaan siitä, mikä henkilön oma kokemus ja tilanne siinä on. Minä olen erittäin iloinen siitä, että nyt esitetään luovuttavaksi naimattomuuden vaatimuksesta, eli sen pariskunnan, perheen, ei tarvitse erota, jotta toinen voi korjata sukupuolensa. Tämä taas tukee perheitä ja parisuhteita ja on, totta kai, transsukupuolisen ihmisen ihmisoikeuksien kannalta olennaista. Mutta tässä nousee kyllä selvästi esille se kaikkein räikein epäkohta translaissa, eli lisääntymiskyvyttömyysvaatimus on minusta räikeä ihmisoikeusloukkaus, ja on aivan käsittämätöntä, että vuonna 2016 me kastroimme tiettyä ihmisryhmää, tiettyä kansanosaamme vaadimme lisääntymiskyvyttömäksi, jotta he saisivat elää niin kuin he oikeaksi kokevat. Se on minusta julmaa ja brutaalia, eikä se kuulu sivistysvaltioon.

Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kansanedustajat! Minä toivon, että jos edelliseltä eduskunnalta löytyi sydäntä ja rohkeutta hyväksyä kansalaisaloite tasa-arvoisesta avioliittolaista, niin toivottavasti tältä eduskunnalta löytyy sydäntä ja rohkeutta tarttua translakiin ja äitiyslakiin ja uudistaa ne kunnioittamaan ihmisoikeuksia.

15.51 **Sari Tanus kd:** Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia on sanottu, ja minä kyllä yhtyisin siinä mielessä edustaja Silvia Modigin kiitoksiin, että olen hyvillä mielin, että täällä on asiasta keskusteltu asiallisesti ja tuotu eri näkökulmia esiin. Se, mikä on tullut hyvin konkreettisesti esiin, on se, että me katsomme avioliittoa eri tavalla. Olipa mitä mieltä tahansa sukupuolineutraalista avioliittolainsäädännöstä ja näistä liitännäislaeista, niin en usko, että kukaan voi riitauttaa, jos sanon, että avioliitto on ainut parisuhteen muoto, jossa lapsella voi olla mahdollisuus syntyä, kasvaa ja kehittyä oman isän ja äidin kanssa. Se on ainut parisuhteen muoto, jossa spontaanisti luonnollisesti on mahdollisuus suvun jatkumiselle, ja siinä mielessä se on aivan erityislaatuinen parisuhteen muoto.

Jotenkin tuntuu, että aikanaan, kun Suomeen on tullut rekisteröity parisuhde, niin miksi siitä ei olisi voitu tehdä sitten vaikka pariliitto tai sopimusliitto ja niin edelleen sellaisten järjestelyjen kautta, kaikki tarvittavat muutkin järjestelyt tehdä ja olisi voitu säilyttää se avioliitto miehen ja naisen välisenä erityisenä yksikkönä. Jotenkin, minkä takia olen ollut surullisena kuitenkin keskustelua kuunnellessani, on tunne siitä, että kunnioitusta heitä ja

meitä kohtaan, jotka koemme, että se avioliitto kuitenkin on erityislaatuinen yksikkö, ei kuitenkaan löydy mielestäni ainakaan kovin paljon.

Viime vuonna ja edellisellä kaudella puhuttiin, että rakkaus kuuluu kaikille. Totta kai se kuuluu kaikille, ja erityisesti kristillisdemokraatteina näemme sen rakkauden merkityksen vielä paljon paljon syvemmin. Tuolloin sanottiin, että kehen se vaikuttaa, jos kuka tahansa voi kenen tahansa kanssa mennä naimisiin. Se, että me keskustelemme nyt näistä liitännäislaeista, on minusta selkeä osoitus siitä, että se nimenomaan vaikuttaa. Tässähän on kyse siitä, että ollaan lähdetty tielle, mikä tuhoaa avioliittoinstituution kokonaisuudessaan. Se on maailmalla jo aivan selkeästi sanottu sukupuolineutraalia avioliittolakia ja sentyyppisiä säädöksiä kannattavien keskuudessa.

Mitä perinteisessä avioliitossa on keskeisiä elementtejä? Siinä on yksi mies ja yksi nainen. Siinä ei saa olla sukulaisuutta, täytyy olla täysi-ikäinen. Ja millä tavalla avioliitto solmitaan? Todistajien läsnä ollessa annetaan vala. Nyt ollaan luopumassa siitä ydinasiasta, että se koskisi vain yhtä miestä ja yhtä naista, eli lukumäärästä ollaan luopumassa. Sen lisäksi nyt ollaan luopumassa siitä, kuinka päästään, mennään avioliittoon, että siinä on todistajat ja annetaan vala. Nyt ollaan selkeästi tekemässä ohituskaistaa. Pelkällä ilmoitusmenettelyllä voi solua avioliittoon. Me ilmoittaudumme erinäisiin ystävyysryhmiin. Täälläkin eduskunnassa voidaan ilmoittautua vaikka urheiluklubiin, nyt ilmoittaudutaan sitten avioliittoon. Se on kyllä kaukana siitä, minkälaiseksi minä olen avioliiton elämäni aikana mieltänyt.

Avioliitto on keskeinen hyvinvointiyhteiskunnan perusyksikkö. Jos me ajattelemme sitä, että KD on ehdottamassa koko paketin hylkäämistä, niin minä näen asian niin, että kukaan kansanedustaja, joka arvostaa ja kunnioittaa omaa työtään ja niitä päätöksiä, mitä on ollut tekemässä, ei mitenkään voi puoltaa tämän paketin hyväksymistä. Jo pelkästään se on puute, että lapsivaikutusten arviointia ei olla tehty, se tulee ilman muuta tehdä.

Ja se, mitä täällä salissa aiemmin puhuttiin, että on 19 000 henkilöä ollut tutkimuksissa, jotka kaikki osoittavat sen, että samaa sukupuolta olevien liitoissa lapset voisivat vähintäänkin yhtä hyvin, niin se ei todellakaan pidä paikkaansa. Toisaalta, me tiedämme, että me voimme ottaa tutkimuksia ja tutkimustuloksia ja hyvin valikoiden vetää sieltä erillisiä, yksittäisiä asioita ja tehdä niitä johtopäätelmiä. Ne voivat olla hyvin kaukana totuudesta.

Lapsen edun pitäisi olla ensisijainen. Lapsen perusoikeuksien tulisi olla ensisijaisella asemalla. Aikuisten toiveet tai haaveet eivät voi mennä lapsen edun edelle. Mikä voi olla keskeisempi ydinoikeus lapselle kuin oikeus lähtökohtaisesti omaan äitiin ja isään?

Minä toivoisin, että tämän eduskunnan kansanedustajat todella pysähtyisivät miettimään, mitä nyt ollaan tekemässä. Nyt ollaan murentamassa sellaisia perusasioita, mitkä todella vaikuttavat pitkään, ja niitten vaikutukset ovat vasta pikkuhiljaa tulossa esiin.

Sekavuutta tässä lainsäädännössä, niin kuin edustaja Essayahkin mainitsi jo aiemmin, on todella paljon. Meillä on nytkin homo- ja lesbopareja, jotka eivät halua avioliittoon, jotka haluavat pysyä rekisteröidyssä parisuhteessa, jotka näkevät, että avioliitto kuuluu vain miehelle ja naiselle. Jatkossa entiset rekisteröidyt parisuhteet jäävät voimaan, mutta uusia ei voi solmia Suomessa. Mutta voi matkustaa ulkomaille ja siellä solmia rekisteröidyn parisuhteen ja tulla Suomeen ja on täällä rekisteröidyssä parisuhteessa. Mutta Suomessa olevat eivät täällä voi rekisteröityä. Ja toisaalta taas ulkomailla rekisteröityneet eivät voi ilmoituksellakaan mennä avioliittoon. Että kyllähän tässä nämä yhdenvertaisuusasiat eivät millään muotoa toteudu.

Vaikutukset adoptioon: Täällä mainittiin, että ei ole dataa käytettävissä, tutkimustuloksia. Ei todellakaan ole, mutta käytäntö on sen jo näyttänyt, että adoptiot ovat jo nyt vaikeutuneet. Ja tämä on yksi asia, mikä mielestäni on hyvinkin sydäntäsärkevä, että niiden monien parien, jotka ovat vuosia vuosia odottaneet ja toivoneet adoptiolasta — nyt kun jo osa maita on sulkenut ovensa, ei anna enää adoptiolapsia Suomeen — haaveet ja toiveet ovat menneet hyvin paljon kauemmas ja todennäköisesti tavoittamattomiin. Eli pienen pienen ihmisryhmän etujen nimissä jyrätään suuren joukon... Sanoisin, Suomessa on tuhansia aviopareja, jotka kärsivät lapsettomuudesta, ja se adoptio olisi ollut ainoa mahdollisuus heille.

Uskonnolliseen yhteiskuntaan kuuluminen: Jos äiti on kantanut lastansa 9 kuukautta ja synnyttää, niin kyllä minä nyt sanoisin, että olen jo sen verran naisasianainen, että kyllä täytyy olla oikeus ilmoittaa lapsensa uskonnolliseen yhdyskuntaan eikä jättää sitä siihen, että päästäänkö yhteisymmärrykseen tai jättää lasta ilmoittamatta mihinkään. Lapsella on perusoikeus kuulua myös uskonnolliseen yhteiskuntaan ja saada siellä hyvää, arvokasta opetusta. Minä toivoisin, että nekin, jotka eivät itse omakohtaista uskoa jaa tai koe sitä sillä tavoin, voisivat nähdä meidän kristillisen kulttuuriperimän arvon ja kaiken sen hyvän, mitä se on tähän maahan tuonut tullessaan.

Transihmisistä sanoisin sen verran, puhun nimenomaan, että transihmiset vaihtavat sukupuolta. Ja sen takia puhun vaihtamisesta, koska se voi pitää sisällään sen, että joku mieltää sen korjaamiseksi ja joku vaihtamiseksi siinä mielessä, että meillähän on varsin paljon — mikä määrä on Suomessa, mikä määrä on maailmalla, en osaa tarkkaan sanoa — ihmisiä, jotka ovat vaihtaneet sukupuolta, eläneet siinä muutaman vuoden ja haluavat vaihtaa takaisin, koska se ei ole ollut se ratkaisu ongelmiin. Minä puhun tästä asiasta useamman kymmenen vuoden kokemuksella. Ensimmäiset transihmiset olen tavannut ja heidän kanssaan vaihtanut ajatuksia ja mielipiteitä vuonna 84 ja myöskin viime vuosina hyvin läheltä seurannut ja myös omalla vastaanotollani. Elikkä tämä on paljon paljon monimutkaisempi asia kuin mitä tässä salissa noin keskivertoisesti tuodaan keskusteluihin. Eli siinä mielessä myös ne naimattomuus- ja lisääntymiskyvyttömyyskohdat ovat aivan perusteltuja. Siinä vaiheessa kun joku lähtee siihen prosessiin, vaihtamaan sukupuolta, se on hyvin pitkä prosessi, siihen liittyy paljon myös asiakirjojen, dokumenttien tekemistä, ja nämä naimattomuus- ja lisääntymiskyvyttömyysasiat ovat vain yksiä pieniä osia siinä prosessissa.

Toivoisin, että tältä eduskunnalta, tämän eduskunnan kansanedustajilta löytyisi rohkeutta katsoa, pysähtyä katsomaan tämän lakipaketin sisältöä ja pysähtyä oikeasti katsomaan, mitä kaikkea se tuo tullessaan, mihin kaikkeen se vaikuttaa. Varmasti voimme löytää toisenlaisia ratkaisuja kuin olla jyräämässä niin lasten kuin avioliitossa olevienkin perusoikeuksia hyväksymällä huonolla lainsäädännöllä valmisteltua huonoa pakettia. Eli ilman muuta, ainut vaihtoehto on hylätä tämä esitys.

16.02 **Olli-Poika Parviainen vihr:** Arvoisa rouva puhemies! Kiitoksia sekä valtioneuvostolle että lakivaliokunnalle, että tämä suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kannalta tärkeä asia on viety viipymättä ja ripeästi eteenpäin mutta samalla asia huolellisesti ja laajasti valmistellen. Tällaisina vaikeina aikoina on mielestäni erityisen tärkeää, että valtio osoittaa humaaniutta ja ihmiselon moninaisuuden ymmärrystä tekemällä yhdenvertaisuutta lisääviä lakeja.

Perheeseen ja avioliittoon liittyvät kysymykset ovat mitä henkilökohtaisimpia. Meidän tehtävämme lainsäätäjinä on luoda perustuslakimme mukaista mahdollistavaa ja yhdenvertaisuutta toteuttavaa lainsäädäntöä. Yksilöiden asia on sitten päättää, menevätkö he naimisiin vai eivät, riippumatta siitä, kenen kanssa he ovat yhdessä.

Avioliittolain vastustajien laatimassa vastalauseessa lakivaliokunnan lausuntoon esitetään laajaa kritiikkiä prosessista. Minun on vaikea ymmärtää tätä kritiikkiä, sillä avioliittolaista on keskusteltu vuosia ja poliittinen käsittely on ollut monipuolista. En voikaan hyväksyä vastustajien väitteitä siitä, että valmistelu olisi heikkoa. Päinvastoin, huonoa päätöksentekoa minun mielestäni on se, että jo päätettyä uudistusta yritetään kaikin keinoin jarruttaa jokaisen siihen liittyvän yksityiskohdan tullessa käsittelyyn. Tehtyä päätöstä on mielestäni kunnioitettava, kuten lakivaliokunta on nyt tehnytkin. Sama liittyy moninaisiin vaikutustenarviointeihin. Niitä on välttämätöntä tehdä, mutta ei pidä käyttää niitä keinoina päätöksenteon halvaannuttamiseen, jos ei aio kuitenkaan tosiasiassa omaa kantaansa muuttaa vaan vaatii arviointeja niin kauan, kunnes jostain kuopasta löytyy se päivystävä tutkija, joka esittää juuri sen kielteisen kannan, jota itse väen vängällä hakee. Tämä ei ole tiedolla johtamista. Toistan siis vielä kerran: tasa-arvoisen avioliittolain osalta vaikutuksia on arvioitu ja lakia on valmisteltu tiedolla.

Kun tasa-arvoisesta avioliittolaista käytiin kansalaisaloitekeskustelua, valtava määrä järjestöjä ja asiantuntijoita otti kantaa siihen, että avioliittolaki on yhteiskunnalle ja yksilölle tasa-arvoisena hyvä asia, eikä näin ole vain Suomessa. Kovin monesta muusta asiasta ei Suomen poliittisessa lähihistoriassa ole keskusteltu yhtä laajasti ja monipuolisesti. Keskustan kansanedustaja Mikko Kärnä totesi debatissa äsken hyvin myös laajasta perhetutkimuksesta, jonka mukaan perinteisessä perheessä ja sateenkaariperheessä elävät eivät eroa toisistaan käytännössä millään lailla. Luokittelu on korkeintaan joidenkin ihmisten pään sisällä. Sille emme aina voi mitään, mutta sille voimme, että laki ei tällaista tarpeetonta luokittelua harjoita. Tänäänkin on tässä salissa myös väitetty, että tämä yhdenvertaisuutta lisäävä lakialoite jotenkin uhkaisi yhteiskunnan vakautta. Tämä on kestämätön väite. Yhdenvertaisuus on yhteiskuntia eheyttävä ja koossapitävä voima. Epäreiluus on se, mikä johtaa ongelmiin yhteiskunnassa.

Aloitteen vastustajat ovat esittäneet kritiikkiä myös siitä, että adoptiomahdollisuudet joistakin maista ovat nyt uhattuna. On puhuttu venäläisistä katulapsista. Suomen ja Venäjän välillä on adoptiokysymyksissä tällä hetkellä sen verran monta haastetta, että asia vaatii varmasti paljon työtä viranomaisilta. Tasa-arvoinen avioliittolaki on pisara tässä meressä. Suvereenina valtiona meidän ei pidä kuitenkaan jättää yhdenvertaisuutta edistämättä sen vuoksi, että jossain toisessa valtiossa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöistä on tehty syntipukkeja valtion muihin ongelmiin. Sen sijaan meidän on toimittava aktiivisesti kansainvälisessä yhteisössä, jotta ihmisoikeudet etenevät maailmalla jatkossakin. Onneksi pieni Suomi ei ole tässä työssä yksin.

Nyt esitettävässä lakimuutoksessa otetaan onneksi hyviä ja käytännönläheisiä askeleita. Esimerkiksi rekisteröidyn parisuhteen muuttaminen avioliitoksi ilmoitusmenettelyllä on mielestäni paitsi yksilölle järkevää myös yhteiskunnan byrokratia- ja normitalkoiden kannalta perusteltua. Esimerkiksi äitiyslaki ja translaki kaipaavat kuitenkin edelleen korjaamista. Euroopan neuvostokin on antanut asiasta päätöslauselman, joka Suomessakin pitäisi huomioida. Esimerkiksi Suomessa harjoitettava transsukupuolisten ihmisten sterilisaatiopolitiikka on mielestäni ihmisoikeusrikkomus. Näistä muista muutostarpeista on ollut

eduskunnassa jo paljon keskustelua, ja tänäänkin asiat ovat nousseet moneen kertaan esiin. Olen toiveikas sen suhteen, että jossain vaiheessa saamme nämäkin askeleet otettua.

Haluan vielä kiittää valtioneuvostoa ja lakivaliokuntaa siitä, että asia on edennyt jo näin pitkälle. Olen iloinen, että tasa-arvoinen avioliittolaki etenee ja tällä menolla myös toteutuu.

16.07 **Antero Laukkanen kd:** Arvoisa rouva puhemies! Täällä on käyty hyvin laajaa keskustelua, ja se on kyllä erittäin hyvä asia. Täällä muun muassa äsken puhuttiin transsukupuolisuudesta ja siihen liittyvistä kysymyksistä ja prosesseista, ja ne nousevat erityiseen keskiöön hetken ajaksi, ja monet edustajat täällä intoutuivat opettamaan minua tämän alueen asioista, ja tietysti nöyrästi ja mielelläni otan kaikkea tietoa vastaan. Edustaja Modig jopa rohkeni sanoa julkisesti, että hän on tietoinen siitä, että en ymmärrä tästä asiasta juurikaan mitään. Itse en tunne Modigia muuta kuin nimeltä ja valokuvista, joten en rohkene hänen elämästään ja sen sisällöstä mitään todeta. Totean vain, että työssäni pastorina olen kyllä 20 vuoden aikana näihin asioihin törmännyt kaikilla mahdollisilla tasoilla, niin lainopillisesti, sielullisesti kuin hengellisesti. En suinkaan pidä itseäni yhtään tämän alueen ikään kuin reunalla kulkijana vaan valitettavasti sen ytimessä. Itsekin näen, että lainsäädännöllisesti meillä on paljon tehtävää, miten voisimme heitä auttaa.

Sitten kiinnitän huomiota vielä yhteen asiaan, joka liittyy velvoitteeseen lapsen edun ensisijaisesta huomioimisesta lainsäädäntömenettelyssä. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artiklan 1. kohdan mukaan on ilmaistu periaate, jonka mukaan lasta koskevassa päätöksenteossa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. "Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu." YK:n lapsen oikeuksien komitea on kesäkuussa 2011 kehottanut Suomea ottamaan lapsen edun asianmukaisesti huomioon muun muassa lainsäädäntömenettelyssä. Silloisen pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa 22.6.2011 oli kirjattu kohtaan "Perheiden, lasten ja nuorten hyvinvointi" lapsivaikutusten arvioinnin lisääminen kaikessa päätöksenteossa. YK:n lapsen oikeuksien komitea on vuonna 2013 julkaissut tästä 3 artiklan 1. kohdasta 20-sivuisen yleiskommentin. Sen tavoitteena on varmistaa, että sopimusvaltiot soveltavat ja kunnioittavat lapsen etua. Yleiskommentissa määritellään, mitä lapsen edun asiallinen huomioiminen edellyttää, ja käydään muun muassa sana sanalta läpi artiklan tekstin oikeudellinen merkitys.

Arvoisat edustajat! Kun täällä me vaadimme, että tässä asiassa esitetään erittäin suurena ja tärkeänä kohtana se, että lapsiin kohdistuvat vaikutukset selvitetään, niin se ei ole mitään retoriikkaa, vaan se on se velvoite, joka meillä on, ja se ei ulotu ainoastaan tähän lainsäädäntöhankkeeseen vaan kaikkeen, mitä täällä tehdään. Siksi tuntuu ihmeelliseltä, että kun niin monessa muussa kysymyksessä erityisesti vasemmisto ja vihreät huutavat näiden oikeuksien perään, niin sitten näissä yhden genren asioissa ne voidaan aina sivuuttaa ja todeta, että "no, eipäs tullut tehtyä". Tämä ei ole minusta rehellistä toimintaa. Minä toivon, että kun näitä liitännäislakeja varmaan tulee tässä kolmen vuoden aikana koko ajan lisää ja lisää ja lisää ja näitä täydennetään ja paikataan ja yritetään viedä eteenpäin ja muuttaa sitä ja tätä, niin tässä mielessä sitten voisi tapahtua sellainen muutos, että aidosti otetaan nämä YK:n suositukset, jopa huomautukset, jotka Suomelle on annettu, että nämä lapsiin kohdistuvat vaikutukset nousevat keskiöön. — Kiitoksia.

16.12 **Mika Niikko ps:** Arvoisa rouva puhemies! Hyvät kollegat! Tässä debattivaiheessa me paljon keskustelimme erilaisista näkökulmista, joita me itse kukin olemme havainneet, mihin tällainen avioliittolain muutos johtaa, ja haluan muutaman havainnon siitä nostaa esille.

Tässä on viitattu edustaja Kärnän havaintoon ja tutkimustuloksiin Yhdysvalloista, että sateenkaariperheessä kasvavat lapset eivät millään tavalla eroa heteroperheissä kasvaneista lapsista, ja tähän tutkimukseen viitatessaan hän puhui, että tämä sama asia tarkoittaisi myös sitä, että Suomessa adoptio-oikeuden mahdollistaminen samaa sukupuolta oleville pareille ei johtaisi mihinkään muutoksiin lasten kehityksessä ja kasvamisessa. En kuitenkaan itse löytänyt Googlella hakiessani tätä tutkimusta, mutta vastaavasti Googlelta löysin muutamia muita tutkimuksia. Esimerkkinä: Aito avioliitto ry:n sivuilla oli hyvä artikkeli, jossa sosiologi Paul Sullins itse on tehnyt laajan kansallisen terveyskyselyn pohjalta tutkimuksen, jossa on useita tutkimusaineistoja. Siinä on semmoisia havaintoja, että tämä lähtökohta-ajatus on siinä, että lapset, jotka kasvavat naimisissa olevien äidin ja isän kanssa, voivat kaikkein parhaiten. Tämähän on se oleellisin asia näissä asioissa. Näitä tutkimuksia on tehty vuosikymmeniä, ja niinkään muunlaisia tutkimuksia, kuten samaa sukupuolta olevien parien adoptiosta, ei ole vielä tehty. Tässä Sullinsin viittaamassa tutkimuksessa analysoitiin 512 samaa sukupuolta olevan parin lasta ja tämä poimittiin 207 000 vastaajan joukosta. Tämä tutkimus on tehty vuosina 1997—2013, ja tämän tutkimuksen perusteella selkeästi — täällä on useita kriteereitä siitä — ei ole niin itsestäänselvyys, etteikö lapsi kasvaessaan esimerkiksi sateenkaariperheessä saa erilaisia sellaisia asioita, joita ei saisi heteroperheessä. En niitä lähde nyt tässä mainitsemaan, mutta jokainen itse voi tutustua näihin tuloksiin, koska en halua tästä nyt lähteä mitään debattia käymään.

Toinen asia, mielestäni erittäin hyvä, minkä löysin, oli Kalifornian valtionyliopiston professori Robert Oscar Lopezin tutkimus, jossa hän 2013 mainitsee itse näin, haluan siteerata tämän, koska tämä oli mielestäni ihan hyvä havainto: "Professori Robert Oscar Lopez, joka on itse kasvanut kahden rakastavan lesbovanhemman kodissa, kritisoi sukupuolineutraalia avioliittolakia, koska se normalisoi tilanteen, jossa lapsi joutuu kasvamaan ilman isää ja äitiä. On tietysti monia tilanteita, joissa ei ole vaihtoehtoja ja lapsen on kasvettava ilman isää tai äitiä. Mutta Lopezin mukaan on ’lapsen hyväksikäyttöä’ tehdä lapsesta tietoisesti ja harkitusti isätön ja äiditön siksi, että aikuiset haluavat itselleen lapsen ja katsovat itsellään olevan oikeuden lapseen. Lopezin mukaan on lapsen hyväksikäyttöä odottaa, ettei lapsi kärsi tuskaa äitinsä tai isänsä menetyksestä, vaikka hänet on erotettu ainakin yhdestä tai ehkä molemmista biologisista vanhemmistaan — ei siksi, että se oli välttämätöntä, vaan koska kaksi aikuista vaatii tällaista järjestelyä. - - Lopez kritisoi sitä, että lapsia pidetään tuotteena, jonka hankkimiseen aikuisilla on oikeus."

Näitä esimerkkejähän on hyvin paljon, kun eri lähteistä lähtee kaivamaan, ja tällä haluan kuvata sitä, että me olemme kuitenkin vakavan asian ääressä, kun me rupeamme määrittelemään sitä, millainen perhe on hyvä lapselle ja millainen ei ole. Missään vaiheessa ymmärtääkseni kukaan tässä salissa ei ole sanonut sitä, että kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa ei voi kasvattaa lapsia saatikka että yhden perheen yksinhuoltajaperheet eivät onnistuisi lapsen kasvatuksessa. Tästä ei ole kysymys, vaan kysymys on siitä, että jos eduskunta hakee parasta mahdollista lopputulosta lapsen kasvattamisen suhteen, kuten adoptiotilanteessa on tapana, niin on mielestäni aika huolimatonta ohittaa toteamus siitä, että eikö isän ja äidin muodostama perhe lapselle silti ole kuitenkin paras mahdollinen vaihtoehto ja

se tulisi kaikille lapsille suoda. No, tästä asiasta me emme varmaan kaikki pääse yksimielisyyteen, mutta rautalankaversio oli kuitenkin tämä.

Arvoisa puhemies! Haluan myös palata vielä näihin avioliittolain muutoksen vaikutuksiin, mikä tulee väistämättä olemaan myös uskonnollisten yhdyskuntien osalta edessä. Kuten jo mainitsin, Ruotsissa meni vain puoli vuotta, että Ruotsin kirkko päätti ruveta vihkimään samaa sukupuolta olevia pareja tämän avioliittolain muutoksen jälkeen. Me tiedämme tasan tarkkaan, täällä istuvat päättäjät, että koska kirkolla on veronkanto-oikeus, niin kukaan ei tule katsomaan suopein silmin sitä, että kirkko saa kerätä varoja ja veroja, jos se ei toimi Suomen lain odottamalla ja edellyttämällä tavalla tässä avioliittoon vihkimiskysymyksessä. Tämä ei koske pelkästään luterilaista kirkkoa, vaan on muitakin kirkkokuntia, joilla tämä vihkimisoikeus on olemassa. No, se tulee mahdollisesti johtamaan siihen, että kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta joko luopuu vihkimisoikeudesta tai sitten he hyväksyvät hammasta purren tämän ehdotuksen, josta painetta on jo nyt ilmassa.

Toisekseen tämä tulee vaikuttamaan sananvapauteen. Enää ei tulla seurakunnan puhujapöntöstä julistamaan Jumalan sanaa sellaisena kuin se kirjoitettu tai sellaisena kuin pastori tai evankelista tai sananjulistaja sen itse uskoo. Tullaan näkemään myös viharikossyytöksiä ja erilaisia sananvapauden rajoittamisen toimenpiteitä näitä henkilöitä kohtaan, jotka uskaltavat tämän jälkeen puhua sen omantunnon ja opetetun ja oppimansa sanan mukaisesti.

Näin ollen kristinuskon käsitys miehen ja naisen välisen avioliiton ainutlaatuisuudesta tulee murenemaan tässä yhteiskunnassa. Tämä on väistämätön tosiasia. Tämä on jo nähty useassa muussa maassa, missä vastaavanlaisia tapahtumia ja kehityksiä on ollut.

Arvoisa puhemies! Tähän loppuun haluan vielä yhden näkökulman nostaa esille. Opositio on kerrankin kiitellyt kovasti hallitusta, että tässä tuo tällaisia lakiesityksiä esille, ja tässä on nyt kiitelty ennen kaikkea sitä, että tässä saatetaan päätökseen edellisen eduskunnan tahtotila. Mielestäni ei olisi millään tavalla häpeä, jos tämä hallitus olisi ottanut oman linjan ja toisen suunnan tässä avioliittolakikysymyksessä. Pääministeriä on paljon kiitetty, että hän pitää kiinni siitä, mitä edellinen eduskunta on päättänyt tämän avioliittolain muuttamisen suhteen. Mielestäni tämä kuitenkin tarkoittaa vain sitä, että meidän pääministeri ei halua käyttää sille luotua ja suotua valtaa ohjata hallitus arvomaailmansa mukaiseen suuntaan. Tässä on, ikävä kyllä, käynyt niin kuin kävi Esaulle, joka myi esikoisuutensa yhdestä rokkalautasesta. Ihmisten kunnia on tullut tärkeämmäksi kuin opitut arvot ja ne kirjat, joista ne arvot ovat rakentuneet elämän varrelle. Siinä mielessä tämä on myös omantunnon ja myös uskonnon kysymys, koska meillä eri henkilöillä on eri pohjalta olevat arvot ja niitä arvoja ei voi ohittaa olkaa kohauttamalla, kuten tässä nyt on käymässä.

16.20 **Krista Mikkonen vihr:** Arvoisa puhemies! Minäkin haluan alkuun kiittää lakivaliokuntaa näiden lakimuutosten käsittelystä ja nimenomaan siitä, että kun kyseessä on vielä laki, joka on syntynyt kansalaisaloitteen pohjalta, niin on kunnioitettu sitä äänestystulosta, minkä viime eduskunta teki, ja halutaan nyt saattaa tämä laki voimaan ja huomioida ne muut lakimuutokset, jotka syntyivät siitä, kun tämä tasa-arvoinen avioliitto hyväksyttiin.

Tässä keskustelussa on noussut esille se, että tähän lakiin liittyen ei olisi tehty riittävästi vaikutusarvioita, ja on muun muassa vedottu siihen, että tätä lapsivaikutusten arviointia ei ole tehty. Ja niin kuin sanottu, lapsiasiavaltuutettukin on sitä peräänkuuluttanut, mutta tietysti kannattaa muistaa, että lapsiasiavaltuutettu on nimenomaan kannattanut tasa-arvoista

avioliittoa ja nähnyt sen lapsen eduksi ja sen, että lapsella on perhe ja hän voi kokea sen perheen aivan yhtä arvokkaaksi kuin minkä tahansa laisen perheen.

Lakivaliokunnan lausunnossa on nostettu esille muutamia epäkohtia, jotka tässä kohdin jäävät nyt ratkaisematta, ja niistä on tänään täällä paljon puhuttu. Toinen on translakiin liittyvä, joka koskee sukupuolen vahvistamista ja sitä, että meidän lainsäädäntömme nyt vaatii, että — kun tämä vahvistaminen tehdään — täytyy tehdä sitten sterilisaatio. Tästä ovat myös kansainväliset ihmisoikeuselimet Suomea moittineet, ja toivon, että eduskunnalla olisi rohkeutta puuttua tähän ja korjata tämä epäkohta.

Toinen asia, joka on noussut esiin, on hedelmöityshoitolakimme, joka ei mahdollista hedelmöityshoitoa naisparille parina, vaikka nämä jatkossa voivat olla avioliitossa. Jos tämän hoidon tuloksena syntyy lapsi, niin tällä lapsella on vain yksi juridinen vanhempi, vaikka todellisuudessa vanhempia on kaksi. On selvää, että lapsen aseman parantamiseksi ja tasavertaiseksi saattamiseksi tätä lakia tulisi muuttaa niin, että jatkossa nämä molemmat vanhemmat olisivat myös juridisia vanhempia.

Tässä lakiesityksessä ei ehdoteta sitä, että ulkomailla rekisteröityjä parisuhteita voisi muuttaa vain ilmoitusmenettelyllä avioliitoksi, kuten kotimaassa rekisteröityjä suhteita. Minä olisin toivonut, että tässä kohdin varsinkin muissa Pohjoismaissa rekisteröidyt suhteet olisi otettu mukaan tämän ilmoitusmenettelyn piiriin. Tämä olisi ollut linjassa sen kanssa, kun me muutenkin pyrimme yhdenmukaistamaan pohjoismaisia käytäntöjä ja lisäämään pohjoismaalaista yhteistyötä.

Mutta kaiken kaikkiaan olen erittäin iloinen siitä, että tasa-arvoinen avioliitto nyt etenee ja siihen liittyvät liitännäislait saadaan voimaan yhtäaikaisesti kuin tasa-arvoinen avioliittokin tulee voimaan.

16.24 **Sari Tanus kd:** Arvoisa rouva puhemies! On tämä vain merkillinen maa, tämä Suomenmaa. Me puhumme kansalaisaloitteesta, ja ei ole kauankaan — tuossa loppuvuonna — kun tämä eduskunta äänesti sen oman vireille panemani kansalaisaloitteen nurin, jossa pyydettiin oikeutta kunnioittaa toisen elämää siinä määrin, ettei vastentahtoisesti, vastoin vakaumustaan, tarvitse osallistua toisen elämän lopettamiseen. Siihen tämä eduskunta ei Suomessa antanut oikeutta, toisin kuin lähes kaikissa muissa Euroopan maissa on. Mutta nyt tämän kansalaisaloitteen myötä ollaan hyväksymässä se, että lapselta viedään ensisijainen oikeus omaan isään ja äitiin. Tällä kansalaisaloitteellahan ollaan luomassa lapsen normaalitilaksi isättömyys tai äidittömyys, se, että lasta on kasvattamassa kaksi naista tai kaksi miestä. Eli lapsen normaalitilaksi tulee, määritellään se, että puuttuu jompikumpi omista vanhemmista.

Jos me ajattelemme lapsia, jotka joutuvat adoptioon tai pääsevät adoptioon — kumminko päin sitä ajatellaan — he ovat joka tapauksessa menettäneet omat vanhempansa, joutuneet syystä tai toisesta eroon omista vanhemmistansa, ja nyt jatkossa sekin mahdollisuus, että kaikki nämä lapset, jotka adoptoidaan, voisivat saada sellaisen uuden kokemuksen sekä isästä että äidistä, viedään pois. Ajattelisin niin, että lapsen, jonka kohtalona on jo ollut se, että on menettänyt oman isänsä ja äitinsä, tulisi kyllä päästä perheeseen, jossa on sekä adoptioisä että adoptioäiti, sekä mies että nainen, lasta hoivaamassa ja hänen kasvuaan ja kehitystään auttamassa.

Läpi vuosikymmenten ja, sanoisinko, läpi vuosisatojen eri psykologiset koulukunnat, niin paljon eriäviä mielipiteitä kuin heillä on ollutkin, ovat olleet kuitenkin yhdestä asiasta varsin, varsin yksimielisiä: normaaliin lapsen kasvuun ja kehitykseen, hyvään lapsen kas-

vuun ja kehitykseen, tarvitaan sekä mies että nainen. Nyt on tietysti turha nostaa esimerkiksi sitä, että on huonoja äitejä, on huonoja isejä, on alkoholiongelmia, on huumeongelmia ja niin edelleen — jos me ajattelemme normaalia eloa ja oloa, niin hyvään lapsen kasvuun ja kehitykseen kuuluu mallia sekä äidiltä että isältä.

Mitä kaikkea me Suomen eduskunnassa olemmekaan viemässä pois meidän lapsiltamme ja lapsenlapsiltamme? Minulla on sellainen tunne, että me eduskunnassa emme todellakaan ymmärrä — eikä Suomen kansa, joka kannattaa näitä muutoksia, ymmärrä — mille kaikelle me olemme antamassa alkuvauhtia.

Translain suhteen sanoisin vielä, kun on sekä tämä naimattomuusvaatimus että lisäksi sterilointivaatimus, että kyllä minä haluaisin, että minun lapseni ja lapsenlapseni elävät maassa, jossa äiti on nainen ja isä on edelleenkin mies, eikä niin, että meillä olisi jatkossa pikkuhiljaa enenevässä määrin ryhmä kansalaisia, jotka on rekisteröity miehiksi mutta jotka ovat synnyttämässä. Kun on tietty perustavaa laatua oleva järjestys, sanoisinko, se luomakunnan järjestys, jossa tietyistä asioista on kuitenkin jo vuosituhanten hyvä kokemus, niin kyllä minusta kannattaisi miettiä, mitä kaikkea kuitenkin kannattaa säilyttää, mistä kaikesta on hyvä pitää kiinni. Minä näkisin, että yksi sellainen asia on, että äiti on edelleenkin nainen ja isä on mies.

Muutoin monilla ihmisryhmillä, sanoisinko, itse kullakin meistä, on monenmoista — varmaan meillä on varsin vähän ihmisiä, jotka voisivat sanoa, että ovat niin ehyitä, täysin haavoittumattomia elämänsä varrella, etteikö hoitoa tarvittaisi. Meillä on paljon sellaista sijaiskäyttäytymistä, monenmoista tässä yhteiskunnassa. Minä toivoisin, että siinä vaiheessa, kun me teemme näitä päätöksiä, voisimme pysähtyä miettimään, emme tekisi päätöksiä, niin kuin viime vuonna ja edeltävinä vuosina on tehty, tunteiden perusteella. Se on yksi asia, mikä on tietyllä tavalla hämmästyttänyt minua tässä eduskunnassa, että sen sijaan, että päätökset perustuisivat tietoon tai tutkimukseen, tai edes vuosikymmenten tai vuosisatojen hyvään kokemukseen, myös tässä salissa edustajat ovat tehneet ja tekevät paljon päätöksiä omista kipupisteistään, omasta elämän historiikistaan ja niihin liittyvistä ikävistä muistoista käsin.

Me olemme vakavien asioiden edessä. Toivoisin, että lasten edut joka tapauksessa menevät edelle, eivät naisten, eivät miesten, eivät aikuisten toiveet ja halut. Ja jos meillä on tahtotilaa, jos meillä on oikeaa asennetta ja hyvää tahtoa, niin me voimme löytää tässäkin salissa sellaisia ratkaisuja, jotka ovat hyviä ja kunnioittavat kaikkia, niin perinteistä avioliittoa kannattavia kuin sekä homo- että lesboparien rekisteröityä parisuhdetta, niin kuin itse olen puhunut pariliitosta tai sopimusliitosta. Meillä olisi eri vaihtoehtoja, jotka nostavat esiin myös lasten oikeudet ja pitävät huolen niistä. Toivoisin, että tällä eduskunnalla, meillä kansanedustajilla, olisi rohkeutta tehdä hyviä, kestäviä, pitkällä aikavälillä hyvää kaikille tuovia päätöksiä.

16.31 **Jani Mäkelä ps:** Arvoisa puhemies! Kummastelen hieman tätä kiireellä laadittua lakiesitystä. Ainakin se, että avioliiton voisi solmia ilmoitusmenettelyllä, on selvä epäkohta ja aukko. Monta muutakin on tuotu keskustelussa esille. Se perusväite, ettei sukupuolineutraali avioliitto vaikuta muiden kuin näiden avioliiton solmineiden elämään, ei ainakaan pidä paikkaansa. Sehän vaikuttaa vaikka kuinka moneen lakiin, niin kuin täällä on todettu.

Tässä juuri konkretisoituu se, mistä oppositio syyttää, kun viedään eteenpäin lakeja, jotka eivät sovi heidän ideologiaansa. Silloin kyllä puuttuu selvityksiä. Nyt selvittämättä

eteenpäin tai puutteellisin selvityksin eteenpäin vieminen sopii, kun se sopii ideologiaan, tämä laki, jota viedään eteenpäin. Sama koskee kansalaisaloitteita. Ei nähdä ongelmaa silloin, kun se sopii omaan ideologiaan. Tässä on kysymys pelkästä tekopyhyydestä ja valtapelistä. Teemmekö nyt tarkoituksella heikkoa lainsäädäntöä?

Arvoisa puhemies! Olisi ollut paras, jos uusi kansalaisaloite aidosta avioliitosta olisi ehditty käsitellä ennen näiden liitännäislakien valmistelua ja olisi laitettu ajan ja energian käyttöä näihin. Mielestäni kysymys ei ole niinkään uskonnollisesta asiasta. Kyllä kristinuskoa paljon vanhempi avioliittoinstituutio olisi sen ansainnut. On hyvä kuitenkin, että nämä lait ovat tulossa voimaan vasta noin vuoden kuluttua, kun olemme ehtineet käsitellä uuden kansalaisaloitteen tässä salissa. Päätös siis ei ole vielä tehty, vaan tällä eduskunnalla on mahdollisuus harkita asiaa puhtaalta pöydältä omista lähtökohdistaan.

16.32 **Johanna Ojala-Niemelä sd:** Arvoisa rouva puhemies! Tätä aloitetta on pitkään käsitelty jo viime vaalikaudella, ja nyt sitä on jatkettu tällä vaalikaudella. Lakivaliokunnassa tätä asiaa käsiteltäessä kiinnitimme erityistä huomiota siihen, että hedelmöityshoitolakiin ei lakiesityksessä esitetä muutosta, joka mahdollistaisi sen, että samaa sukupuolta oleva aviopari saisi hedelmöityshoitoja parina. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan naispareilla vain toisen puolison on mahdollista saada hedelmöityshoitoja itsellisenä naisena. Totesimmekin, että tämä nykytila ei ole yhdenvertaisuussyistä ihanteellinen eikä lapsen edun kannalta ongelmaton. Toivoimme myös valiokuntana sitä, että näitä hedelmöityshoitolain muutostarpeita jatkossa arvioidaan kiinnittäen erityistä huomiota vanhemmuuteen ja lapsen asemaan liittyviin kysymyksiin.

Lisäksi valiokuntana kiinnitimme erityistä huomiota lisääntymiskyvyttömyyttä koskevaan vaatimukseen transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetussa laissa, josta Suomi on saanut huomautuksia kansainvälisiltä ihmisoikeuselimiltä. Lausuimme valiokuntana, että tämä ei liity avioliittolain muutokseen eikä sitä näin ollen ole mahdollista toteuttaa nyt käsiteltävänä olevan esityksen yhteydessä. Mutta katsoimme samalla, että sen saaman selvityksen valossa transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta annetun lain muutostarpeiden kokonaistarkastelu on kuitenkin aiheellista.

Meillä on lukuisa määrä tutkimuksia siitä, että lapselle on tärkeintä, että hänellä on yksi aikuinen, rakastava vanhempi, ainakin yksi, oli se sitten kumpaa sukupuolta tahansa. Minua kyllä kauhistuttivat edustaja Tanuksen puheenvuorot siitä, että tarvitaan äiti ja isä, jotta kasvaa kunnollisia kansalaisia. Itse olen menettänyt äitini nuorena lapsena, ja isä on minut kasvattanut, ja kyllä minusta ihan kelvollinen kansalainen on mielestäni tullut. Voin sanoa, että hyvän lapsen kehityksen olen saanut tästä huolimatta. Suon kyllä myötätuntoa kaikkia lapsia kohtaan, joille on käynyt näin.

16.35 **Mika Niikko ps:** Arvoisa rouva puhemies! Muutaman kommentin haluan tähän edelliseen puheenvuoroon, Ojala-Niemelän puheenvuoroon sanoa. Tämä oli vähän vastaavanlainen kuin Mikkosen puheenvuoro aikaisemmin, joten vasemmalta näitä kuulee paljon. Elikkä tässä oli kaksi asiaa, mistä puhutaan: hedelmöityshoito ja transseksuaalisen sterilisaatio. Nämä kaksi asiaa huolestuttavat hyvin montaa henkilöä täällä.

Otetaanpas nyt ihan tällaisella niin kuin maalaisjärjellä tämä ajattelu ensimmäiseksi vaikka tästä transseksuaalisen sterilisaatiosta, mikä nykytila on. Ymmärtääkseni, olenko oikein ymmärtänyt, kun puhutaan sukupuolenkorjausleikkauksesta, niin siinä on kysymys korjauksesta. Elikkä siinä henkilö saa lääketieteellistä apua kehon muuttamiseen mieheksi

tai naiseksi, joka hän kokee olevansa. No, tämän me varmaan kaikki ymmärrämme, että tämä on se alkutilanne. Nyt jos on kysymys korjausleikkauksesta, jonka yhteiskunta maksaa, niin eikö silloin korjausleikkauksessa jommankumman sukupuolen ominaisuuspiirteiden pidä olla se määräävä tekijä? Minkä tähden yhteiskunnan pitäisi vielä hyväksyä se, että ihmisen, joka haluaa korjata esimerkiksi itsensä naisesta mieheksi, pitäisi saada myös synnyttää sitten miehenä, jos hän haluaa? Mihin tämä vaatimus perustuu? Jos ihminen korjataan, niin eikö se silloin tarkoita sitä, että mies ei synnytä ja nainen ei siitä? Tämä on mielestäni niin yksinkertaista logiikkaa, joka on hämärtynyt tässä päätöksenteossa, että täällä tehdään mustasta valkoinen ja valkoinen mustaksi, jos siltä tuntuu.

Toinen, keskustelu tästä hedelmöityshoidosta. Tämähän on tarkoitettu nimenomaan niille heteropareille, pääasiassa, jotka eivät saa normaalisti lasta lisääntyessään. Tämä on se lähtökohta ainakin. Minä ymmärrän, että ruvetaan vaatimaan sitten, että esimerkiksi kaksi naista voisi päästä hedelmöityshoitoon, jotta he saisivat lapsen, ja sitä perustellaan sillä, että ne vanhemmat haluavat sen lapsen. Mielestäni kuitenkin peruskysymys on se, ovatko lapset aikuisia varten vai ovatko aikuiset lapsia varten. Luonnollinen tapa saada lapsia on miehen ja naisen välinen kanssakäyminen, ja tämmöistä luonnonmukaista tapaa itse ainakin tälleen maalaisjärjellä ajatellen haluaisin noudattaa ja kunnioittaa.

Emme me voi yhteiskunnassa antaa kaikille kaikkea, mitä ihmiset haluavat. Semmoista lainsäädäntöä ei voida tehdä missään maassa eikä missään eduskunnassa. Me joudumme jokaisella lailla rajoittamaan jonkun oikeuksia. Se on ikävää, mutta se on totta. Mutta täällä on tullut vallaksi nyt viime aikoina, viime eduskuntakautena varsinkin, se, että kaikille kaikki, jos ne rakastavat tai ne haluavat.

Sanallakaan ette ole tänään puhuneet siitä, että jos rakkaus on määritelmämittari avioliittoon pääsemiseksi, niin kuinka monta henkilöä saa mennä naimisiin. Tämän me tiedämme, tämä on vihreiden asialistalla ollut jo pitkään, vihreiden nuoret ovat ajaneet sitä vuosikausia, ja se taitaa olla vihreillä seuraavana korttina, mikä lyödään pöytään.

Kyllä minä uskon kuitenkin tämmöiseen perusarvoon suomalaisessa yhteiskunnassa. Jos meidän perustuslakimme on rakentunut kristillisille arvoille ja yleensä normaaliin ihmiskäsitykseen ja tämmöiseen toisista huolehtimiseen, niin ei sitä voi käyttää aseena niitä vastaan, jotka eivät halua sitä muuttaa. Meitähän monia syytetään siitä, että me olemme vanhanaikaisia tai me emme hyväksy ihmisarvoa kaikille ihmisille tai tasa-arvoa. Ikävä kyllä lainsäädäntö on semmoinen, että teimme me lain kuin lain, niin se rajoittaa ihmisten oikeuksia. Että voidaan puhua siitä, että meillä ei ole kuin pakkolakeja tässä talossa.

Mutta, arvoisa puhemies, se on hyvä, että me olemme saaneet kuitenkin maltillisella tavalla keskustella täällä, me tuomme omia argumentteja, omia näkökulmia asioihin. Mutta kyllä minua eniten huolestuttaa tässä lainsäädännössä, ei niinkään se, että avioliittoinstituutio muuttuu, joka on tuhansia vuosia vanha instituutio ja on käsitetty aina yhteiskunnasta riippumatta miehen ja naisen väliseksi avioliitoksi, se ei niinkään minulla ole päällimmäisenä huolena, vaan se, miksi me otimme tähän mukaan tämän adoptiolain muuttamisen, tai itse asiassa tämän avioliittolain, joka mahdollistaa tämän adoption. Tämä olisi voitu ihan hyvin jättää pois. Tiedän, että useat teistä ovat samaa mieltä, vaikkeivät sitä sano. Tämä on se, mikä on kivenä kengässä minulla erityisesti. Minä en hyväksy sitä, että lapselta tietoisesti riistetään jompikumpi vanhemmista. Minulla on siitä omakohtaista kokemusta, samoin kuin Ojala-Niemelällä, ja minä ainakin osaltani kaipasin omaa isääni silloin kun minulta riistettiin se. Ja riistettiin välillä oma äitikin, kun asuin lastenkodissa. Ei ole yhdentekevää se, millaisessa perheessä lapsi kasvaa. Lapsella on oltava oikeus isään ja äi-

tiin, mikäli se tilanne vaatii sitä, että yhteiskunta joutuu siinä adoptiossa ohjaamaan hänelle uudet vanhemmat.

16.40 **Sanna Marin sd:** Arvoisa puhemies! Me käsittelemme tänään tärkeitä yhteiskunnallisia lakimuutoksia, avioliittolain liitännäislakien muutoksia. Minun mielestäni nämä lainmuutokset ovat tärkeitä, ne ovat tarpeellisia. Pakko myös alkuun todeta, kun itsekin istun lakivaliokunnassa, että valiokunta teki erittäin hyvää työtä antaessaan tämän mietinnön eduskunnalle ja se on kiinnittänyt siinä tärkeisiin asioihin huomiota.

Ehkä edustaja Tanukselle ja Niikolle nyt tähän alkuun on todettava se, että itse olen kasvanut sateenkaariperheessä ja voin vakuuttaa, että myös tällaisissa perheissä, joissa on kaksi samaa sukupuolta olevaa vanhempaa, lapsilla on täysi mahdollisuus kasvaa hyvässä ympäristössä, saada rakastavat vanhemmat, hyvää hoitoa, huolenpitoa, turvallinen kasvuympäristö. On erinomaisen tärkeä ja hieno asia, että nyt vihdoin me korjaamme lainsäädännöstä sellaisia kohtia, jotka ovat asettaneet perheet ja lapset eriarvoiseen asemaan toisiinsa nähden. Tämä on erityisesti perheiden lasten näkökulmasta erittäin hyvä ja tarpeellinen uudistus. On hienoa, että vihdoinkin yhteiskunta tunnustaa tällaiset perheet ja lapset yhdenvertaisiksi muiden perheiden kanssa.

Nämä liitännäislait ovat nyt eduskunnan käsittelyssä, nämä ovat tarpeellisia. Valiokunnalla sinänsä ei näihin ollut huomautettavaa hallituksen esitykseen näiltä osin, mutta sen sijaan valiokunta kyllä nosti esiin omassa mietinnössään useita ongelmakohtia, joita näihin liitännäislakeihin näidenkin jälkeen edelleen meidän lainsäädäntöömme jää.

Keskeisimmät huomiot liittyvät muun muassa juuri transsukupuolisten ihmisten asemaan Suomessa. Nyt näiden lakimuutosten myötä poistetaan vaatimus naimattomuudesta, mutta edelleen meille jää yksi keskeinen ihmisoikeusongelma translakiin eli sterilisaatiovaatimus, vaatimus lisääntymiskyvyttömyydestä ihmisille, jotka vahvistavat uuden korjatun sukupuolensa. Tämä on merkittävä ihmisoikeusongelma. Tähän useat kansainväliset ihmisoikeustahot ovat ottaneet kantaa ja kiinnittäneet huomiota ja vaatineet, että Suomi korjaa tältä osin omaa lainsäädäntöänsä.

Siitä on aika pitkä aika, kun me olemme esimerkiksi kieltäneet vammaisilta ihmisiltä lisääntymisen. Tällainen erottelu on aikoja sitten jo lopetettu. Meillä on tasan tarkkaan yksi ihmisryhmä, keltä enää vaaditaan lisääntymiskyvyttömyyttä, ja se on sukupuolensa vahvistavat ihmiset silloin, kun sukupuolta on korjattu. Tämä on merkittävä ongelma, ja tämä vaatii, aivan kuten mietinnössä todetaan, isompaa uudistusta translainsäädäntöön. Siinä samalla tietenkin olisi hyvä, että koko lakia korjattaisiin itsemääräämisoikeuden näkökulmasta kestäväksi.

Toinen keskeinen asia, mihin valiokunta kiinnitti huomiota, jonka esimerkiksi Ojala-Niemelä äsken omassa puheenvuorossaan täällä nosti esiin, on hedelmöityshoitolakiin jäävä epäkohta siitä, että naispari ei voi saada hoitoa pariskuntana vaan vain toinen osapuoli voi saada hoitoa. Tämä johtaa tilanteisiin, muun muassa pahimmassa tapauksessa siihen, että jos synnyttävä vanhempi kuolee synnytyksessä, niin silloin lapsella ei juridisesti ole toista vanhempaa, eli samaa sukupuolta olevat joutuvat käymään tämmöisen pitkän sisäisen adoption prosessin. Tämä on merkittävä epäkohta, ja tämä pitäisi korjata.

Tähän olisi mahdollisuus. Jo viime kaudella 2014—2015 oikeusministeriö on antanut esityksen uudesta äitiyslaista. Tämä voitaisiin tuoda eduskunnan käsittelyyn. Tämä lakiesitys on valmis, ja se korjaisi tämän epäkohdan, eli tähän meillä on täydet välineet, kun hallitus vain toisi eduskunnalle tästä esityksen. Tästä on tällä hetkellä käynnissä myös kansa-

laisaloite, jonka on allekirjoittanut yli 12 000 ihmistä, eli myös kansalaisyhteiskunta kiinnittää huomiota tähän ongelmaan ja haluaa sen korjata.

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota myös joihinkin toisiin epäkohtiin, joita edelleen lainsäädäntöömme jää näidenkin liitännäislakien jälkeen, mutta nämä on mahdollista korjata sitten muussa lain käsittelyssä eli erityisesti sosiaali- ja terveysvaliokunnan omassa toiminnassa, eli näitäkin voidaan vielä muuttaa.

Mutta kaiken kaikkiaan ovat erittäin kannatettavia paitsi tämä tasa-arvoinen avioliittolaki, joka edellisellä kaudella jo hyväksyttiin, niin nyt nämä liitännäislait. Kun nämä vihdoin saapuvat eduskunnan käsittelyyn, niin otamme jälleen merkittävän ison askeleen eteenpäin Suomessa ihmisoikeuksien toteutumisessa.

16.46 **Sari Tanus kd:** Arvoisa rouva puhemies! Haluaisin edustajille Ojala-Niemelä ja Marin ikään kuin korjata, että millään muotoa puheessani ei ollut tarkoitus sanoa, etteikö yhden vanhemman tai kahden erilaisen kasvattajan tai samaa sukupuolta olevan, tai onhan meillä paljon myös lastenkodissa olevia ja monessa muussa yhteisössä olevia — jos on turvallinen, rakastava ympäristö, niin sieltä toki voi kasvaa ja kasvaakin aivan hienoja naisia ja miehiä, niin kuin meillä on ympärillä upeita esimerkkejä.

Mutta tosiasia on kuitenkin se, että puolet meistä on äidistä, puolet meistä on omasta isästä, kasvoimmepa me minkälaisessa ympäristössä ja minkälaisten kasvattajien kasvattamana tahansa. Tosiasia on myös se, että meillä on yhteiskunnassa, Suomessakin, paljon heitä, myös ikänaisia — minä itse tapaan työssäni enemmän naisia kuin miehiä — joilla se isän ikävä on valtavan suuri sellaisessa tapauksessa, kun ei ole sitä omaa isää ollut, ja sellaisessakin tapauksessa kyllä, jossa se voi olla kasvatti-isä tai adoptioisä. Kun oma isä on ollut poissa, niin sitä isän kaipuuta ja isän ikävää on ihan hirveän paljon vielä silloinkin, kun ikää on 60, 70, 85. En tiedä, paljastavatko tutkimukset, missä vaiheessa ja millä tavalla tämä meidän geenistö, perimä vaikuttaa, mutta erityisesti sitä isän ikävää on paljon, ja sen takia toivon, mistä on täällä puhuttu alkuillasta jo, että me emme lähtökohtaisesti tekisi lapsen normaaliolotilaksi sitä, että puuttuu se oma isä tai oma äiti tai ensisijainen mahdollisuus siihen.

Transihmisiin liittyen, niin kuin tuossa aiemmin sanoin, 80-luvun puolivälistä saakka minulla on kokemusta heidän kanssaan toimimisesta, ja niin kuin sanoin, toivoisin, että tässä maassa äiti on jatkossakin nainen ja isä on jatkossakin mies. Lapset voidaan tehdä ja tämäkin ryhmä voi tehdä lapset aiemmin.

Jos me transihmisten sukupuolenvaihdosta ajattelemme, niin tänä päivänähän lain mukaan ne voidaan aloittaa silloin, kun täysi-ikäisyys tulee, vaikka esimerkiksi on tutkimustietoa, että aivojen kehittyminen jatkuu 25-vuotiaaksi asti, ja meillä on erinäinen määrä esimerkkejä transihmisistä, jotka ovat käyneet läpi sukupuolenvaihdoksen ja muutaman vuoden päästä haluavat takaisin tai että ne ongelmat eivät ole ratkenneet siihen. Siinä mielessä nämä asiat ovat kyllä monella tapaa paljon, paljon monimuotoisempia, ja niihin liittyy paljon syvällisempää kaipuuta, ja monilla paljon syvällisempiä lapsuuteen, ehkä jo raskausajalta, liittyviä ongelmia — ei kaikilla, historiikit voivat olla hyvin erilaisia, mutta siinä mielessä jotenkin toivoisin, että näihin asioihin pysähdyttäisiin ikään kuin useammalta kantilta katsomaan syvemmin kuin vain tiettynä jonkun ihmisen toiveena tai haluna, ainakin niin, että me emme edesauttaisi tekemään sellaisia ratkaisuja, jotka henkilön itsensä kannalta osoittautuvat huonoksi tai tuovat vaikeuksia tullessaan.

Se, minkä haluaisin myös nostaa tämän lakipaketin yhteydessä esiin, on sanan- ja uskonnonvapaus. Vähemmistöt, sekä homo- että lesboparit, rekisteröidyssä parisuhteessa olevat tai sukupuolineutraalia avioliittolakia ajavat ovat saaneet paljon ääntänsä esiin sekä mediassa että lehdistössä, näissä eri tapahtumissa. Väitän kyllä niin, ainakin omalta kohdaltani, että en ennen sukupuolineutraalin avioliittolain voimaantuloa ollut koskaan kohdannut niin paljon, no, sanoisinko, mitä kaikkea, kuin sukupuolineutraalin avioliittolain hyväksymisen jälkeen sellaisissa tilanteissa, jolloin yritän argumentoida ja puolustaa perinteistä avioliittoa.

Oma näkemykseni on, että jos perinteinen avioliitto miehen ja naisen välillä olisi pidetty erillisenä ja sitten aivan kuin oma ratansa, onko se pari- tai sopimusliitto — edustaja Marin ei ollut silloin salissa, kun siitä puhuttiin — näkisin, että silloin oltaisiin vältetty nämä monet, monet sotkuiset liitännäislait. Paljon yksinkertaisemmin oltaisiin voitu huolehtia erillisten ihmisryhmien oikeuksista, yhdenvertaisuudesta, tasavertaisuudesta ja myös lasten oikeuksista.

Näyttää, että tämä sanan- ja uskonnonvapaus, niin kuin on ollut monessa tilanteessa jo esillä, on rajoittunut jo nyt. Vähemmistöt voivat reippaasti sanoa omat mielipiteensä, mutta perinteisiä arvoja kannattavat — ruvetaanpas katsomaan, kuka voisi ruveta nostamaan mitäkin asioita esiin. Minulle onkin esitetty jo, että eikö pitäisi ottaa eduskunnassa esiin, että jos on vähemmistövaltuutettu, joka katsoo erityisesti vähemmistöjen asioita, niin eikö pitäisi perustaa, en tiedä, mikä valtuutettu se sitten nimeltänsä olisi, joka huolehtisi perinteisistä arvoista, perinteisiä asioita kunnioittavien ihmisten oikeuksista, ettei niitä loukattaisi ja jyrättäisi, koska oikeasti tämä vastakkainasettelu on tullut sellaiseksi, että en ikimaailmassa olisi ajatellut, että Suomessa siihen törmää. Se on nostanut päätänsä jo nyt, ja tuntuu, että se on vasta alkumaininkia.

Sen verran sanottakoon näiden liitännäislakien voimaantulosta, että jos joku väittää, että se ei muuta meidän yhteiskunnassamme mitään, niin sehän tulee muuttamaan erittäin paljon ja muun muassa romuttaa avioliiton instituutiona. Meille on tulossa jo lukumäärää muuttavia aloitteita. Millä perusteella me epäämme avioliiton heiltä, jotka haluavatkin, että siihen avioliittoon kuuluisi kolme tai neljä tai viisi? Tai millä perusteella evätään sitten, jos joku haluaisikin olla sukulaisen tai alaikäisen kanssa naimisissa, niin kuin joissakin maissa on? Elikkä me olemme matkalla siihen, että kaikki perustavaa laatua olevat avioliiton elementit murenevat, ja niin kuin aiemmin sanoin, maailmalla se on jo ihan yleisesti tunnustettu, että yksi tämän liikehdinnän tarkoituksista onkin, että avioliitto instituutiona häviää. Se on sitten erilaisia parisuhteita, erilaisia suhteita, erilaisia kasvatus- ja muita järjestelyjä.

Minä tiedän, että tässä salissa jokaisella on yksi ääni ja jokainen vastaa siitä, mitä äänestää. Minä toivoisin, että löydettäisiin sellaisia ratkaisuja, että tässä valtakunnassa kaikilla olisi hyvä elää jatkossa, myös meidän lapsillamme ja lapsenlapsillamme.

16.54 **Sanna Marin sd:** Arvoisa puhemies! Tästä asiasta on keskusteltu tässä salissa niin viime kaudella kuin tälläkin kaudella. Ja tämä keskustelu, nämä argumentit eivät ole uusia.

Mutta ehkä edustaja Tanukselle kuitenkin haluaisin sanoa oman näkemykseni näistä perinteisistä suomalaisista arvoista. Minulle perinteisiä suomalaisia arvoja ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja ihmisten oikeudet, yhdenvertaiset oikeudet, ihmisoikeudet. Nämä ovat perinteisiä suomalaisia arvoja, joita meidän tulee ajaa, joita meidän tulee kunnioittaa, joita meidän tulee huomioida myös meidän lainsäädännössämme. Ja sen takia myös tästä näkökulmasta on valtavan tärkeä asia, että nyt vihdoin korjaamme näitä ihmisoikeusongelmia,

joita meillä on ollut meidän lainsäädännössä. Aivan kaikkeen nämä lainmuutokset eivät yllä. Meille jää vielä näiden jälkeenkin merkittäviä ongelmia, joita meidän pitää tarkastella, joita meidän pitää korjata sitten muissa lainvalmisteluvaiheissa.

Mutta ehkä vielä lopuksi haluaisin hälventää ikään kuin tätä uhkakuvaa, mitä tässä halutaan muodostaa, oikeastaan on haluttu muodostaa koko ajan, että ikään kuin tämä nyt muuttaisi, ikään kuin tämä nyt murentaisi jonkun perinteisen avioliittokäsityksen, instituution tai muun. Minun mielestäni nämä lainmuutokset ja tasa-arvoinen avioliittolaki, joka aikaisemmin on jo hyväksytty, vain tunnustavat sen todellisuuden, missä ihmiset jo tällä hetkellä elävät. Ihmiset elävät moninaisissa perheissä, monenlaisissa perheissä, meitä on kaikenlaisia ihmisiä, meitä on erilaisia pareja, meillä on erilaisia perheitä. Ja on valtavan tärkeä asia, että lainsäädäntö huomioi ja tunnustaa nämä erilaiset perheet, erilaiset ihmiset, erilaiset parisuhteet yhdenvertaisiksi toisiinsa nähden. Tämä on se ydinkysymys, minkä äärellä me nyt olemme. Me emme ole tämän kautta luomassa mitään merkittävää muutosta, koska tämä muutos on jo tapahtunut yhteiskunnassa. Nyt me vain muutamme meidän lainsäädäntöämme vastaamaan tätä rakennetta, joka meidän yhteiskunnassamme jo tällä hetkellä on. Ja tässä samalla korjaamme meidän lainsäädäntöämme nimenomaan ihmisoikeuksia kunnioittavaan suuntaan.

16.56 **Nasima Razmyar sd:** Arvoisa rouva puhemies! En meinannut pitää puheenvuoroa, mutta sen verran edustaja Tanukselta tuli tosiasioiden laukaisemista, että on pakko sanoa myös tässä välissä muutama sana.

Ensinnäkin on muistettava, että — kuten varmasti tässä salissa on tänään keskusteltu — kyseessä on lain päivitys. Ja täytyy sanoa, että valiokunnalla on ollut siihen oikein hyviä huomioita. Se on se tosiasia. Nyt päivitämme lakia, joka toivottavasti tulee voimaan. Myös tosiasioiden tunnustaminen olisi tärkeätä myös täällä eduskunnassa, jotta me pääsisimme ihan oikeasti näissä asioissa eteenpäin eikä jankuteta ja jarruteta jatkuvasti ja palata jatkuvasti siihen samaan keskusteluun. Oikeastaan sanoitte, että nämä ihmiset ovat saaneet äänensä liian hyvin kuuluviin. Se ääni on ollut liian pitkään vaiettuna. Onneksi se on tullut kuuluviin, ja onneksi se on meidän kaikkien tiedossa.

Tässä edustaja Marin hyvin kuvaili perhekäsityksiä. Jokaisella on siihen oma käsityksensä olemassa. Tänäänkin olemme kuulleet siitä, minkälaisia perheitä meillä on täällä Suomessa. Ne ovat onnellisia perheitä. Minä olisin enemmän huolissani siitä, että lapsella ei ole huolehtivia aikuisia ympärillä eikä ole sitä rakkautta, mitä lapsi ympärillensä tarvitsee. Ja oikeastaan perheen määritteleminen: se, että te, edustaja Tanus, sitä määrittelette tai minä, ei pidä paikkaansa, vaan jokaisella perheellä on oma määritelmä perheestä.

Oikeastaan ehkä palaan vielä tähän keskusteluun siitä, kuinka me palaamme jatkuvasti tämän saman keskustelun äärelle. Tämä on — puhuit tunteista ja siitä, kuinka tärkeätä on kuunnella myös ihmisten tunteita ja tuntemuksia — hyvin nöyryyttävä keskustelu myös näille perheille ja näille ihmisille, jotka käyvät läpi todella vaikeita asioita. Me palaamme jatkuvasti näihin samoihin ongelmiin ja ikään kuin tuomme heidät framille siitä, kuinka he ovat epäonnistuneet ja kuinka he ovat erilaisia ihmisiä, vääränlaisia ihmisiä ja vääränlaisia perheitä. Tähän pitää tulla ihan oikeasti muutos. Toivon, että tämä nyt otetaan vakavasti ja todesta ja hyväksytte sen tosiasian, että tämä laki tulee voimaan. Se on Suomen oikeus ja se on näiden ihmisten etuoikeus, mikä on ollut liian pitkään vaiettuna.

16.58 **Sari Tanus kd:** Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Razmyarille haluaisin sanoa, että minä en kyllä millään muotoa määritellyt, että olisi vain yhdenlaisia perheitä. Enkä millään muotoa tarkoittanut, että ketään pitäisi katsoa ikään kuin halveksivasti tai että on epäonnistunut tai näin edelleen. Vaan kyse oli siitä, että perinteinen avioliitto, miehen ja naisen välisenä, ainut, missä lapsella on mahdollisesti mahdollisuus kasvaa oman isän ja äidin kanssa, on kuitenkin erityislaatuinen. Ja että me emme tekisi lähtökohtaisesti lasten normaalitilaksi isättömyyttä ja äidittömyyttä. Mutta tosiasia, totta kai, on se, että meillä on yhteiskunnassa erilaisia perheitä. Jokainen ihminen on arvokas. Jokainen lapsi on arvokas. Jokainen nainen, jokainen mies on arvokas.

Kun sanoin, että vähemmistöjen ääni on tullut kovin kuuluviin, on hyvä, että heidän äänensä on tullut kuuluviin. Mutta samalla toivoisin, että myös me, tietyissä asioissa, esimerkiksi sen perinteisen avioliiton suhteen — se on kuitenkin erityinen ja poikkeaa kaikista muista parisuhteen muodoista — voisimme saada vastaavasti äänemme kuuluviin ilman, että meitä halveksitaan tai nimitellään tai haukutaan tai ikään kuin siirretään tuonne muinaiselle jääkaudelle. Meillä on myös syymme, minkä takia. Te ette ollut silloin salissa, kun sanoin, että minä itse olisin toivonut, että avioliitto miehen ja naisen välisenä olisi pidetty erillisenä ja olisi laitettu siihen rinnalle esimerkiksi pariliitto tai sopimusliitto ja sitä väylää myöten tehty lakimuutoksia. Näkisin, että silloin olisi saatu paljon, paljon yksinkertaisemmin nämä tarvittavat muutokset, jotta yhdenvertaisuus, perintöasiat ja muut tällaiset olisi saatu kaikkien kannalta hyvin voimaan.

Mutta toivotaan, että eduskunta, kansanedustajat, tekevät pitkällä tähtäimellä kaikille hyviä päätöksiä. Ja niin kuin sanoin, vielä edustaja Marinille: En halua mitään uhkakuvia millään muotoa olla maalaamassa, päinvastoin. Toivon, että olemme yhdessä rakentamassa sellaista yhteiskuntaa, että kaikkien on täällä hyvä elää. Mutta maailmalta on vain tullut jo niin paljon kokemusta siitä, mitä sukupuolineutraalin avioliittolain voimaan tuleminen on tarkoittanut perinteistä liittoa kannattaville ja mitä se on tarkoittanut sanan- ja uskonnonvapaudelle. Ei ole enää mahdollisuutta sanoa mielipiteitään maailmalla samaan tyyliin ääneen niin kuin ennen, nimenomaan perinteisiä arvoja kannattavilla.

17.01 **Sanna Marin sd:** Arvoisa puhemies! Edustaja Tanukselle voisi todeta sen, että kukaan ei ole viemässä teidän sananvapauttanne. Ei nyt eikä varmasti näitten lainmuutosten myötä tai niiden jälkeen. Tämä on ehkä hieman erikoinen keskustelu, jonka tähän omassa puheenvuorossanne liititte.

Ymmärrän sen, että etuoikeutetuista voi tuntua syrjinnältä se, kun asioita korjataan tasa-arvoiseen suuntaan niiden osalta, jotka ovat olleet ei-etuoikeutetussa asemassa. Eli nyt ollaan siirtymässä siihen tilanteeseen, että tämän osalta, vain näiden osalta — nyt ei valitettavasti koko maailmaa saada kerralla kuntoon, mutta tämän avioliittolain ja näiden liitännäislakien osalta — ihmisiä kohdellaan tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Voi olla, että se tuntuu joistakin ihmisistä syrjinnältä, kun heiltä viedään se heidän etuoikeutensa ja ikään kuin ulotetaan tämä tilanne kaikkiin niin, että tulee tässä suhteessa tasa-arvo.

Mutta edelleen toivon, että tämmöinen mielikuva ei jää tästä keskustelusta nyt millään tavalla päällimmäiseksi tai edes tietyille ihmisille huoleksi, että tässä nyt jollakin tavalla oltaisiin murentamassa joidenkin oikeutta avioliittoon, kun tässä ollaan nimenomaan laajentamassa sitä niin, että jokainen on yhdenvertainen. Jokainen pariskunta, joka solmii avioliiton, on yhdenvertainen.

Yleiskeskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 65/2015 vp sisältyvien 1.-6. lakiehdotuksen sisällön mietinnön mukaisena. Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely päättyi.

6. Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan raportti 2015

Kertomus K 17/2015 vp
Valiokunnan mietintö TrVM 6/2015 vp

Ainoa käsittely

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 6. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 6/2015 vp. Asian käsittely keskeytettiin 5.2.2016 pidetyssä täysistunnossa.

Keskustelu

17.04 **Antti Lindtman sd:** Arvoisa rouva puhemies! Käsittelyssä on tosiaan Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus, finanssipolitiikan valvonnan raportti vuodesta 2015, ja niin kuin jo perjantaina, jolloin tämä keskustelu alkoi, totesin, niin tämä raporttihan osoittaa ne pelottelut vääräksi — joihin valitettavasti itse pääministerikin viittasi pääministerin kyselytunnilla 20.9.2015 — että olisimme aivan hilkulla joutua komission holhoukseen. Nyt kun tämän raportin lukee, niin voimme todeta, että se ei pidä paikkaansa. On selvää, että pienen maan on pidettävä huolta taloudesta, velkaan on suhtauduttava vakavasti, mutta semmoinen heinäsirkoilla pelottelu, jota itse asiassa eilenkin valtiopäivien avajaiskeskustelussa täällä saatiin kuulla, hallituspuolueiden rivistä sanottiin, että koko suomalainen yhteiskunta on uhattuna, siis sanottiin, että koko suomalainen yhteiskunta on uhattuna (Eduskunnasta: Hyvinvointi!) — ja hyvinvointi — en tiedä, onko tällaisia puheenvuoroja käytetty sitten toisen maailmansodan.

Arvoisa puhemies! Ainoa kestävä tapa saada julkinen talous kestävälle pohjalle on saada ihmiset töihin. Ja nythän me olemme nähneet, että hallitus sekä kasvun että työllisyyden saralla on epäonnistunut niissä tavoitteissa, joita se on itselleen asettanut. Jo koko syksyn me varoitimme, että mikäli hallitus ei muuta linjaansa, se joutuu uusiin leikkauksiin. Kokoomuksellehan sopii tämä nykyinen hallitusohjelma. On nähty, että toisaalta perussuomalaisilla ei ole kykyä muuttaa hallituksen linjaa, joten katse kohdistuu keskustaan. Ja nyt on alkanut kuulua keskustasta puheenvuoroja, esimerkiksi varapuhemies Pekkarinen vaati jo joulukuussa hallitusohjelman muuttamista. Hyvin vähän on tullut vastakaikua tälle, ja kun eilen kysyttiin, kukaan ei tähän vastannut. Onko todella niin, että Pekkarinen on tässä asiassa keskustassa yksin?

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Ala-Nissilä, vastauspuheenvuoro, ja sen jälkeen edustaja Heinäluoma.

17.06 **Olavi Ala-Nissilä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kuulin eduskunnan kahvilassa, että edustaja Lindtman on viemässä joukkonsa tänään Suomen Pankin vieraaksi ja kuulee siellä varmaan pääjohtaja Liikasen faktat. Olen ihan iloissani siitä, koska faktat ovat tärkeitä poliittisen päätöksenteon pohjana ja siellä syntyy varmaan hedelmällinen keskustelu myöskin siitä velkaantumisesta ja näistä kriteereistä.

Noin suuri kuva on se, että suomalainen hyvinvointiyhteiskunta on rakentunut sille, että meidän taloutemme kasvaa joka vuosi. Nyt kun käy päinvastoin — edelliset kolme vuotta kun se on pienentynyt joka vuosi, vielä edellisinä vuosinakin pieneni — niin ymmärrätte, että yhtälö on paljon vaikeampi. Jos meidän kakkumme pienenee, on selvää, että me emme pysty turvaamaan sitä hyvinvointia, mikä meillä ennen on ollut. Tämmöisessä tilanteessa me emme myöskään pysty sopeuttamaan julkista taloutta kovin tehokkaasti. Itse asiassa olen tutustunut vaihtoehtobudjetteihin, myöskin edustaja Lindtmanin vaihtoehtobudjettiin. Ei siellä ole paljon liikkumavaraa, täytyy mennä niin kuin Itsenäisyysrahaston kupille ja muuten, jotta jotain vaihtoehtoja syntyisi. Kyllä tämä suuri kuva pitää nähdä, että kun meidän kakkumme pienenee, niin me emme pysty turvaamaan semmoista hyvinvointia kuin haluaisimme, vaan talous pitää saada todella kasvuun. Nythän me olemme eläneet, edustaja Lindtman, puolitoista kuukautta ei edustaja Rinteen budjetin aikaa, ettei tässä tämän uuden hallituksen aikaa vielä kovin paljoa ole ollut.

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Edustaja Heinäluoma... Jaha, edustaja Lindtman haluaa vielä vastata tähän, ja sitten Heinäluoma.

17.07 **Antti Lindtman sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Todellakin on niin, että pitää paikkansa, että olemme menossa Suomen Pankkiin käymään, ja nyt kysymykseni onkin se, jäin kysymään, että nuo näkökohdat, jotka edustaja Ala-Nissilä otti esiin, ovatkohan ne keskustan sisällä laajasti tunnistetut ja ovatkohan ne esimerkiksi varapuhemies Pekkarisen tiedossa. Jos nyt vielä käyn läpi, niin hänhän todella totesi, että hallitus ei oikein ole onnistunut tässä kasvun ja työllisyyden saralla, ja sen takia nyt näyttää siltä, että hallitus on ajautumassa lisäleikkauksiin ja viimeinen hetki olisi tarkistaa hallitusohjelmaa. Ja nyt kun todella on niin, että tämä on selvästi keskustan käsissä, ja kun Pekkarisen lisäksi keskustan korkeimman päättävän elimen, puoluevaltuuston, puheenjohtaja Ovaska otti myös kantaa ja totesi, että leikkauspolitiikalla ja hallintorakenteella ei saada pysyvää hyvinvointia, niin haluaisin nyt kuulla esimerkiksi keskeisen keskustalaisen talousajattelijan Olavi Ala-Nissilän kannan siihen, pitääkö hallitusohjelmaa nyt kehysriihessä muuttaa työllistävämpään suuntaan vai ei. Tämä jäi eilen auki ja vaille vastausta. Tähän olisi nyt syytä saada vastaus.

17.09 **Eero Heinäluoma sd:** Arvoisa puhemies! Perjantaina asiasta käytiin erittäin räväkkä, hyvä keskustelu. Se keskittyi vahvasti ajankohtaiseen talouspolitiikkaan ja vähemmän tähän itse tarkastusvaliokunnan mietintöön ja tähän finanssipolitiikan valvontaosioon. Olisin mielelläni itsekin osallistunut tähän ajankohtaiseen talouspoliittiseen keskusteluun, mutta katsoin, että tässä esittelijän rooli valiokunnan puheenjohtajana ehkä pakottaa pysymään enemmän valiokunnan asioissa ja sitten tämä ajankohtainen talouspolitiikka voi tulla osaltani keskusteluun muussa yhteydessä.

Otin kuitenkin silloin perjantaina esille asian, joka sai aika vähän sitten jatkokeskustelua, ja siksi haluan palata siihen. Se koskee eduskunnan budjettivallan kaventumista, ilmi-

ötä, josta vuosi vuodelta on oltu enemmän huolissaan. Valtiovarainvaliokunnan useassa mietinnössä on kiinnitetty huomiota siihen, että eduskunnan budjettivalta ja sitä kautta suomalaisen äänestäjän suorat mahdollisuudet vaikuttaa kansanedustajien kautta budjettiin vähenevät, ja tähän liittyy monta oheistekijää. Yksi on se, että budjetti on tullut yleisemmäksi luonteeltaan. Määrärahoja on koottu, virastojen päätöksenteko on tältä osin lisääntynyt, ja virkamiesten päätösvalta raha-asioissa on myös näin lisääntynyt. Toinen ilmiö on tietysti eduskunnan ulkopuoliset rahastot, jotka tekevät päätöksiä myös irrallaan siitä, mitä täällä päätetään. Mutta sitten on kolmas ilmiö, joka on näistä ehkä merkittävin, ja se on se, että EU:n päätöksenteon kautta on syntynyt alueita, jotka ovat kovin monimutkaisen ketjun päässä, jotta eduskunta pääsisi niistä päättämään. Kerroin tuolloin, että tarkastusvaliokunta on tekemässä tästä selvitystä ja vastaa tavallaan tähän aikaisempienkin eduskuntien esille nostamaan haasteeseen. Nyt katsotaan lävitse, mitkä nämä muutokset ovat vuosien aikana olleet, ja siinä yhteydessä tulee tietysti pohdittavaksi myös se, mitä voitaisiin tällä alueella tehdä.

On kuitenkin yksi asia, joka ansaitsee erityisen huomion, ja se koskee euroalueen vakausmekanismeja ja niiden toimintaa. Siellähän käytetään erittäin suuria summia rahaa, missä Suomen valtio ja sitä kautta suomalainen veronmaksaja ovat viime kädessä vastuuhenkilönä. Lainajärjestelyt kriisimaille ovat lainajärjestelyjä, ja lähtökohtahan on, että nämä rahat tulevat takaisin, joskaan eivät kylläkään millään tuotolla, niin kuin jossain vaiheessa viime vaalikaudella epäiltiin, että tämä voisi olla tuottoisa bisnes. Nythän on osoittautunut, mikä oli arvattavissa, että lainojen korot on tuotu niin alas, että niistä ei kyllä lainaajille mitään tuottoa tule jäämään. Mutta vastuut ovat olemassa, ja tietenkin Kreikan osalta ne ovat koko ajan keskustelussa, että onko tilanne sellainen, että Kreikka ei pystyisi maksamaan kaikkia lainojaan. Tässä yhteydessä sitten säännönmukaisesti Kreikka on esittänyt velkojen uudelleenjärjestelyä ja myös velkapääoman leikkaamista, eli vastuu on jäljellä. Silloin tullaan siihen kysymykseen, että kun rahaa esimerkiksi Kreikkaan annetaan, se tapahtuu riskillä, jossa on olemassa se mahdollisuus, että se raha häviää suomalaisen eduskunnan ja kansanvallan päätöksenteosta ja laina, jonka on oletettu tulevan takaisin, ei tulekaan takaisin vaan muuttuu avustukseksi.

Viime kaudella tehtiin päätös, jossa näitä tukiohjelmia, jotka tästä Euroopan vakausmekanismista, kriisirahastosta, EVM:stä, myönnetään, ei tarvitse enää tuoda tänne suureen saliin. Minusta olisi perusteltua käydä ilman hallitus—oppositio-asetelmaa keskustelua siitä, onko tämä viime kaudella omaksuttu linja, josta käytiin aika vähän keskustelua, oikea. Aikaisemminhan meillä nämä ohjelmat tulivat suureen saliin, ja ne olivat aika kovankin julkisen keskustelun kohteena, ja sitä kautta myös kontrolli sille, mitä hallitus teki ja miten Suomi käyttäytyi Euroopan unionin ja euroryhmän päätöksenteossa, oli huomattavan tiukka.

Saksalaisethan tässä kulkivat toiseen suuntaan. He Suomen viime vaalikaudella ottivat oppia tästä meidän vanhasta järjestelmästämme. Saksan parlamentin pitkä vaatimus oli se, että parlamentti haluaa vahvemman sanansijan rahankäyttöön näissä tukiohjelmissa, ja saksalaiset parlamenttiliittovaltiopäivät ajoi siellä lävitse muutoksen, jota kautta Saksan hallituksen täytyy tuoda nämä ohjelmat koko parlamentin käsittelyyn. Nyt voi tietysti kysyä, mentiinkö meillä tässä väärään suuntaan. Tämä ei nyt ole mikään puoluepoliittinen kannanotto eikä liity siihen, kuka tästä päätti ja kuka esitti, vaan ihan aito, vilpitön kysymys siitä, pitäisikö tätä asiaa miettiä uudelleen niin, että koko sali pääsisi ottamaan kantaa sellaisiin summiin kuin miljardi euroa Suomen vastuita. Ja niin kuin olemme nähneet tästä

Kreikka-keskustelusta, kysymys ei ole vain siitä, onko meillä jossain lainassa takuu, vaan se takuu saattaa ihan aidosti realisoitua, kun tiedetään, että esimerkiksi Kreikka on pyytänyt velkapääomien leikkaamista.

Tässähän virallinen perustelu on ollut, että tässä eivät riskit lisääntyisi, koska toimitaan sen nykyisen EVM:n pääoman puitteissa. Mutta tietysti tosiasiassa, kun sieltä annetaan rahaa — ja annetaan rahaa valtioille, jotka ovat ilmoittaneet, että heidän maksukykynsä on takaisinmaksussa kyseenalainen, jotka ovat toivoneet velkapääoman leikkausta — niin kyllähän siinä tietenkin riski lisääntyy, vaikkei sitä pääomaa nostetakaan. Käytetään sitä nykyisen pääoman puitteissa mahdollistettua lainasummaa, nostetaan sitä lähemmäksi kattoa ja sitten jossain vaiheessa voidaan tietysti olla tilanteessa, että joudutaan myös pääomien nostamiseen, ja sitten voidaan olla tilanteessa, että nämä annetut takuut realisoituvat, eli Suomi voi joutua myös sitten maksamaan lisää, jos velkapääoman leikkauksia tehdään. Sen takia mielestäni olisi perusteltua, että eduskunta kävisi tästä avoimen keskustelun. Toivoisin, että tämä kiinnostaisi kansanedustajia, ja olen ihan varma, että tämä kiinnostaa suomalaisia veronmaksajia ja kansalaisia. Tämän voisi hyvin käydä nyt, kun ei ole ajankohtaista pakettia päällä, irrallaan siitä, miten tämä sitten jossain ajankohtaisessa tilanteessa vaikuttaa, enemmän periaatteellisena kysymyksenä, että onko viisaampaa ottaa se linja, joka meillä ennen oli, eli että tarvitaan eduskunnan suuren salin kaikkien kansanedustajien hyväksyntä näinkin suuriin rahankäyttöihin, miljardin euron vastuisiin, niin kuin nyt tässä Kreikka-tapauksessa on nähty, ja sama linja, johon Saksan liittovaltiopäivät on kulkenut, eli että koko parlamentti on mukana.

Toivon, että tämä keskustelu ei jäisi nyt yksin tähän Finanssivalvonnan raportin yhteyteen vaan sitä voitaisiin käydä sekä tänään että jatkossa ja tätä pohdiskelua tehtäisiin avaralla mielellä.

17.16 **Olavi Ala-Nissilä kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Heinäluoman erinomaista puheenvuoroa voi täydentää, sitä ei tarvitse korjata. Teen sen valiokunnan varapuheenjohtajan ominaisuudessa.

Todellakin valiokunta on tekemässä tutkimusta eduskunnan budjetti- ja valvontavallasta. Oikeastaan demokratiassa onkin niin, että jos sen budjettivalvonta vähenee, niin silloin sen valvontavallan täytyy kasvaa. Tämä on varmaan yksi ideologia myöskin eduskunnan tarkastusvaliokunnan perustamisen takana, ja tässä on haasteena juuri tämä euroalueeseen liittyvien tukien käyttö.

Myöskin on hyvin ajankohtaista, että Nordea on siirtymässä Suomesta pois — suomalainen yhtiö. Voidaan kysyä, miten sen valvonta sitten toteutuu tulevaisuudessa. On niin, että kun julkista rahaa käytetään — sinun, minun tai Hentun Liisan rahaa — niin aina pitää olla kolme asiaa: tilivelvollisuus, accountability, ja sitten läpinäkyvyys ja julkinen tarkastus. Nämä ovat tärkeitä turvata, ja siinä mielessä minä uskon, että tämä tarkastusvaliokunnan käynnistämä työ tulee olemaan (Puhemies koputtaa) arvokas eduskunnan työn kannalta.

17.18 **Pia Viitanen sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minulla on kohta varsinainen puheenvuoro, mutta haluan vastauspuheenvuorossani tarkastusvaliokunnan varajäsenen roolissa sanoa sen verran, että mielestäni tämä puheenjohtajan puheenvuoro oli viisas. On syytä kiinnittää huomiota eduskunnan budjettivaltaan ja näihin tukipaketteihin. Valiokunta tekee arvokasta työtä.

Samoin minusta oli hyvä, että valiokunnan varapuheenjohtaja käytti tämän äskeisen puheenvuoron. Mielestäni tämä on osoitus siitä, että eduskunta on valveilla siinä, mistä kaikista asioista meidän tänä päivänä olisi hyvä olla tietoinen. Siinä suhteessa varajäsenen näkökulmasta tämä oli erinomainen keskustelu.

17.18 **Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän näistä kommenteista ja uskon näin, että keskustelu tulee jatkumaan. Tämä jälkikäteisvalvonta on — juuri niin kuin varanpuheenjohtaja, edustaja Ala-Nissilä sanoi — erinomaisen tärkeätä silloin, kun sitä varsinaisen rahankäytön osalta ei yksityiskohtaisesti ohjeisteta. Näiden EU-tukipakettien osalta tämä jälkikäteisvalvonta on kuitenkin plus miinus nolla, eli jos velkapääoman leikkauksiin mennään, niin turha sitä on sitten mennä selvittämään sen paremmin Kreikkaan kuin minnekään muuallekaan, että mihinköhän se raha meni — että sinne se meni johonkin — eikä siinä sitten ole paljon johtopäätöksien eikä myöskään näiden tilivastuiden perään kysyttävissä. Sekin liittyy siihen, että perusteensa on sillä, että miljardiluokan päätökset pidettäisiin koko eduskunnan toimesta tässä salissa. Silloin ne tulevat huolella läpivalaistuiksi ja kovin kevyin perustein ei tule päätöksiä. Nykyinen menettely, jossa Suomi antaa suostumuksensa näihin ohjelmiin ja se voi tapahtua vain suuren valiokunnan ja yhden valiokunnan käsittelyssä, miljardien eurojen sitoumukset on kyllä aika helppo viedä lävitse, (Puhemies koputtaa) ja kuitenkin niiden vastuut voivat siirtyä useilla sukupolvilla eteenpäin.

17.20 **Pia Viitanen sd:** Arvoisa rouva puhemies! Vielä tästä äskeisestä aiheesta: Onhan se todellakin niin, että nämä vastuut ovat valtavia ja sitten myös näiden EVM:n kautta tehtyjen päätösten aiheuttamat lisäriskit. Siksi näen kyllä erittäin perustelluksi sen, että me käymme täällä yli puoluerajojen keskusteluja juuri tästä, mitä valiokunnan puheenjohtaja esitti, että kyllä olisi syytä mennä tähän Saksan käytäntöön, ja aina kun uusia päätöksiä EVM:n varojen käytöstä tehdään, sen tulee olla täällä koko salin käsittelyssä — pidän sitä erittäin perusteltuna.

Oikein palasi mieleen tässä, kun lähdin muistelemaan tätä edellistä tapausta viime kesältä, että silloinhan käytiin iso keskustelu siitä, että Kreikkaan annettiin kolmas tukipaketti, ja silloinhan myös tapahtui niin, että perussuomalaiset hallituspuolueena tämän tukipaketin olivat hyväksymässä, Soini ykkönen silloin tehtiin, huolimatta siitä, että esimerkiksi Timo Soinin puolue ennen vaaleja oli viimeisimpänä ja tärkeimpänä, isoimpana vaalilupauksenaan sanonut, että enää sinne Kreikkaan tukipaketteja ei tehdä. Tämä oli todella iso asia kesällä, mikä tapahtui tässä Soini ykkösen osalta. Kreikka kolmonen on Soini ykkönen esimerkiksi tosiasiassa meillä — jos nyt nostan kissan pöydälle ja sanon, miten asiat silloin kesällä olivat. Ja minulla tuli mieleen sellainen ajatus, että mitä olisi tapahtunut, jos esimerkiksi tämä paketti olisi ollut koko salin käsittelyssä, niin kuin mielestäni silloin kesällä sen olisi hyvä ollut olla, eli olisiko se kenties edes mennyt läpi täällä. Nythän tässä jäi vähän sellainen tunne, että aika lailla isoja päätöksiä sitten tehtiin toden totta vain yhden valiokunnan toimesta. Eli tässä on ajattelun aihetta, ja toivon vahvasti, että keskustelu tästä jatkuu, ja toivon, että voisimme jatkossa muuttaa käytäntömme.

Mutta, puhemies, ihan vielä tähän perjantain keskusteluun viitaten: Tämä keskusteluhan silloin alkoi, ja puhuimme muun muassa siitä arvioneuvoston raportista, joka kertoi, että työllisyysvaikutukset on arvioitu hallituksessa pakkolakipakettien osalta liian optimistisiksi, ja otti kantaa siihen, että leikkauspolitiikka on ongelmallista esimerkiksi kasvun

kannalta. Ja myös valiokunta totesi yksimielisessä mietinnössään mielestäni hyvin sen, että nimenomaisesti avainasia kasvun kannalta on työllisyys, tämä tuli aivan selväksi, ja se kyllä vahvisti myös sitä huolta, mitä SDP on kantanut omissa vaihtoehdoissaan, että hallitukselta puuttuvat kaikki toimet työllisyyden eteen tässä ja nyt. Mielestäni, kun puhutaan työllisyydestä, siihen liittyy hyvin olennaisella tavalla tietenkin myös ostovoima. Ja tietenkään ostovoiman kannalta ei ole viisasta se, että hallitus tekee aika rajua leikkauspolitiikkaa, leikataan työttömiltä, eläkkeensaajilta, lapsiperheiltä, monilta pienituloisilta etuuksia pois, ja se on hankala asia tästä näkökulmasta.

Ostovoima on aivan olennainen asia myös verotuksen osalta ja eläkkeensaajien osalta, ja siksi haluan nyt palata tähän kysymykseen, mitä tässä salissa silloin tällöin olemme sivunneet aika ahkerastikin, eli tähän hallituksen linjaan eläkkeensaajien verotuksen suhteen. Nimittäin nythän kävi niin, että tämän vuoden alusta tämän hallituksen päätöksellä, valtiovarainministeri Stubbin esittelystä, eläkkeensaajien verotus eriarvoistui palkansaajiin nähden. Ja on aika tavatonta se — mikä ihme on syynä siihen? — että hallitus ei halua huolehtia myös eläkkeensaajien verotuksen tasapuolisuudesta ja eläkkeensaajien ostovoimasta. Sitä syytä emme tiedä, emme tiedä muuta kuin epämääräisiä selityksiä kokoomuspuolueelta, miksi tämä iso vaalilupaus petettiin. Mutta kun me kaikki tiedämme tämän historian, nämä lukuisat kysymykset, mitä sosialidemokraatit ovat esittäneet tämän epäreilun ratkaisun edessä, niin hämmästykseni oli suuri, kun tänään huomasin edustajien Lauslahti ja Sarkomaa lähettämän tiedotteen — he eivät nyt täällä salissa ole, toivoisin toden totta, että he olisivat — jossa kerrottiin, että kyllä nyt täytyy sitten tulevaisuudessa korjata tämä eläkkeensaajien verotuksen vääryys. He kertoivat, että tähän korjaamiseen tarvitaan kovia täsmätoimia ja että sitten ehkä tulevissa uudistuksissa eläketulovähennystäkin on korjattava. Minä en voi ymmärtää sitä, miksi nyt sitten myöhemmin pitää niitä jämeriä täsmätoimia vaatia, kun sama kaksikko on ollut hyväksymässä hallituspuolueena juuri sen linjan: kun joulukuussa äänestimme muutaman kerran tästä asiasta, niin tämä vääryys silloin tuli voimaan.

Tämä on, puhemies, mielestäni hyvin tärkeä asia, ja siksipä totean edelleen, että kyllähän tämä tilanne on tässä tapauksessa se, että tämä veroero jää pysyväksi. Mitä se auttaa sitten, jos tulee mahdollisia veronkevennyksiä, että tasapuolisesti kevennetään, kun nyt ollaan se juopa tehty? Ja minä katson esimerkiksi täällä läsnä olevaa hallituspuolueen edustajaa, ja minä toivon, että myös hallitus palaa tähän asiaan, koska on aivan selvä, että me emme tule lopettamaan tätä keskustelua ennen kuin hallitus korjaa myös tämän virheensä, joka mielestäni on paitsi inhimillisesti väärin, se on vastoin kaikkia vaalien alla annettuja lupauksia, myös talousnäkökulmasta epäviisasta, koska tietenkin olisi järkevää huolehtia myös pieni- ja keskituloisten eläkkeensaajien ostovoimasta. (Eero Heinäluoma: Voiko tämä olla totta?)

17.26 **Olavi Ala-Nissilä kesk:** Arvoisa rouva puhemies! Kun käsittelemme finanssipoliittisen tarkastuksen kertomusta, niin minusta on paikallaan puuttua tähän velkaantumiseen, mistä täällä eduskunnassa paljon keskustellaan. On totta, että Suomen kokonaisvelkahan ei vielä ole hälyttävillä rajoilla eurooppalaisissa vertailuissa. Mikä on hälyttävää, on tämä velan kasvu suomalaisissa oloissa, ja tällä viittaan myöskin suomalaiseen väestörakenteeseemme. Meillä on ikääntyvän väestön osuus koko ajan kasvanut, kun meistä suurista ikäluokista suurin osa on jäänyt eläkkeelle ja sitten myöskin syntyvyys Suomessa on laskenut. Minusta ei ole populistista laskea Suomen vuosittaista velkaa syntyvää lasta kohden.

Se on noin vähän alle 100 000 euroa, ja jos me semmoisen velkakirjan lahjoitamme tavallaan jokaisen äitiyspakkauksen mukana, niin kyllä se on aivan liikaa. Tämä velkaantumistahti on aivan liian nopea, ja sen takia on hyvä, että hallitus on ottanut strategisessa hallitusohjelmassaan tämän ongelman tosissaan.

Mutta sitten toinen tähän liittyvä vaarallinen ongelma on tämä velkaantuminen maailmalla. Hiljattain William White, joka on OECD:n tarkastuskomitean puheenjohtaja, työskennellyt Baselissa Sveitsissä keskuspankkiirina, käytti aika tiukan puheenvuoron maailman velkaantumisesta. Hän piti, että se alkaa olla hälyttävällä rajalla. Onhan yleinen käsitys, että kun finanssikriisi alkoi 2007—2008, velkaantuminen maailmalla pieneni. Ei näin ole. Jos puhumme kokonaisvelasta, siis sekä julkisesta velasta että yksityisestä velasta, velkaantuminen edelleen kasvaa. Vuodesta 2007 se esimerkiksi on kasvanut Kiinassa nelinkertaiseksi erittäin nopeasti. Kun nähdään, että Kiinassa on tiettyä levottomuutta, niin se saattaa liittyä juuri tähän ilmiöön. Myöskin jos otamme kymmenen merkittävintä teollisuusmaata, niin ne ovat koko ajan lisää velkaantuneet ja se kokonaisvelka alkaa olla 300 prosentin tietämissä bruttokansantuotteesta.

Euroopan keskuspankkihan harjoittaa hyvin löysää rahapolitiikkaa. Sillä on myöskin poikkeuksellisia rahoitustoimia. Kun aikanaan EKP:n pääjohtaja sanoi, että EKP tekee "what ever it takes to save euro" — mitä tahansa pelastaakseen euron — totta kai sillä oli merkitys. Mutta minusta se ei ole oikea toimi. Mutta se oli toimi, joka antaa lisäaikaa jäsenmaille laittaa taloutta kuntoon. Tämä on poikkeuksellinen tilanne kuitenkin, että meillä käytännössä ei ole juuri lainkaan korkoa tai voi jopa negatiivinen olla ja että EKP pumppaa rahaa markkinoille.

Kun tiedän, että SDP:n johtavat talouspolitiikan edustajat Viitanen ja Heinäluoma menevät Suomen Pankkiin tänään, niin tämä on ehkä teema, joka kannattaa ottaa siellä kyselyosuudessa esille. Että kuinka kauan tämä Euroopan keskuspankin politiikka voi tällaisena jatkua? Että eikö Ranskan ja Italian pitäisi tehdä niitä rakenteellisia uudistuksia, joilla ne laittavat talouttaan kuntoon? Jos Suomi on hyvin vientivetoinen maa, niin sitä on myöskin Eurooppa — Suomi vielä enemmän.

Mehän tiedämme, että Suomi nousi edellisestä kriisistä vientivetoisen kasvustrategian avulla. Se on nyttenkin se tie, mistä Suomi voi nousta. Ei vientivetoinen maa voi, niin kuin edustaja Vanhanen täällä keskusteluissa sanoi — edustaja Heinäluoman kanssa hyvin tiedämme tämän vertauksen — ei Suomi voi nousta ylös itseään hiuksista vetämällä. (Eero Heinäluoma: Varsinkin, jos ei ole hiuksia!) — Varsinkin, jos ei ole hiuksia. Vaan Suomi voi nousta vain, jos meidän vientimme lähtee vetämään. Ja tällä hetkellähän se kehitys on erittäin huolestuttava.

Tämä on minusta toinen huomio tämän finanssipoliittisen kertomuksen yhteydessä. Mutta palaan siihen, että velka on — minä näen — enemmän syy siihen finanssikriisiin maailmalla, se ei ole se lääke. Jos me kuvittelemme, että velkaa ottamalla Suomi tästä nousee, maailma tästä nousee, niin se ei ole lääke, vaan alkaa sisältyä nyt jo riskiä. Se kokonaisvelanotto on niin massiivista tällä hetkellä globaalisti.

17.31 **Eero Heinäluoma sd:** Arvoisa puhemies! Yhdyn siihen, että tähän velanottoon pitää suhtautua erittäin vakavasti ja vastuullisella tavalla. Siinä on kysymys paitsi siitä, onko talouspoliittisesti perusteltua elvyttää, myös siitä, mikä on Suomen asema itsenäisenä valtiona. Pidän viisautena sitä, että toimimme niin kaikissa oloissa, että emme joudu liiaksi

riippuvaisiksi muista, ja siihen meitä kehottaa myös historian kokemus ja asemamme täällä Pohjolan perukalla. On siis syytä suhtautua tähän riskiin vakavasti.

Sitten on muitakin näkökohtia. Niistä yksi on, mihin sitä velkaa käytetään. Kaikkein vaarallisinta on tietysti tämä syömävelka, jos se jatkuu pitkään. Sitten taas, jos velkaa otetaan ja käytetään järkeviin, tarpeellisiin investointeihin, jotka vauhdittavat kasvua ja sitä kautta työllisyyttä ja pitkällä aikavälillä vahvistavat yhteiskunnan kykyä selviytyä sitoumuksistaan, niin se on järkevää rahan käyttämistä. Juuri silloin, kun talouden pyörät pyörivät heikoimmin, ollaan siellä kuopassa, on tietysti järkevää tehdä ratkaisuja, jotka tuovat sitä tuotantokapasiteettia, mukaan lukien ihmisiä työn ääreen elättämään itsensä ja pitämään myös yhteiskunnan palveluista huolta. Eli tässäkin tilanteessa on merkitystä sillä, että nyt juuri pitäisi tehdä esimerkiksi näitä infrahankkeita ja sitä kautta varmistaa, että Suomi on elinkykyinen ja toimiva yhteiskunta myös tulevina vuosina.

Sitten on vielä lisänäkökohta, joka on se, että julkinen keskustelu ja tietysti nämä euroaluekriteerit kohdistuvat tähän velkaan, vuotuiseen alijäämään ja velkaan. Ne eivät ota huomioon sitä, mitä siellä taseen toisella puolella on. Tässä suhteessa maat ovat kovin erilaisia. On niitä maita, joissa valtio voi olla hyvinkin voimakas, varakas, sillä on paljon omaisuutta, sillä voi olla yhtiömuodossa sitä, sitä on maaomaisuuksien muodossa. Katsoin erästä tuoretta selvitystä, jossa kävi ilmi, että Suomi oli EU-maiden kolmen varakkaimman joukossa, kun katsottiin sitä taseen toista puolta. Silläkin on siis merkitystä, mitä sillä rahalla on aikoinaan tehty, kun sitten kokonaisarviota tehdään, ja kun sanon tämän, en ollenkaan vähättele tätä velkaantumisen määrää.

Sitten kaiken tämän jälkeen on syytä esittää (Puhemies koputtaa) kiitos tästä keskustelusta. Olen iloinen siitä, että valiokunnan itse mietintöä ei miltään osin ole asetettu kyseenalaiseksi, joten uskon, että voimme varapuheenjohtajan ehdolla luvata, että jatkamme tällä samalla linjalla.

17.34 **Olavi Ala-Nissilä kesk** (vastauspuheenvuoro): Puheenjohtaja! Edelleenkään ei ole tarvetta korjata vaan täydentää edustaja Heinäluoman puheenvuoroa. Kun edellisessä tehtävässäni vierailtiin Virossa, niin minusta Viron pääministeri käytti hyvän puheenvuoron. Hän sanoi, että kun he elävät suuren naapurin varjossa, niin karmea historia opettaa. Siksi he liittyivät Natoon ja Euroopan unionin jäseneksi. Mutta koskaan se ei ole Virolle riittänyt, vaan he haluavat olla taloudellisesti itsenäisiä. Sen takia Viron valtiolla ei ole valtionvelkaa juuri lainkaan, tai 10 prosenttia bkt:stä. Me näemme, mitä Ukrainassa tapahtuu, kun siellä on talous rempallaan, hallinto rempallaan: on helppo tulla ulkopuolelta vaikuttamaan. Me tiedämme, miten käy suomalaisille kunnille, jotka ovat ylivelkaantuneita. Ei meillä ole Tarvasjoen kuntaakaan enää, koska se ylivelkaantui ja liitettiin pois. Eli taloudellinen itsenäisyys on myöskin yksi kokonaisuus, mikä liittyy siihen, että varsinkin jos eletään aika suuren naapurin varjossa, oli se Venäjä tai Yhdysvallat, niin pienen valtion pitää olla taloudellisesti itsenäinen.

17.35 **Eero Heinäluoma sd** (vastauspuheenvuoro): Yhdyn edustaja Ala-Nissilän viisaisiin sanoihin. (Olavi Ala-Nissilä: Saisiko tämän kirjallisena?)

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 17/2015 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

7. Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle toiminnastaan 2015 valtiopäiville

Kertomus K 18/2015 vp
Valiokunnan mietintö TrVM 7/2015 vp

Ainoa käsittely

Toinen varapuhemies Paula Risikko: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 7. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 7/2015 vp. Keskustelu käynnistyy, ja esittelijänä on edustaja Ala-Nissilä, olkaa hyvä.

Keskustelu

17.36 **Olavi Ala-Nissilä kesk** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa rouva puheenjohtaja! Kiitoksia. — Todella, valiokunnan varapuheenjohtajan ominaisuudessa mielelläni esittelen tarkastusvaliokunnan mietinnön Valtiontalouden tarkastusviraston toiminnasta vuonna 2015. Tämä vuosikertomus perustuu tarkastusviraston tarkastuksiin ja asiantuntijatoimintaan. Kertomuksessa esitetään tärkeimmät tarkastustulokset niistä tarkastuksista ja jälkiseurannoista, jotka ovat valmistuneet elokuun 2015 loppuun mennessä, ja niistä tilintarkastuksista, jotka puolestaan ovat kohdentuneet varainhoitovuoteen 2014.

Valiokunta on käsitellyt kertomuksessa muutamaa teemaa, ensinnäkin hallinnon toimeenpanokykyä hyödyntää ict:tä tuottavuuden lisäämiseksi. Tarkastusvaliokunnan mielestä hallinnossa olisi tarpeen vahvistaa päätösten toimeenpanokykyä. Tämä edellyttää muun muassa tavoitteiden priorisointia ja johtamisen kehittämistä. Tavoiteltavien toimenpiteiden määrä on liian suuri. Toimeenpanokyvyn parantamiseksi pitäisi myös määritellä, miten tavoitetilaan on tarkoitus päästä, ja varmistautua etenemisen seurannasta ja arvioinnista. Tuottavuuden parantamista digitalisaation avulla on tavoiteltu jo pitkään. Tarkastusviraston mukaan tulokset ovat kuitenkin jääneet tavoitteita ja odotettua vaatimattomammiksi. Jälkikäteen ei ole aina ollut mahdollista varmentua siitä, mihin kehittämistoimen tavoitteet ja odotukset kustannuksista sekä kustannus- ja tuottavuushyödyistä ovat perustuneet. Tarkastusvaliokunta käsitteli viime vuoden lopussa samaa asiaa laatiessaan mietinnön hallituksen vuosikertomuksesta. Valiokunta silloin totesi, että "niin hallituksen kuin ministeriöiden ja virastojen ict-hankkeiden tulosten ja hyötyjen saaminen edellyttää laaja-alaista osaamista ja määrätietoista johtajuutta. Valiokunnan käsitys on, että digitalisaatio tarjoaa suuren mahdollisuuden rakenteellisten ja toiminnallisten uudistusten toteuttamiseen sekä tuottavuuden parantamiseen julkisella sektorilla ja myös laajemmin koko yhteiskunnassa. Suomen julkinen hallinto ei tällä hetkellä hyödynnä digitalisaation mahdollisuuksia läheskään täysimääräisesti." Valiokunta edellyttää myös parempaa raportointia hankkeiden tuottavuushyödyistä ja tuloksista eduskunnalle.

Myöskin valiokunnassa käsittelemme teemaa "yhteiskuntaan integroituminen". VTV:n mukaan köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrä Suomessa on kasvanut. Noin neljännesmiljoona suomalaista elää perustason sosiaaliturvan varassa. Riski syrjäytyä on erityisen suuri työttömillä nuorilla ja osalla maahanmuuttajista. Maahanmuuttajien työttö-

myysasteen todetaan olevan kolminkertainen koko väestöön verrattuna. Maahanmuuttajaryhmien väliset erot ovat suuret. Viraston mukaan syrjäytymisriskiä voidaan vähentää tehokkailla työllisyys- ja kotouttamistoimilla.

Maahanmuuttajaoppilaiden huonompaa koulumenestystä selittävät tarkastusviraston mukaan muun muassa kantaväestöä keskimäärin heikompi sosioekonominen asema sekä oppilaan kotona puhuma kieli. Kun taustatekijät on vakioitu, erot osaamistasossa ovat edelleen suurempia Suomessa kuin useissa Euroopan maissa. Erityisesti toisen sukupolven maahanmuuttajaoppilaiden osaaminen on kantaväestöä heikompaa senkin jälkeen, kun sosioekonominen tausta on otettu huomioon.

Tarkastusvaliokunta on päättänyt ottaa maahanmuuttoon ja kotouttamiseen liittyvät asiat tämän vaalikauden työohjelmaansa ja tulee jatkotyössä hyödyntämään muun muassa tarkastusviraston ja eri ministeriöiden tekemää työtä tässä asiassa. Tarkastusvaliokunta ehdottaa, että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 18/2015 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.

8. Seuraava täysistunto

Eduskunnan seuraava täysistunto on torstaina 11.2.2016 klo 16.00. Täysistunto lopetettiin klo 17.41.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Maija-Leena Paavola